

peyzaj mimarlığı

1977. I

peyzaj mimarlığı

PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ
YAYIN ORGANI

PEYZAJ MİMARİSİ DERNEĞİ
YÖNETİM KURULU

Başkan : Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN

Sekreter : Dr. Metin BAŞAL

Üyeler : Dr. Nur SÖZEN

Dr. Yalçın MEMLÜK

Ziraat Y. Müh. Ekrem GÜRENLI

PEYZAJ MİMARLIĞI DERGİSİ'nin

Sahibi : Dernek Adına Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN

Yayın İşleri Müdürü : Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN

Yayın Kurulu : Dernek Yönetim Kurulu

Yardımcıları : Dr. Hayran ÇELEM

Asis. Murat E. YAZGAN

Yılda iki kez yayınlanır.

Yazışma Adresi :

A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Bölümü

Ankara - TÜRKİYE Tel : 16 11 65 / 36-74

Ön Kapak : BEYNAM ORMANI

Fotoğraf : Dr. NUR SÖZEN

Yayınlanan yazı ve resimler geri verilmez.
Yayınlanan yazı ve resimlerin sorumluluğu ya-
zarlara aittir.

FİATİ : 30 TL.

İlân Tarifesi : Kapak dışı 2.500 TL. kapak içi
2.000 TL., tam iç sahife 1.000 TL., yarım iç sa-
hife 600 TL., dörttebir iç sahife 350 TL.

En küçük ilân birimi dörttebir sahifedir. İlânlar-
dan sorumluluk kabul edilmez.

PTT Posta Çekleri Merkezi Hesap No : 64904
Akbank - Ulus Hesap No : 102286-18

Basıldığı Yer : TİSA Matbaacılık Sanayii

Tel : 17 54 38 - 18 95 62 - ANKARA

İÇİNDEKİLER

- TÜRKİYE'DE KIRSAL ALANLARIN ÖNEMLİ PEYZAJ SORUNLARI 3
Prof. Dr. Günel AKDOĞAN
- PEYZAJ MİMARİ KİYISAL PLANLAMA ÇALIŞMALARININ BAŞLANGICINDAN İTİBAREN GÖREV ALMALIDIR 9
Richard BÖDEKER
- HIZLI GELİŞMENİN GERİ KALMIŞ ÜLKE KİYİLERİNE ETKİLERİ 14
Edvardo Robels PIQUER
- KIRSAL ALANLARDA ÇEVRE PLANLAMASI SORUNLARI 16
Prof. Dr. D. SOUGAREV
- PLANLI KORUMA VE GELİŞME Mİ? YOKSA ÖNÜNE GEÇİLMEZ KÖTÜ SON MU? 19
Theodore OSMUNDSON
- IFLA - 1976 İSTANBUL KONGRESİ HAKKINDA DÜŞÜNCELER ... 24
Ylaus HOLZHAUSEN,
Willi NEUKOM, Albert ZULAUF
- TURAN'IN REKREASYON VE TURİZM POTANSİYELİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (Özet Rapor) ... 26
Orcan GÜNDÜZ, Cemal ARKON
- PEYZAJ ÖRNEKLEMESİ 33
Colin MITCHEL
- ICOMOS/IFLA'NIN DÜZENLEDİĞİ TARİHİ BAHÇELER SEMPOZYUMUNDAN NOTLAR 36
Yrd. Prof. Gönül Aslanoğlu
EVYAPAN
- DERNEK HABERLERİ 37

«PEYZAJ MİMARLIĞI» Dergisinin 1976/2 sayısında, IFLA — Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu — XV. DÜNYA KONGRESİ (İstanbul, 1976)'nde sunulan bildirilerden bir kısmı yayınlanmıştı.

Bu sayımızda da bildirilerden bazılarına yer verilmiştir.

1977-2 sayımızda ise diğerleri yayınlanacaktır.

TÜRKİYE'DE KIRSAL ALANLARIN ÖNEMLİ PEYZAJ SORUNLARI (*)

Prof. Dr. Günel AKDOĞAN
Peyzaj Mimarisi Derneği Üyesi

Bugün gelişmekte olan bir çok ülke gibi Türkiye peyzajında da süratli ve yoğun değişiklikler olmaktadır. Yeni endüstri tesisleri, rekreatif ve turistik gelişmeler, büyüyen kent ve kasabalar, enerji üretim ve iletim tesisleri, sulama projeleri, karayolları v.b. gibi peyzaja katılan yeni elemanlar kırsal peyzajın fiziksel görünümünü olduğu kadar, biyolojik ve ekolojik dengesini de altüst edecek bir önem kazanmaktadır.

İleri derecede kalkınmış olan ülkelerde bu gibi teknolojik gelişme ve değişiklikler, kazanılmış planlama tecrübeleri nedeniyle doğal peyzajla dengeli, hatta yeni bir doğal çevre yaratacak biçimde çözümlenebilmektedir. Ancak, modern teknolojinin birden bire geliştiği ve peyzaj değişikliklerinin endüstri veya diğer çeşit gelişmelerin kontrolsüz bir yan ürün'ü olduğu ülkemizde, ciddi çevre sorunlarını sonuçlandıracağı doğaldır. Buna bir de, halk katında ve devlet otoritelerinde doğal ve kültürel peyzaj değerlerini koruma bilincinin yeterince gelişmemiş olması eklendiğinde, ülke peyzajının geleceğini tehdit eden durumların ciddiyeti daha iyi ortaya çıkar.

Türkiye'de kırsal kesimde veya ona yakın yerlerde oturan halkın çoğu, çevrelerindeki kentsel ve endüstriyel gelişmeye sadece ekonomik kalkınmanın bir işareti olarak bakmakta, diğer taraftan doğal güzellikleri de, insan faaliyetleriyle tüketilemeyecek, sürekli bir kaynak olarak görmektedirler. Devlet otoriteleri ise, ekonomik kalkınmaya yönelik ve ivedilikle çözüm isteyen sorunlar ile meşgul olmakta, palyatif bazı koruma önlemleri dışında, konuya gereken ciddiyetle eğilememektedirler. Nitekim, 1962 yılında başlayan planlı dönemde Birinci, İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planları ile bunlara bağlı olarak hazırlanan Yıllık Programlarda arazi kullanma politikası belirlenmemiş ve arazi kullanma planları üzerinde durulmamıştır.

Geniş kapsamlı bir doğal değerleri koruma yasası yoktur. İmar yasası bu yönden de yetersiz ve esasen zaman aşımına uğramıştır. Ancak kıyılara olan aşırı saldırıların yoğunluk kazanması sonucu çevre korunması ile ilgili çeşitli dernek ve kuruluşlardan, bir ölçüde de halktan gelen baskılarla, İmar Kanunu'na 1972 de konan iki madde ile kıyılardaki yağmayı durdurucu ilk adımlar atılabilmektedir. Bunun dışında

1710 sayılı «Eski Eserler Kanunu», 1757 sayılı «Toprak ve Tarım Reformu Kuruluş Kanunu» nun bazı maddelerinde, kıyıların belli bazı kesimlerinin kullanış ve korunmasına ait hükümler bulunmaktadır. Ancak yasalarda bazı boşlukların bulunması, diğer taraftan doğal ve kültürel değerleri koruma bilincinin devletin çeşitli kuruluşları ile halkta yeterince gelişmemiş olması, korumaya yönelik çalışmaları, sonuçsuz bırakmaktadır.

Bugün Türkiye'de daha ziyade, deniz kıyılarında yoğunluk gösteren plansız yerleşme ve arazi kullanışları, önemli yerleşme alanlarına yakın göllere de sirayet etmiştir. Özellikle İstanbul ve İzmit gibi çok yoğun bir endüstrileşme ve kentleşmenin olduğu metropolitenlerin, yeni endüstri kullanışları için yakın çevrelerindeki göllere kaydıkları görülmektedir. Bu nedenle, bugün için pek çok üstün peyzaj potansiyelini halâ koruyan bu göllerin geleceği, maalesef endüstri gelişmelerine terkedilmiş görülmektedir. Diğer taraftan nüfus ve yapı yoğunluğundan patlayacak hale gelmiş olan bu kentlerde yaşayanlar için, rekreasyon olanağı sağlayacak yüksek potansiyelli alanlar, böylece elden çıkmak üzeredir.

Doğal, tarihi ve geleneksel pek çok üstün değerlere sahip bulunan İzmit, bu konuda ibret verici örneklerden birisidir.

Türkiye'de, kıyı sorunlarının bugün için güncel önem kazanmış ve ivedilikle çözüm isteyen konuları daha çok, kıyılarda yoğunlaşmış görünmektedir. Bu bakımdan tebliğimde, deniz kıyılarımızın peyzaj plânlaması yönünden ortak sorunlarının bir envanterini yapmak istiyorum.

TÜRKİYE PEYZAJININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Bilindiği gibi Türkiye, coğrafi konumu dolayısıyla üç kıtayı birbirine bağlayan yolların düğümlendiği bir nokta, Avrupa ve Asya arasında bir köprü durumundadır. Tarih devirleri boyunca, en eski uygarlıklardan olan Çin ile Hindistan'dan gelen önemli ticari ve askeri yolları Avrupa'ya bağlaması nedeni ile, ülke toprakları çeşitli devirlerin zengin kültür hazinesi

(*) IFLA XV. Dünya Kongresi (İstanbul)'nde sunulan Türk bildirisidir.

leri ile dolmuştur. Anadolu'nun verimli toprakları üzerinde yerleşen bu uygarlıklardan, bugün on bini aşkın tarihi yerleşme, 50 bin höyük çeşitli yörelere dağılmış durumdadır.

Üç taraftan denizlerle çevrilmiş olan ülkenin yüzölçümü 780, 759 Km², denizlerinin kıyı uzunluğu 8272 Km.'ye yakındır. Genel yüzölçümünün % 1'e yakın kısmını (9816 Km²) doğal göller kaplar. Yapay göller ise 680 Km² dir. Belli başlı 29 nehir ve çeşitli akarsular ülkenin kıyı zenginliklerini tamamlarlar.

Bütün kıyıları 0 - 250 m yükseklikte ince bir bant halinde kuşatan sahil düzlüklerinin dışında, Türkiye'nin % 50'sinden fazla kısmı 1000 m.'den yüksek bir platodur. Doğuda AĞRI dağının 5165 m. yükseltisi ile plato en yüksek noktasına ulaşır.

Arazi yapısının özellikleri yarımada üzerinde değişik iklim koşullarının hüküm sürmesini sonuçlandırır. Genellikle «Orta İklim Kuşağı» içinde yer alan ülkede, üç ana iklim tipi ve bunların arasında, arazi yükseltilerine ve denizlerin etkisine bağlı olarak çeşitli geçit iklim tipleri ve mikroklima bölgeleri ortaya çıkar.

İklimdeki bu çeşitlikler ise, doğal bitki örtüsünde çok ilgi çekici türlerin varlığını ve çeşitli assosiasyonların formasyon zenginliğini çoğaltır. Anadolu ayrıca bu yönden zenginliğini, Avrupa ile Asya arasındaki bitki göçlerinin olageldiği bir köprü fonksiyonunu sahip olmasına borçludur.

Fiziksel görünümünün kısa bir portresini çizmeye çalıştığım Türkiye'nin toprakları üzerinde son sayımlara göre, 40.197.669 kişi barınmaktadır. Bu nüfusun % 65'i kırsal alanlarda, % 35'i ise kentlerde bulunmaktadır. Ekonomik ve fiziksel plânlamaya esas olan 8 ana bölgeye göre nüfusun dağılımı incelendiğinde, yoğunluğun başta Marmara olmak üzere, kıyılarda olduğu görülür. Nüfus göçleri konusunda ise, özellikle Marmara bölgesinin önde geldiği, Ege bölgesinin ve Çukurova'nın sırayı takip ettikleri ortaya çıkar. Böylece kıyıların büyük bir bölümünde nüfusun yoğunlaştığı ve bu eğilimin sür'atle arttığı görülür.

Peyzaj plânlaması açısından Türkiye'nin kıyı sorunlarının önemi kilometrelik sahil bandı boyunca, doğal ve kültürel değerlerin orta koyduğu üstün turistik ve rekreatif potansiyelden ortaya çıkmaktadır. Nitekim, bütün ülkeyi dantel gibi işlemiş kıyılarla kuşatan Karadeniz ve Akdeniz'in jeomorfolojik harikûlâde güzel gösterileri; kilometrelerce devam eden plâjları, kıyılara kavuşan şellaleri hakkında pek çok şeyin bilindiği kanısındayım. Son derece zengin maki bitki örtüsü, denize kadar sokulan ormanları ve bütün kıyı boyunca sık sık değişen bu zengin doğal güzelliklere ek olarak, toprak, iklim ve toplumsal yapının ortaya koyduğu farklı tarımsal peyzajlar dizisi de bütün kıyıları boyunca sergilenir.

Kıyı güzelliklerinde tarımsal alanların büyük bir payı olduğu muhakkaktır. Genel kültür arazisi itibarıyla bölgelere göre arazi dağılışı incelendiğinde, tarıma en elverişli I - II sınıf toprakların kıyı bölgelerinde dağıldığı görülür. Bu ise entansif bir tarım uğraşısını ve peyzajın varyasyonları sonuçlandırır. İklim ve toprak yapısının değişiklikleri de eklenince, hemen hemen bütün kıyıları değişik tarımsal peyzajlarla bezenir. Nitekim S.S.C.B. hududundan itibaren turuncgil bahçeleri ile çay plantasyonlarını fındık bahçeleri takip eder. Batıya doğru çayın yerini tütün, mısır ve meyve kültürü alır. Genellikle hemen kıyılardan itibaren arazi anfi-teatr gibi yükselir. Çok küçük maki ve orman parçacıklarının dışında bütün kıyı yoğun bir tarımsal kullanıştıdır.

Marmara bölgesinde de, kıyı bandının maki ve orman parçacıkları ile yer yer bölünen kısımlarının dışındaki alan genellikle tarımsal arazidir. Bağ, meyve, zeytin, ayçiçeği v.b. bitki kültürü tarımsal desenini çizer. En yoğun kıyı yerleşmelerinin olduğu bu bölge, ayrıca en yoğun biçimde rekreasyon ve endüstri kullanımında, dolayısıyla çevre sorunlarının en fazla olduğu bir kıyı bandını içerir.

Ege bölgesi dağların denize daha çok dik inmesi nedeni ile daha geniş bir kıyı düzlüğüne sahiptir. Tarımsal alan denize dökülen akar suların deltaları boyunca içerilere sokulur. Geniş bağ alanları, meyve bahçeleri, zeytinlikler, tütün, pamuk tarlaları kırsal alanı tanımlar. Son derece zengin doğal kıyı güzelliklerinin bulunduğu Ege bölgesinde, antik çağlara ait sayısız yerleşme alanları kırsal alanlarla içli dışlı olmuş haldedir. Tarımsal yerleşmeler dışında, kıyı bandı, daha çok rekreasyon ve endüstri kullanımındadır.

Akdeniz kıyı bandı ise, yüksek Toros dağ silsilelerinin eteklerinde, genellikle dar bir arazi şerididir. Yer yer maki ve çam ormanları denize kadar iner. Sübtropik iklim kuşağı içinde olan bu bölgenin tarım arazisinin hemen hemen % 50'si I - II sınıfa giren en verimli tarım topraklarıdır. Geniş bir narenciye plântasyonu dışında, muz kültürü, turfanda sebzeçilik ve geniş ova düzlüklerinde pamuk, en belirgin tarımsal özelliktir. Bu bölge geniş ve uzun plâjları, koyları, şellaleleri, mağaraları ve bütün kıyı üzerinde yayılmış olan antik kent kalıntıları, Bizans, Selçuk eserleri ile çok üstün bir peyzaj potansiyeline sahiptir. Sür'atli bir kentleşme ve endüstrileşmeye konu bulunan bu eşsiz turistik bölgede çevre sorunları hızla artmaktadır.

Buraya kadar doğal ve kültürel portresini çizmeye çalıştığım Türkiye kıyılarının peyzaj açısından sorunlarının, ülkenin diğer bölgelerinden çok daha önemli olduğu ortadadır. Zira Anadolunun turistik, rekreatif, doğal tarımsal üstün değerlerinin daha çok kıyılarında toplandığını görürüz. Bu da, ülkenin sosyo-ekonomik kalkınması için yapılan her plân çalışmasında bu noktanın önemini biran için bile gözden uzak tutulmamasını gerektirir.

TÜRKİYE'DE ÖNEMLİ KIYI SORUNLARINI ÇIKARAN ETMENLER

Toplumsal ve fiziksel yönden son derece değişiklik gösteren kıyılarımızın, çeşitli kullanışlar nedeniyle birbirinden farklı yöresel çevre sorunları olduğu muhakkaktır. Ben bir tebliğ süresi içinde daha ziyade bütün kıyıları tehdit eden belli başlı çevre sorunlarına ve bunları yaratan kaynaklara genel bir perspektifle bakabileceğim ve örneklerle sorunların önemini ortaya koymağa çalışacağım.

Ülkemizde kıyı sorunlarını ortaya çıkaran önemli etmenlerden biri ENDÜSTRİ'dir.

Çağımızda endüstrileşmenin, gelişmişliğin bir simgesi olarak görülmesi belki üzücü, fakat gerçektir. Endüstrinin, yetersiz ekonomik koşulları, insanların lehine düzeltici etkilerinin tartışmasını yapmak yersiz olur. Bir ülkenin sadece tarımsal veya turistik potansiyeli ile dışı bağımsız bir ekonomik ve politik düzeyde olması mümkün değildir. Sür'atle artan ve bu yüzyılın sonunda 70 milyon olacağı varsayılan nüfusumuzun kırsal alanda 15 milyona inerek, kentsel kesimlerde 14 milyondan 55 milyona çıkacağı hesaplanmaktadır. Bu nüfusun ise endüstri ve buna bağlı olarak gelişecek hizmetlerden başka alanlarda istihdamlarından başka yol görülememektedir. Nitekim üçüncü beş yıllık kalkınma plânında ana amaç, endüstriyel kalkınma olarak saptanmıştır. Öte yandan Türkiye'nin jeopolitik durumu da endüstrileşmeyi zorunlu kılmaktadır.

Ancak diğer önemli bir gerçek de, endüstrileşmenin doğanın fiziksel, biyolojik, ekolojik dengesini bozucu, insanların sosyo-kültürel kalıplarını değiştiren, ruhsal ve bedensel sağlıklarını etkileyici olumsuz sonuçları olduğudur. Bunlar ise modern endüstri toplumlarının ödedikleri ağır bir varlık vergisidir.

Türkiye'de endüstrileşmenin geçmişi pek geriye gitmez, esas gelişmenin, plânlı kalkınma dönemi ile (1962) başladığını söyleyebiliriz. Endüstrinin ortaya koyduğu çevre sorunları, yurt ölçüsünde düşünüldüğünde önemsiz görülebilir. Ancak endüstrinin yoğunluk kazandığı belirli kıyı bölge ve kentlerinde peyzaj plânlaması açısından, en ileri endüstri ülkelerinin çevre sorunlarını her yönden aştığı muhakkaktır.

Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu devrinde endüstrileşmeye heveslendiği II. Mahmut'tan (1830) bugüne kadar endüstri yerleşmesinde yaptığı en büyük ve ortak hata arazi kullanımını belli plânlama ilkelerine bağlayamamış olmasıdır.

Tarihsel yanılığının ilk belirgin ve çarpıcı örneği İstanbul'da Haliç'in endüstriye açılmasıdır. Daha sonraları Boğaza sıçrayan ispirto, kundura fabrikaları bütün depoları, büyüleyici peyzajlar dizisi İstanbul'daki ilk ve maalesef sonuncu olmayan vandalizm örnekleridir.

Endüstrinin plânlı kalkınma dönemlerinde de

bütün Haliç körfezi gibi Rumeli yakasında da en seçkin sayıye yerlerini, Çekmece göllerinin doğal ve kültürel değerlerini yokeden endüstri gelişmeleri olduğunu görüyoruz.

İstanbul'un Anadolu yakasında da durum hemen hemen aynı olmuştur. Maltepe'den başlayarak, bütün İzmit körfezi de dahil, fabrikalar, deri, çimento, petrol rafineri tesisleri, petrokimya, kâğıt, demir çelik, tarım ilâçları tesisleri görsel kirliliklerle birlikte, her çeşit hava, su, toprak kirliliklerine neden olmuşlardır. Plânları ile ünlü bütün kıyıları, balıklarıyla ünlü denizler, doyma noktasına kadar artıklarla kirlenmişler, fabrikaların çevresinde kalitesiz ucuz işçi meskenleri ve gecekondu bütünü doğal ve tarımsal güzellikleri kemirmişlerdir. Bir vakitler gümrak bir maki bitki örtüsü ile kaplı kıyıları, sırtları; kiraz, şeftali, elma, sebze, çiçek bahçeleri ile bezeli kıyıları plânsız bir gelişmeye insafsızca harcanmışlardır.

İstanbul'da başlayıp Marmara denizinin hemen bütün kıyılarını kaplayan bu yoğun endüstri gelişmesi, Ege'ye de kayarak geniş bir turistik hinterlandı olan İzmir körfezinde de çevre sorunlarını sonuçlandırmıştır. Özellikle ikinci ve üçüncü beş yıllık plân döneminde endüstrinin Ege'den sonra güney kıyıları da olumsuz olarak etkilediği görülür. Kâğıt endüstrisi kimya endüstrisi (Muğla, Antalya), petrol ürünleri endüstrisi (Mersin), demirçelik (İskenderun) gibi aşırı çevre sorunları yaratan endüstrinin yanı sıra daha çeşitli endüstri tesislerini doğal, kültürel ve turizm potansiyeli çok üstün olan bu yerlerde kurulduğu görülmektedir.

Bütün bu gelişmelerin ortaya koydukları ortak peyzaj sorunlarını özetlersek :

— Bölge veya kentlerin arazi kullanım plânları olmadığı için hemen bütün endüstri kuruluşları, çeşitli etkenlerle gelişigüzel yerleştirilmişlerdir. Doğal değerler zedelenmiş, tarımsal değerleri yüksek topraklar sarfedilmiş, gecekondu ortaya çıkmış, kent nüfusu artmış yatay ve düşey yönde yoğun yerleşme alanları yeşillikleri tüketmiş; geleneksel kentlerin mimari ve şehirsal dokuları bozulmuştur.

— Dolaysıyla turizm plânlamasında öncelik verilen bir kıyı bölgesinde «Tarihi Sit» kararı alınmış bir yörede, plânsız bir endüstri gelişmesine ve getirdiği çeşitli çevre sorunlarına olanak sağlanmıştır. (Antalya - Mersin - İzmir, İstanbul v.b.)

— Gene turistik üstün değerleri yanısıra, tarımsal potansiyeli çok olan bazı kıyı alanları da, plânsız yerleşme nedeniyle, endüstriye ayrılmıştır. Özellikle Çukurova bölgesi buna tipik bir örnektir.

Endüstri tesislerinin büyük kent merkezine yakın ve ana kara ulaşım ağları üzerinde sıralanması görsel ve diğer çeşit kirlenmelere yol açmaktadır.

— Bu gibi endüstri tesislerinin çevre peyzajı içinde yerleşme ve onunla harmoni içinde bir bütünlük meydana getirmesi konusu hiç bir zaman düşünülmemiştir.

ÜLKEMİZDE REKREATİF VE TURİSTİK GELİŞMELERİN ORTAYA ÇIKARDIĞI KIYI SORUNLARI

Türkiye iç ve dış turizm hareketleri yönünden süratli bir gelişmeye konu bulunmaktadır. Ülke kalkınmasında da turizm etkili bir araç olarak görülmektedir. Bu bakımdan turizm endüstrisinin gelişmesi yönünde devletçe önemli yatırımlara girilmekte, dış finansman kaynaklarından yararlanılmaktadır.

Özellikle son on yılda ülkemize gelen turist sayısında önemli bir artış olmuştur. Nitekim sadece 1964 - 1969 yılları arasındaki artış oranı % 154'ü bulmuştur. Doğal ve kültürel değerlerinin zenginliği dışında, iklim koşullarının uygunluğu, ulaşım kolaylıklarıyla yerel halkın yabancıyı kolay kabullenışı ise, turizm hareketini kıyılara yöneltmiştir. İç turizm konusunda da kıyıların gittikçe artan bir önem kazandığını görüyoruz. Özellikle Ege, Akdeniz ve Marmara kıyıları iç ve dış turizm hareketleri yönünden büyük bir çekim alanı olmaktadır.

Bir ülkenin turizm potansiyelinin varlığı ve sürekliliği, bütün değerli doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin korunması ve ülkesel ölçekte fiziksel ve sosyo-ekonomik bir plâna göre geliştirilmesine bağlı bulunmaktadır. Oysa ülkemizdeki uygulama doğal ve kültürel değerlerin kaybına yönelik bir turizm plânlaması olmaktan öteye gidememiştir. Gerçekten Türkiye'de kıyı sorunlarının ortaya çıkışında, en büyük etmenlerden birisi rekreasyon gereksinmelerinin artışı ve turizm gelişmesidir. 1960'lardan itibaren hızlanan kentleşme hareketleri, nüfus artışları, ulaşım ağları ve özellikle karayollarındaki gelişme, taşıma araçlarının çoğalması turizm ve rekreasyon hareketlerini artırmıştır. Deniz kenarlarının insan sağlığındaki öneminin geniş bir halk kitlesi tarafından anlaşılması, diğer taraftan bir çok değerlerin kıyılarımızda yığılması, buralarını cazibe merkezleri haline getirmiştir. Bu ise kıyıların ekonomik değerini aniden yükseltmiş ve amansız bir kıyı arsa spekülasyonunu sonuçlandırmıştır.

Yasaların yokluklarından ve bazılarının boşluklarından yararlanan birtakım varlıklı örgüt ve kişiler tarafından başlatılan bu kıyı yağması bir veba salgını gibi kıyıları sarmıştır. Zamanla, kıyıda bir ikinci konut sahibi olma eğilimi orta veya dar gelirli toplum katlarına da aşılmuştur. Bu ise düşük standartlı, yoğun bir yerleşmeyi amaçlayan çok katlı blok inşaatı sonuçlandırmıştır. Böylece rekreasyon değeri çok yüksek olan kıyı alanları çirkin yapı kitleleri ile sarılmış ve kemirilmiştir.

Doğal güzelliklerin bu yolla yitilmesi yanısıra, kıyı boyunca uzanan değerli tarım alanları, pitoresk köyler, tarihi veya geleneksel yerleşme alanları da bu çeşit düşük kaliteli rekreasyon tesisleri ile dolmuştur.

Diğer taraftan iç ve dış turizm hareketlerinden kıyı bölgelerinin mahalli halkı da yararlanmıştır.

Kentsel ve kırsal alanlardaki mahalli halk turizmi kolay ve ucuz bir kâr aracı olarak benimsemiş, konaklama ve rekreasyon tesislerinin en düşük standartını uygulamakta sakınca görmemiştir. Bu konuda, fırsatçı iş adamları da önemli rol oynamıştır. Böylece gecekondulu görünüşlü otel, motel, kamping ve plâj tesisleri yüz kızartıcı birer rekreasyon elemanı olarak, kıyılar boyunca sergilenmiştir. Bunların çoğu halka açık olması gereken kıyıları tel örgütleri, tahta perdeleri, duvarları ile genel kullanışa kapatmışlardır.

Maalesef bu kıyı yağmasına özel teşebbüs kadar, bazı devlet kuruluşları da katılmışlardır. Çeşitli kamu kuruluşları dinlenme tesisleri, lojmanlar, depo, silo, fabrika v.b. yapılarını en değerli kıyı alanlarına sıralamakta sakınca görmemişlerdir. Bir çok hallerde de, geniş halk kitlelerine açık olması gereken kıyılar mahalli belediyeler tarafından kâr amacı ile özel teşebbüse satılmış ve rekreasyon dışı amaçlarla kullanılmasına olanak sağlanmıştır. Halkın gereksinimleri için ise denizin doldurulması amaçlanmıştır. Kıyıların orijinal çizgilerini bozan, suları kirleten bu doldurma işlemlerinde, maalesef devlet de yardımcı olmuştur.

KARAYOLLARI - KIYI İLİŞKİLERİ

Türkiye'de peyzaj plânlaması açısından ortaya çıkan en önemli kıyı sorunlarında karayollarının da büyük payı bulunmaktadır.

Gerçekten ülkemizde doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin tahribinde karayolları önemli rol oynamıştır. Bu tahribin en fazla olduğu yerler de kıyılarımızdır.

Türkiye'nin arazi şekilleri gözönünde bulundurulduğunda, Marmara'nın küçük bir bölümü ile Ege'nin bir kısmı dışında dağların kıyıları çok yakından ve paralel olarak takip ettikleri görülür. Genellikle dar bir kıyı bandından sonra, çok dik yükselen dağlar nedeniyle, büyük yatırımları gerektiren kıyı yollarımızın yapımına çok geç başlanabilmektedir. İkinci kalkınma plân döneminde hızlanan ve bugün de devam eden yol inşaatları sonunda, maalesef pek çok turistik üstün değerler yok olmuştur. Yol yapımına sadece teknik bir açıdan bakma ve ekonomik yönden değerlendirme nedeniyle, plâjları, dantel gibi işlenmiş zarif kıyıları, birbirinden güzel pitoresk kıyı köy ve kentleri hemen hemen, bütün özelliklerini kaybetmişlerdir. Zira istimal bedelini ve yapım masraflarını askariye indirme düşüncesiyle devlet yolları, deniz kotuna en yakın düzlemlerden ve plâjların, hatta zaman zaman denizin üzerinden geçirilmiştir. Kazı ve dolgularla delik deşik edilen yeşil yamaçlar, molozlarla doldurulan ünlü plâjlar doğal potansiyellerinin büyük kısmını kaybetmişlerdir.

Diğer taraftan, bir zaman denizle içli dışlı olan kıyı köyleri, kentleri, dolgu yapılarak denizden geçirilen yollarla kıyıdan koparılmış, böylece denizle

olan organik bütün ilişkilerini yitirmişlerdir. Koylar doldurulmuş, yeni elde edilen alanlar ise peyzaj plânlaması yönünden halka açık yeşillikler olarak değerlendirileceklerine mahalli idarelerce, yapı amacı ile satılmışlardır. Astronomik değerlere ulaşan bu dolgu alanları, çok katlı yapılarla doldurulmuştur.

Özellikle Antalya-Mersin, Samsun-Hopa arasındaki tamamlanmış yol boyunca bu hazin görünümü izlemek mümkündür. Diğer taraftan yolun kıyılarda denize çok yakın geçmesi nedeniyle, bütün kısıtlayıcı kanuni hükümlere rağmen, plâjlardan kum ve çakıl almak önlenememekte ve plâjların estetik kalitesini bozmanın da ötesinde bu işlem yolun temelini dalgalarla oyulmasını sonuçlandırmaktadır. Plâjlara doğru yer yer çöken yollar ise, büyük masraflara malolan çirkin görünüşlü beton istinat duvarları ile kaldırılmaktadırlar. Karadeniz kıyı yolu bu yönden tipik bir örnektir.

Karayollarının kıyılara çok yakın geçirilmesinin yarattığı diğer çok önemli bir sorun da, önemli rekreasyon merkezleri olan kıyılarımızda (özellikle Akdeniz bölgesinde) plâj, kamping, otel, motel v.b. tesislerin denizden ana karayolları ile koparılmış olmasıdır. Trafik yönünden olan çeşitli sakıncalarının dışında, hava ve gürültü kirliliği bu turizm merkezleri için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Kıyı kasaba ve kentlerinin içinden geçen karayollarının yarattığı diğer önemli bir sorun da, yol yapımı sırasında, bazı kent, kasaba bölümlerinin yıkılması sonucu, geleneksel dokunun bozulması, kent ölçeğinin kaybolmasıdır. Nihayet karayollarının çeşitli nedenlerle (kazi, dolgu, taş ocağı açma) kıyı peyzajının doğal bitki dokusunda yaptığı tahribat da sayabiliriz. Genellikle en çarpıcı güzelliğe sahip alanlarda bile, onarımı doğaya terkedilmiş olan çıplak, yara benzeri alanları sık sık görmek mümkündür.

SONUÇ

Buraya kadar kısaca ortaya koymağa çalıştığım kıyasal sorunların nedenlerinin başında plânsız arazi kullanışlarının en büyük etmen olduğu görülmektedir. O halde sorunlara, geniş kapsam ile, arazi kullanım plânlarından başlamak gerekir.

— Türkiyede deniz kıyıları ticaret, endüstri, iskân, turizm ve rekreasyon gibi çeşitli arazi kullanışlarının yarış içinde olduğu, yüksek peyzaj potansiyeline sahip alanlardır. Tarımsal değeri en yüksek alanlar da kıyılarda bulunmaktadır. Bu bakımdan çok ayrıntılı etüdlere dayandırılmış bir arazi kullanım plânına göre geliştirilmeleri gerekmektedir. Ancak geniş kapsamlı arazi kullanım plânları ile bu kaynakların rasyonel kullanışları sağlanabilir, doğal ve kültürel değerler korunabilir ve çeşitli çevre sorunlarının etkileri azaltılabilir.

— Ülkesel ölçekte arazi kullanma plânlarının yapılabilmesi için ise her şeyden önce ülkenin tümünü kapsayacak ekolojik sınıflandırmanın yapılma-

sı, ekolojik bölgelerin saptanması, daha ayrıntılı toprak haritalarının, yapılması arazi kullanma kabiliyeti sınıflarının belirlenmesi gerekmektedir. Ancak bu haritalara dayanan arazi kullanma plânı ile toprak israfı önlenemez. Arazinin alternatif kullanım biçimleri ve bunların maliyetleri üzerinde titizlikle durulmalıdır. Ulaşım, yerleşim, turizm, rekreasyon ve endüstri alanlarının kendilerine en uygun yerleri seçmesi ilkesi esas olmakla beraber, doğal ve kültürel çevreye de en az zarar verecek alternatifler üzerinde durulmalıdır. Çeşitli kullanım biçimlerinin bir arada bulunması zorunluğu olduğu hallerde, de birbirlerine olumsuz etkilerinin asgari düzeyde tutulması hedef alınmalıdır.

— Ülkesel ölçekte yapılacak olan arazi kullanma plânlarının dışında, yöresel düzeyde ayrıntılı zoning de gereklidir. Özellikle çeşitli kullanım taleplerinin yarıştığı alanlarda ve dolayısıyla kıyılarda bu son derece önem kazanır.

— Ülkemizde ekonomik ve sosyal kalkınma politikalarına ilişkin, genel bir arazi kullanım politikasının açıkça saptanması zorunludur. Bu politika belirlenmedikçe arazi kullanma plânlarının gerekliliği anlamını kaybeder. Diğer taraftan arazi kullanım plânlarının ulusal ekonomik plânla entegrasyonu da zorunludur. Ancak böyle bir entegrasyon sonucu bütün uygulayıcı kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlanabilir.

Bu genel ülkesel düzeydeki plânlama prosedürü içinde kıyılar konusundaki önerilere gelince :

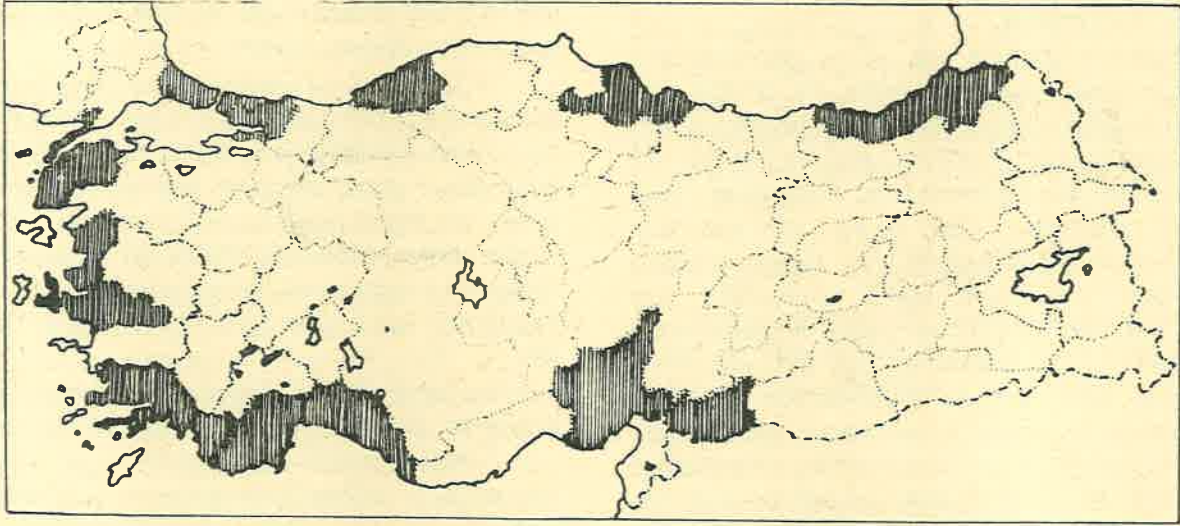
— Türkiye'de kıyılar üzerinde yoğun ve plânsız kullanışların baskısı baş döndürücü bir sür'atle artmaktadır. Kıyıların kötü kullanışlarında ise maalesef kamu kuruluşlarının büyük payı bulunmaktadır. Arazide kullanışları için karar yetkisine sahip çeşitli kamu kuruluşlarının olması ve aralarında gerekli koordinasyonun sağlanamaması kıyı sorunlarını artıran önemli etmenlerin başında gelmektedir. Diğer taraftan kıyılarda arazi kullanışını düzenleyen mevcut kanunlar ve ilgili yönetmeliklerdeki çeşitli boşlukların giderilmesi dışında yeni bazı yasaların ivedilikle çıkarılması da gerekmektedir. Bunların başında ise yeni imar yasası ile «Doğa Koruma» veya «Çevre Koruma» yasası gelmektedir.

Kıyı sorunlarının ülkenin en değerli doğal ve kültürel varlıklarının sür'atle kaybolmasını sonuçlandıran boyutlara ulaşması, plânlama prosedüründe bizi hızlı bir tempo ile harekete zorlamaktadır. Ancak bu, sorunların çözümünde gündelikçi bir arazi kullanma politikası izlemek anlamına gelmez. Bunun tam aksine, kıyıların herşeyden evvel ayrıntılı kültürel ve doğal envanterlerinin yapılması, ekolojik sınıflarının saptanması ve ekonomik plâna entegre edilmiş kıyı arazi kullanım plânlarının öncelikle hazırlanmasını zorunlu kılar. «Ülke Kıyıları Düzenleme Nazım Plânları» dışında konuların gerektirdiği ayrıntıları kapsayacak ölçekte peyzaj arazi kullanım plânlarına gereksinme vardır. Ancak böylece kıyıla-

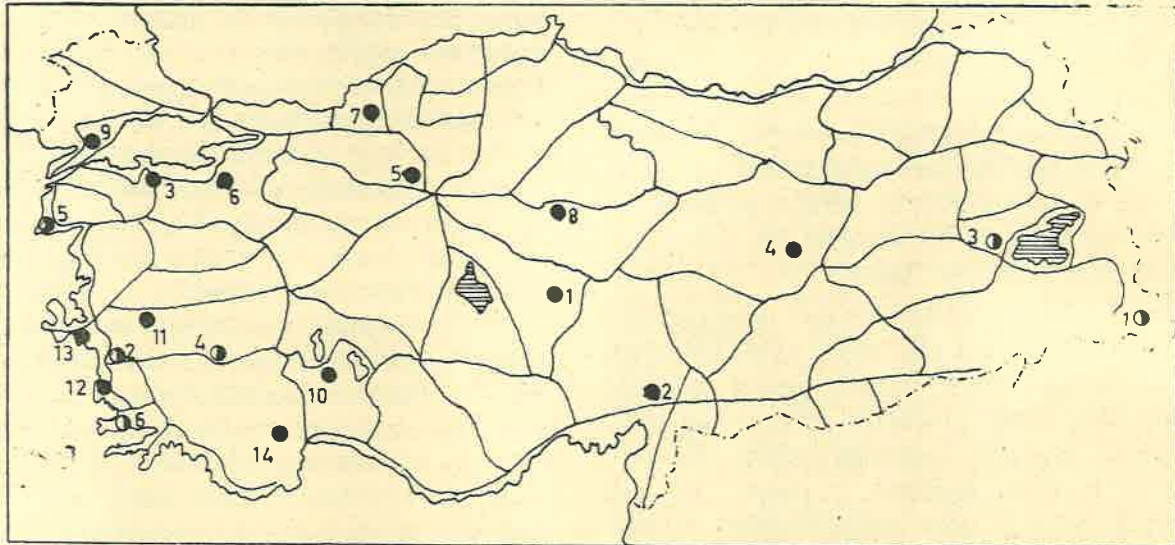
rin fevkalâde doğal güzelliklere sahip olan kısımları korunur, halkın rekreatif gereksinimleri için geliştirilir. Bu gibi kıyı güzelliklerinden geçen karayolları «manzara koridorları» olarak plânlanır, geleneksel yerleşmelerin yeşil ve yapısal dokuları korunur, tarımsal yerleşmelerin ilgi çekici özellikleri korunur, tarihi değerlerin peyzajla ahenkli bir biçimde bütünlenmeleri v.b. sağlanabilir. Endüstrinin yerleşme zorunluğu olduğu kıyı alanların da ise çevre ile ilişkilerinin en az zarar verecek biçimde düzenlenmesinde peyzaj plânları aracı olur. Böylece görülüyor ki, toplumun ekonomik ve teknik gereksinimleri ile doğal potansiyel arasındaki dengenin kurulmasında peyzaj plânları önemli rol oynarlar. O halde ülkesel arazi kullanma plânları ile ülkesel peyzaj plânlama

politikasının da entegre edilmesi gerekecektir. Bu politikanın saptanmasında ise peyzaj plâncılarına önemli görevler düşmektedir. Bu konuda kurumsal açıdan, bir «Peyzaj Plânlama Yüksek Kurulu»nun Başbakanlığa bağlı olarak kurulması ve belli başlı şu görevleri üstlenmesidir :

- Ülkesel peyzaj plânlama politikasını saptamak,
- Peyzaj koruma alanları için önerilerde bulunmak, kanun taslağı hazırlamak,
- Yüksek peyzaj potansiyeli olan alanlar için araştırmalar ve plânlar yapmak,
- Peyzajı önemli şekilde etkileyebilecek yatırım projelerinde diğer plânlama otoritelerine gerekli tavsiyelerde bulunmak.

Kıyıda alanlarda kirlenmeye neden olan endüstriyel gelişmeler

● Established national parks	● Proposed national parks				
1_ Goreme	2_ Aslantaş	3_ Kuşçenneti	4_ Samsundağ	5_ Soğuksu	6_ Uludağ
7_ Yedigöller	8_ Camlık	9_ Gelibolu yarımadası	10_ Kovado	11_ Spıldağ	
12_ Munzur	13_ Dilek yarımadası	14_ Termesos			
● 1_ Çilo-sad	2_ Efes	3_ Nemrut krater yöresi	4_ Pamukkale	5_ Truva	6_ Halikarnasos

Türkiye'deki Milli Parklar ve ana ulaşım ağı

PEYZAJ MİMARİ, KIYISAL PLANLAMA ÇALIŞMALARININ BAŞLANGICINDAN İTİBAREN GÖREV ALMALIDIR (*)

Richard BÖDEKER

Federal Almanya Cumhuriyeti

Kongre konusu — Kongrenin amacı, kıyı şeridi üzerindeki gelişmelerde peyzaj mimarının rolünü ortaya koymaktır. Bu konuyu sizlere kendi planlama deneylerimizden yararlanarak sunmak isterim.

Ekibimiz — Ekibimiz yaklaşık 60 kişi çalıştıran bir peyzaj mimarları grubudur ve 1967 yılından beri Akdeniz'de, son 3 yıldır ise Orta Doğu'da (Suudi Arabistan, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri) çalışmalarını sürdürmektedir.

Görev ve gerçek — Çalışmalarımız, bu ülkelerin kıyusal sorunları konusunda bize önemli bir planlama deneyimi kazandırmış ve peyzaj mimarlarına kesinlikle işin başında görev verilmesi doğrultusundaki inancımızı güçlendirmiştir. Ne yazık ki dilekler ve gerçekler halâ birbirinden çok uzaktır. Peyzaj mimarı (görev aldığı varsayarsak) hâlâ diğer plancılar tarafından bırakılan olumsuz izleri gizlemek üzere «süslemeci» olarak görevi üslenmek zorunda kalmaktadır.

Kongrenin erekları — Bu kongrenin sadece kıyılarda değil, gelişim planları konu olan tüm alanlarda peyzaj planlamasına temel olan ön ekonojik araştırmaların önemini dile getireceğini umarım.

Peyzaj planlaması için 3 kriter — Peyzaj planlama hazırlığı işlemi aşağıda önceliklerine göre sıralanan üç koşula dayandırılmalıdır.

Doğal dengenin korunması

1. Planlama alanına ilişkin doğal faktörler: bitki örtüsü, iklim, toprak ve su varlığı.

İnsan yaşamının niteliği ve düzeyi

2. Sosyo - ekonomik ilişkiler ve gereksinimler

Plancı ve kullanıcı yönünden fizibilite

3. Kullanıcının istekleri yanısıra şehir plancıları, mimarlar, peyzaj plancıları, mühendisler ve diğerlerinden oluşan planlama ekibinin yargıları.

Peyzaj planlamanın tarihsel geçmişi — Bu kısa girişten sonra, Akdeniz kıyıları ve Arabistan Körfezi'ne geçmeden önce konunun tarihsel geçmişi üzerinde durmak isterim.

Dinsel yaklaşım — Adem ve Havva ile başlarsak: Belki de kutsal kitaplardaki «Ürün ver, çoğal ve dünyayı tümüyle doldur, yayıl ki onun tüm nimetlerini elde edebilsin» buyruğuna gereğinden çok uyararak, ge-

lişmiş ve kalabalıklaşmış uygarlıklarımızla gezegenimizi yıkıntı yığını haline dönüştürdük. Büyük bir olasılıkla Tanrı günümüzde bu buyruğunu değişik biçimde verdi: «Çalışmalarınızda yetenekli peyzaj mimarlarını dikkate alın».

Batı kültürünün beşiği — Akdeniz kıyılarının zengin ormanlık alanları, denize açılan insanların yerleşmelerinde başlangıç olmuştur. Bu yöre orman ve topraklarının sürekli tahribi, giderek bu varlıkların büyük bir kısmının yitirilmesine neden olmuştur. Yirminci Yüzyılda, kültürümüzün köklerinin uzandığı ülkelerdeki bu tahriplerin peyzaj planlaması çalışmaları ile onarılabileceği gerçeğini görmek gerekir. Başkan yardımcısı Dr. Werkmeister'in «Garten und Landschaft» dergisinde belirttiği gibi, çöl ile savaşmak ve bozulan peyzajı onarmak insanlığın en büyük görevlerinden biridir.

Uyarıcı sesler — 6000 yıllık tarih süresince insanlığı uyarıcı çabaların varlığını biliyoruz.

PLATO — «Attika'nın peyzajı bir iskelet görünümündedir.» — PLATO M.Ö Dördüncü Yüzyılda «Timaios» dialogunda Attika'daki erozyondan söz etmiştir. Dialogda Mısırlı rahip Solon eski Atina'nın orijini hakkında şunları söylemektedir: «... bu nedenle eski günlerle karşılaştırıldığında üzerinden yeryüzünün yağ ve etlerinin ayrıldığı ve kıraç araziden ibaret hasta bir beden iskeletinin kaldığı görülmektedir. Doğanın henüz tahrip edilmediği eski günlerde tepeler derin ve verimli topraklarla örtülüydü, şimdi ise düzlükler bile çakıllı arazilere dönüşmüştür. O zamanlar tepeler, izleri açıkça halâ görülebilen ağaçlıklarla kaplıydı. Oysa bu alanlar şimdi sadece arıları beslemektedir. Bu geniş ağaçlıkların büyük evlerin çatılarına kalas olduğundan bu yana geçen zaman çok uzun değildir. Eskiden Zeus'un sevdiği bu topraklar üzerine her yıl bol bol düşen yağışlar şimdi olduğu gibi çıplak toprak üzerinden akıp gitmezdi. Toprak yağışı alır, koruyucu bir kil tabakası içinde depo eder ve bu sular ile dere ve ırmakları beslerdi. Bu öykülerin doğruluğunu kanıtlayan kutsal yazıtlar halâ yaşamaktadır.»

Bu satırlar 2300 yıl önce yazılmıştı: Antik devirlerin en büyük ozan ve düşünürlerinden biri, biyolo-

(*) IFLA XV. Dünya Kongresi (İstanbul)'nde sunulan bildiridir.

jik dengeyi, yaşayan evrenimizin korunması için zorunlu bir kural olarak tanımlamıştır.

Biyolojik denge — Bu satırların yazıldığından bu yana ise doğal peyzaj insan tarafından daha fazla tahrip edilerek verimsizleştirilmiştir. Bunun sonucu ise uygarlıkların düzeyinde önemli sapmalar biçiminde ortaya çıkmıştır.

Yirminci Yüzyılda görev — Yirminci Yüzyılda, hemen hemen çok geç kalınan bir zamanda peyzajı koruma ve onarma konusunda girişimler yapılmıştır.

UNESCO 1956 — 1956'da Yeni Delhi'de (çölde) yapılan araştırmalar UNESCO'nun temel amacını ortaya koymuştur. Bu çok önemli Dünya sorununun unutulması tehlikesi söz konusudur. Bu nedenle Yüzyılımızın insanları sorunlara sadece yaklaşım aramaya çalıştıkları halde, Yirmibirinci Yüzyılın toplumlari harekete geçmeye zorlanacaklardır.

Henry MILLER — İkinci Dünya Savaşından önce Yunanistan'da bulunan ve «Colossus of Maroussi» adlı romanı yazan ünlü Amerikan yazarı Henry Miller' in bazı sözlerini aktarmak isterim: «Özgürlüklerini kazanmalarından bu yana Yunanlılar ülkelerini yeniden ağaçlandırabilmek için uğraşmaktadırlar. Keçi ulusal bir düşman haline gelmiştir, giderek ortadan kaldıracaktır. Keçi aslında güçsüzlüğün ve yoksulluğun simgesidir. Ağaç, daha çok ağaç tek çözümdür. Ağaçlar su, besin, ve bol ürün getirir. Ağaç, gölge, huzur, şarkı demektir — ozanlar, ressam, düşünürler, hukukçular v.b. için esin kaynağıdır. Bugünün Yunanistan'ı kırık ve verimsizdir. Eskiden olduğu gibi yine yeşil olabilseydi ne kadar güzel bir ülke olurdu! Şimdi yeryüzünün bu eski odağının tekrar yaşama dönmelerini düşleyebilmek bile çok güçtür. Yunanistan'ın arkeologlardan çok ormancılara ihtiyacı vardır.»

Arkeologlar yerine ormancılar — Henry Miller keçiyi güçsüzlük ve yoksulluğun simgesi olarak tanımlamıştır.

Strzygowski — Viyana'lı Profesör Strzygowski «The design of Europe's coasts» (Avrupa kıyılarının düzenlenmesi) adlı kitabında Yunanistan'ı, Akdeniz peyzajındaki yıkıcı gelişmelere örnek alarak keçi sorununu dile getirmiştir: «... ormanların sistemli bir biçimde tahribi nedeniyle tarımdan yeterince verim sağlanamaması keçiden medet umulmasını sonuçlandırmıştır. Keçiler şimdi son vegetasyon örtüsünü de tahrip ederek ağaçların gelişmesine engel olmaktadır. Bu nedenle bitki örtüsü varlığı giderek fakirleşmekte, arazi kırıklaşmakta, verimliliği azalmakta ve zorunlu olan gıda maddeleri açığını et ve süt ile giderebilmek için daha çok keçi yetiştirilmektedir. Bu ise fakir ülkelerin daha çok fakirleşmesine neden olmaktadır.»

Bugünkü ağaçlandırma — Bu durumdan sorumlu olan sadece keçi değildir, insanoğlu ormanları tahribe devam etmektedir. Girit Heraklion'da demircilerin çalıştığı bir sokakta yürürken yakacak odun

kesmek için özel olarak yapılmış araçlar dikkatimi çekmişti. Yemek pişirme, ısıtma v.b. işler için odun yakmaya devam edildikçe ağaçlandırma çalışmaları çok güçleşmekte bazan ise olanaksız olmaktadır. Strzygowski'ye tekrar dönmek istiyorum: «Akdeniz ülkelerinde tüm evler modern ocaklarla donatılarak, ormanların kesilip yakacak olarak kullanılması önlenmelidir. Ancak bu şekilde maki tekrar gelişmeye başlayarak toprak erozyonu durur ve akarsuların akışı düzene girer.»

Sosyo - politik sorunlar — Keçi ve yakacak odun sorunları sosyo - politik karakterlidir ve ilgili tüm güçlerin büyük ölçüde desteğini gerektirir. Kıyısız yerlerde yaşayanlara değişen çevreleri hakkında düzenli ve yeterli bir biçimde bilgi vermek ve onları, kendilerini peyzaj planlama konuları kapsamında görebilecekleri şekilde planlama konuları kapsamına almak, kıyısız gelişmeler açısından zorunlu bir görevdir.

Kıyılarda rekreasyon — Şimdi deniz kıyısı rekreasyonunun dünya çapındaki sorunlarına değinmek isterim. ABD Milli Parklar Direktörü Konrad L. Wirth, 1955 tarihli «kaybolan kıyı şeridimiz» adlı raporunda «rekreasyon kaynaklarımızın en önemlilerinden biri olan kıyı şeridimiz, giderek daha çok artan bir hızla kamusal rekreasyonel yararlanmalardan uzaklaştırılmaktadır. Bu nokta çok iyi bilindiği halde, ortaya çıkan sakıncaları gidermek için çok az çaba sarfedilmektedir» demiştir. Kıyıların rekreasyonel amaçlarla araştırma konusunda Amerikalıları Avrupalılardan 20 yıl ilerdedir. Onların deneylerinden ve yöntemlerinden birçok şey öğrenmemiz gereklidir. Kuşkusuz Amerikalıların deneyimleri bu Kongre tarafından tartışılacaktır.

Avrupa'nın güneşli kıyıları — Şimdi, her yıl Kuzeydeki endüstri ülkelerinden gelen milyonlarca rekreasyonist tarafından ziyaret edilen Avrupa'nın güneşli kıyılarına değinmek isterim. Her yıl yeni plajlar keşfedilmekte ve bu alanlarda rekreasyonel işletmeler için yatırımlar yapılmaktadır. Seyahat acentalarının renkli, çekici reklamları Kuzey Avrupalıları Güneye çekmektedir. Fakat hiç kimse yüzyıllar boyunca orman örtüsü tahrip edilerek ortadan kalkmış çıplak peyzajın yeniden ağaçlandırılmakta olduğunu görmemektedir.

Avrupa'nın güneşli kıyılarına yıllık göçleri gösteren bir grafik hazırladım. Örneğin, Fedreal Alman Cumhuriyetinde yaşayan 60 milyonluk nüfusun %10'u her yıl seyahat etmektedir. Başka bir deyimle, yıllık izin için güneşli kıyılara her yıl bu ülkeden 6 milyon insan gitmektedir. Konum olarak deniz kıyısında yer alan bir çok endüstri ülkesinde de durum Federal Almanya'dakinden farklı değildir. İspanya'daki Costa Bavara ve diğer yoğunluk noktaları üzücü örneklerdir. Bu güzel ve sıcak yörelere olan hücum her yıl artmaktadır. Böylece arazi daha çok değer kazanmakta ve arazi sahiplerini daha fazla para kazanmak

amacıyla yoğun, yüksek yapılar tesisine (spekülasyon); ya da insanları bir kaç hafta için bile olsa yalnız yaşamak için en güzel yerlerde küçük parseller ayırıp bu alanı toplumdan soyutlamaya itmektedir (özel tatil peyzajı). Daha sonra da görüleceği gibi kendimi ikinci katagoriye örnek gösterebilirim.

Ülkelerin orijin amaç konusunda toplumsal sorunları — Bu konuda günümüzde genellikle kamusal ilgiler pek dikkate alınmamaktadır. Fakat pratik olarak bunu durdurma olanağı yoktur. Ülkeler kendi toplumsal gerçeklerini anlayıncaya, tüm spekülasyon ve çıkarılıklar yasal olarak ortadan kaldırılıncaya ve kıyıların gelecekte nasıl kullanılacağına ilişkin planlar yapıp finansman sağlanıncaya kadar, çirkin yapılar güzel peyzaj ve doğa parçaları arasında yer almayı sürdüreceklidir. O zamana kadar ise yıllar geçecektir. Uluslararası kuruluşlar, güneşli kıyılar ve peyzajları spekülatif yapılara karşı korumaya daha doğru yargılarla olanak verecek güçleri kazanma konusunda henüz başarı gösterememişlerdir.

İyi bir örnek, Türkiye — «Design of European Coasts» adlı kitapta Türkiye, gelecek için rekreasyon alanları hazırlamak amacıyla devletin, aldığı yabancı yardımlardan da yararlanarak kıyılarda oldukça önemli miktarda arazi parçalarını ağaçlandırmakta olduğu iyi bir örnek olarak verilmektedir. Bu ise ileriye gören politik ve ekonomik bir anlayışı göstermektedir.

1966 yılında Rodos Adasında tatil köyü için peyzaj planlama çalışmaları yapma işini aldığım zaman, müşterilerimizi mimarlarla birlikte ekip çalışması yapma konusunda ikna etmeyi başardım. Bunu yapabilmek için de peyzaj onarım kriterleri konusuna şu tartışma ile girdim :

Rodos'ta tatil köyü — «Avrupalıların Ege Adalarındaki tatil harcamalarının, ev sahibi ülkenin yaşam koşullarının geliştirilmesi için kullanılması neden istenmesin?»

Konu Ada'nın doğu kıyılarındaki koylardan birinde (Tsambica), rekreasyonistler için tüm tesisleri içeren bir tatil merkezi kurulması idi. Bu gereksinimler yeterince esnek ve bir tatil köyüne uygun, 3500 kişiye yeterli bir yapısal özelliği gerekli kıldı. Mühendislik işlemlerine ve tekniklerine koşut olarak uygun bir mikro klima oluşturmak amacıyla ağaç ve çalıların dikim işleri yürütüldü.

Planlama — Planlamaya ilişkin eleştiriler aşağıda verilmiştir.

Trafik — Tatil köyünün merkezinde yer alan rekreasyonel parka araç sokulmamış, trafik girişte yer alan park yerlerinde sınırlandırılmıştır.

Toplumsal tesisler ve konstrüksiyon

Yapılar — Bungalovlardan oluşan tatil köyünde konukların eğlenebilmeleri için küçük bir toplantı merkezi önerilmiştir. Burada topluluk ruhu da kendiliğinden gelişmelidir.

Tüm tesisler, biçimi peyzaja çok uyumlu atriüm tarzında bir mimari birim içinde yer almıştır.

Su temini

Su toplama — Bu projede içme suyu temini birinci derecede önemli konudur. Rodos'un kayalık kıyılarında bir çok dere ve küçük akarsular bulunmakla birlikte bunlar sadece ilkbaharda tam kapasiteye sahip olmaktadır. Planlama alanında da böyle bir kuru dere bulunmaktadır. Yağış periyodu Ekim ortasından Şubat ortalarına kadar sürmektedir. Bu periyot içinde düşen tüm yağışların % 78'i kısa süreli sağanaklar halinde olmaktadır. Bunun sonucu olarak da yağmur sularının büyük bir kısmı akıp gitmekte ya da derhal buharlaşmaktadır. Bu nedenle halâ toprak bulunan yerlerde erozyon görülmektedir. Yıllık ortalama yağış miktarı nisbeten yüksektir. Bu nedenle su kaynakları tüm teknik olanaklar zorlanarak geliştirilmelidir. Su depolamanın en iyi ve ucuz yolu ormandır. Fakat, planlama alanında orman bulunmadığı için teknik becerilere güvenmekten başka çare yoktur. Bunun için ise, bazı mühendislik hünerlerinin bir kombinasyonu önerilmiştir :

Biyolojik mühendislik — 1. Yağmur suyunun sarnıç ve yeraltı rezervuarlarında depolanması, başlangıçta sadece içme suyu sağlayabilecek geleneksel bir yöntemdir. Fakat bu yolla yöreye düşen yağmur suyunun daha büyük bir kısmı toplanabilir. Formentera Adasındaki sarnıç sistemimizle, bunun doğru olduğunu kendi deneyimize dayanarak kanıtlanmıştır.

2. Yeraltı sularından yararlanma için sondaj çalışmaları : Su 7 metre derinlikte bulunmuştur. Suyun miktar ve kalitesi henüz bilinmemektedir.

3. Sonuncu yöntem en ekonomik olan biyolojik yöntemdir. Çnceki her iki yöntem de çok önemli olmakla birlikte gelişim için uygun değildir ve önemli miktarlarda su kaybına neden olmaktadır.

Vegetasyon — Bu oluşum içinde doğa dinamik ve yapıcı bir elementtir. Birinci aşamada, suyun buharlaşmasını ve akıp gitmesini (yoğun bir bitki örtüsünün yaptığı gibi) denetleyen su tutucu bir toprak tabakası oluşturulur. Toprak tutucu tabaka bundan sonra bir toprak profilinin başlangıcını oluşturur. Aynı zamanda potensiyel doğal bitki örtüsünün tohumları belirli miktarda gübre ile birlikte—topraksız, taşlık alanlara bile serpilebilir. İkinci aşamada, ağaç ve çalılar yerleşim alanlarının yoğunlaşacakları yerlere ve toprak koşullarının elverdiği alanlara dikilirler. Bu ilk bitkiler, modern ve basit bir sulama sistemi yardımıyla kısa sürede gelişecekler ve bu küçük doğal mekânda ekolojik denge kurulmaya başlayacaktır. Ekolojik halkanın tamamlanabilmesi için biyolojik lâğım toplama sistemi, yapım çalışmalarının son aşamasında tesis edilerek gübre ve sulama suyu gereksinmesi karşılanır.

PEYZAJ GELİŞTİRME PROGRAMI

Aşağıdaki program 500 hektarlık çıplak peyzajda sağlıklı bir ekolojik mekân oluşturulması amacı ile uygulanmıştır.

Jeo - botanik araştırmalar — 1. Ekolojik ve fito-sosyolojik koşulların jeo - botanik araştırması: Çalışmada Yunanlı Botanik Profesörü Dr. George Lavrentiades de katkıda bulunmuştur.

Test alanları

2. Plantasyon için planlama ve test alanları
3. Vejetasyon gelişmesi için aşağıdaki önlemler düşünülmüştür :
 - a) Keçi sayısının azaltılması
 - b) Basit, modern sulama sisteminin oluşturulması
 - c) Topraksız alanların Wego ya da Natriumalginat yolu ile bitkilendirilmesi (ya da diğer benzer yöntemlerin kullanılması). Bitkilendirme için ayrılan alanlar potansiyel bitki örtüsünde bulunan ağaç, çalı, ot ve çayırlarla bitkilendirilecektir.
 - d) Ağaç ve çalıların dikimi modern yöntemlerle yapılacaktır. Bu plantasyon, kısa süre içinde yeşil bir çevre elde edilebilmesi amacıyla tasarlanan tatil köyünün merkezlerinde yer alacaktır.

Politika — Tüm planlama çalışmalarına karşın proje 1967 yılında Yunanistan'daki politik durum nedeniyle yürütülemedi. Bu düş kırıcı bir şeydi, çünkü, işin içinde büyük bir ideal vardı, fakat hiç bir sonuca ulaşamadı.

Girit'te tatil köyü — 1972 sonlarında Girit Adası için benzer bir proje konusunda araştırmalar yapıldı. Projeyi isteyen kuruluş şu konuya dikkati çekiyordu: «... Yapay peyzajın oluşturulacağı yerde, yani doğanın mimari tarafından etkileneceği yerde aşırı titizlik gösterilmelidir...»

Girişimcinin ağzından bunları duymak bizde yeni bir ideal oluşturdu ve biz bu turistik yörede Rodos için hazırladığımız planlama esaslarına dayalı yeni bir peyzaj kavramı geliştirdik.

Peyzaj planlama — Bölgenin ekolojisi ve sosyo-ekonomisini uzun süreli gelişme içinde önemle dikkate alan bir peyzaj planlama çalışması yapıldı. Ne yazık ki planlama çalışmalarımız yine politik nedenlerle ön etüdlere gidemedi.

Oro Verde tatil köyü, Mallorca — En yeni turizm projemiz Mallorca Adasında 60 hektarlık alandaki tatil köyüdür. Burada Münih'li Peyzaj Mimarı Gottfried Hansjakob ile birlikte çalıştım.

Uygun planlama — Mevcut bitki örtüsünü korumak amacıyla bir program hazırlandı :

1. Yapısal birimler, en iyi bitki örtüsünün yeşil kuşak olarak kalmasına olanak verecek biçimde oluşturulmalıdır.

Ekonomik bunalım 2. Yapım periodu süresince mevcut bitki topluluklarını korumak amacıyla önlemler alınması gereği vurgulanmalıdır.

Proje taşıdığı çizgiler itibarıyla Rodos ve Girit'teki projelere benziyordu. Bu kez de proje, Avrupa'daki ekonomik sorunlar nedeniyle rafa kaldırıldı.

Formentera — 6 arkadaşı 12.000 m² lik alan üzerinde plajdan içeride, ağaçlık alanda 6 ev yaptık, fakat bu arada yapıları tümüyle peyzaj ile bütünleştirerek yapıların peyzajın görünümünü bozmasını engelledik. Uygun konum nedeniyle peyzaj özelliklerine katkıda bulunmuş olduk. 1.2 hektarlık alan için, herkese kılavuz olabilecek bir peyzaj bakım programı hazırlandı. Burada çeşitli bitkilerle çalıştığım deneme alanları oluşturdu. Pratik olarak tatil bahçe çalışmalarına dönüşmüş oldu.

Turizm hakkındaki bu kısmın sonunda güney denizleri ve düş adalarına bir bakalım.

Güney denizlerinin palmyeli kıyıları — Uluslararası havayolları şirketleri, bu cennet görünümüne yerleri şimdi hava güzergâhlarına kattılar. Tatil düzenleyiciler harekete geçtiler. Bu girişimler gözönüne alınarak adalardaki gelişmelerin peyzajla uyumlu olarak yapılması konusu büyük bir önem taşımaktadır.

Arabistan Körfezindeki gelişme eğilimleri — Bildirimim bu son kısmı Avrupa'da turizm ve kentleşme ile peyzaj planlama konularına ilişkindir. Üç yıl önce Orta Doğu'daki gelişmelerle ilgilenmeye başladım. Petrolün getirdiği âni zenginlik, ekonomiye ve buna bağlı olarak kentleşme ve endüstrileşmeye olağanüstü itici bir güç kazandırmıştır. Bu olay doğa koşulları Orta Avrupa'ninkine göre değişmelere çok daha duyarlı olan bir yörede olmaktadır. Bunun anlamı ise yapılacak hataların Avrupa'dakine oranla (ki Avrupa'daki durum hiç de olumlu ve istenen doğrultuda değildir) çok daha korkunç sonuçlar doğuracağıdır. Buradaki ilk izlenimim, Batı Avrupa, Japonya ve Amerika'dakine benzer bir endüstriyel ve kentsel anlamda gelişmekte olan bir ülkede bulunduğum biçiminde olmuştur. Ancak en büyük fark Suudi Arabistan'daki gelişmenin, Yüzyılımızın başındaki ya da İkinci Dünya Savaşından sonraki Avrupa'da olduğundan çok daha büyük bir hızda olduğudur.

Bugün batı dünyasının, «endüstri çölleri» tipinde çevre sorunları ile karşı karşıya olduğunu biliyoruz, fakat planlamada doğal ve ekolojik ilkeler dikkate alınsaydı bu sorunlar yaratılmayabilirdi. Ruhr'da (Avrupa'nın en tanınmış endüstri bölgesi) peyzajı halk için daha yaşanılabilir hale getirmek amacıyla rekreasyon parkları yapıyoruz. Birkaç yıl önce bu yöreyi pek çok kişi kendileri için yaşanmaz olarak niteleyip buradan ayrılmışlardı. Çevremizdeki bu tehlikeli du-

rum peyzaja daha yeni ve büyük baskıların ortaya çıkacağına belirtisi idi, bu ise Federal Almanya'da planlama kavramının ekolojik ilkelere dayandırılma zorunluğunu ortaya koydu. Peyzajdan olan çeşitli taleplerin düzenlenmesinde doğal ilkelerin dikkate alınması, ileri görüşlü ve duyarlı bir peyzaj planlama anlayışını gerektirir.

20. Yüzyıl sorumluluğu — Endüstri ülkelerinin, çevresi henüz bozulmamış ülkelere bilgi iletmesi kuşkusuz Yüzyılımızın en ilgi çekici görevidir. Öyle sanıyorum ki endüstri ülkelerinde bir zamanlar yapılmış olan hataların benzerleri Arabistan ülkelerinin gelişimi sırasında yinelenmektedir. İnancımıza göre Suudi Arabistan'da ortaya çıkacak zararlar daha büyük olacaktır. Çünkü doğa, Avrupa'daki kadar sağlıklı değildir. Kendini yenileme gücü daha azdır ve gelişme çok hızlı olmaktadır. Bu inancımız bizi, rekreasyon parkları yapma konusundaki çabalara daha geniş bir açıdan bakmaya yöneltti ve peyzajda gelişmenin ortaya çıkardığı zararları önleme çalışmaları yapmaya karar verdik. Sadece insan yapısı çöllerin oluşması değil, doğal çölün de giderek genişleme eğiliminde oluşu gerçeği, bu inancımızı güçlendirdi. İyi bir rastlantı sonucu çalışma alanımız Suudi Arabistan'ın Doğusunda petrol bölgesi olan Al Hasa'da idi. Bu ise bizi, yöreyi planlamakla görevli Paris'li plancı Prof. G. Candilis ile ekip halinde çalışmaya yöneltti. Böylece bizim park planlama çalışmalarımız tüm planlama kavramıyla bütünleşmiş oldu ve bölgesel - kentsel peyzaj gelişmeleri için eğilimleri ortaya koyma olasılığı doğdu.

Candilis — 100 km uzunluktaki kıyı şeridi için, George Candilis bir «korniş projesi» geliştirdi. Projede yönetim, iş, endüstri, eğitim ve rekreasyon aktivitelerine ilişkin toplanma alanları ortaya kondu. Karanın 4 km kadar denize uzatılması gerekti.

Su kıyısında rekreasyon — Kıyı kentleri halkı ancak yaz aylarında kıyıya yönelmektedir. Özellikle akşam ve gece saatlerinde sıcaklık daha uygundur ve banyo olanakları vardır. Kentler dışındaki kıyısız alanları kamusal rekreasyon için korumak ve aktif hale getirebilmek amacıyla, geliştirilebilir yeteneği olan bir bölgesel park sistemi kurulmasını bölge yetkililerine önerdik. Bu kıyısız zonlar yapı ve endüstriyel amaçlarla pek kullanılmamalıdır. Aynı zamanda bu alanların Akdeniz'in diğer kesimlerinde olduğu gibi özel mülkiyete geçmesine de kesinlikle izin verilmemelidir. Yörede doğal ilkelere bağlı kalınarak peyzaj planlaması yapılması zorunludur : topraklar, su, iklim, yükselti v.b. faktörler ile alanın planlanması arasındaki ilişkiler doğal ilkelere dayandırılmalıdır. Yapılacak plantasyon çalışmaları potansiyel doğal bitki örtüsü ile uyum içinde olmalıdır. Böylece bitki örtüsünün gelişiminde daha az sorun söz konusudur.

Kentlerde organizasyon — Bölgesel ve kentsel planlama çalışmaları arasında gerekli ilişkinin kuru-

labilmesi için, dünyanın tüm büyük kentlerinde bilindiği gibi, peyzaj sistemini gösteren basit bir diagram geliştirdik. Daha sonra bundan kıyısız alanlar için genel anlamda kullanılabilirliği olan bir sistem oluşturdu. Kıyıdaki kent parkları, sistemin bir parçasıdır. Bu sistem ise kıyı boyunca yer alan bir dış yeşil kuşak doğa parkına bağlantılıdır. Bu sistem içinde bulvar (avenü) ve caddeler «yeşil yollar» olarak sistemle bütünleşmiştir. Yayaalara ayrılan zonlar ve oyun alanları çeşitli rekreasyon olanakları sağlayacak biçimde düşünülmüştür.

Rekreasyon parkları için temel olmak üzere aşağıdaki kriterler formüle edilmiştir :

1. Park ekolojik bir örnek olmalıdır.
2. Doğru bir sosyo - ekonomik temele dayandırılmalıdır.
3. Halka gerekli aktivite ortamını sağlamalıdır.
4. Belirli kullanımlar için ayrılan alanların başka kullanımlara dönüştürülmesi olasılığı ortadan kaldırılmalıdır.
5. Sistematik kentsel açık mekân planlamasının ilk aşamasını oluşturmalıdır.
6. Kentler dışında geliştirilen peyzaj programının başlangıcı olmalıdır.

Allah'ın güneşi — Pek az Avrupa'lı sadece bahçe düzenleme konusunun değil, tüm kültürümüzün köklerinin islam orijinli olduğunun farkındadır. Doğu'da sanatların yeterince kökleşmesi zaman almıştır. Birçok kültürlerde Persler, Yunanlılar, Romalılar ve Bizanslıların kültürü miras olarak alınmış, doğu kültürünün silinmez izleri ise bir kenara bırakılmıştır. Mimarlığın yanısıra bahçe düzenleme sanatı kuşkusuz doğu kültürünün en büyük özelliklerindedir.

Batılı peyzaj mimarları islam kültüründen kazandıkları bilgileri yeni tekniklerle birleştirerek kullanmaktadırlar. Sözlerime Alexix Carrel'in 1977 tarihli «Diary of Life» adlı eserinden aldığım birkaç satırla bitirmek isterim.

«Dünyamızı ve kendimizi yeniden düzenlemeliyiz. Yüzyılımızın başlangıcı izole ve organize olmamış keşiflerle karakterize edilmişti ve bunlardan herbiri sadece kendi içinde kendisi ile ilgiliydi. Şimdi en önemli konulardan biri bu buluşların tümünü koordine etmektir. Çevreden soyutlanma yerine evrenle bütünleşme gereklidir. Aynı zamanda yeni bir insan tipi ve zihniyetinin düşüncesiyle de ilgilenmekteyiz... Doğa ile ilişkisini yitiren birey gücünü yitirir ve bunu çok pahalıya öder.»

Richard BÖDEKER
Düsseldorf, 1976

Richard BÖDEKER
Ceviri : Dr. Nur SÖZEN

HIZLA GELİŞMENİN GERİ KALMIŞ ÜLKE KIYILARINA ETKİLERİ (*)

MORROCOY BÖLGESİNİN TAHRİP EDİLMESİ VE VENEZUELA DEVLETİ TARAFINDAN MİLLİ PARK OLARAK İSLÂHI

Eduardo ROBELS PIQUER
Venezuela

XVI. IFLA kongresi için geliştirmem istenen bu konu bana meslekdaşım Mimar Luis Barragán ile beraber, Meksika'yı temsil ettiğim, ilk katıldığım 1952 Stockholm kongresini hatırlatıyor. Federasyonumuzla ilk tanışmamız ve bazılarınızla arkadaş olmanızın üzerinden tam 24 yıl geçti. Şimdi Venezuela tabiiyetinde olarak IFLA'nın en uzun zamandır üyesi bulunan bu ülkeyi — 10 yılı aşkın bir süredir — temsil etmek şerefine sahibim.

Burada genel, soyut ve bütün az gelişmiş ülkelere uygulanamıyacak bir konuya değinmektense, kendi ülkem gibi tropik bölgelerde yer alan ve birçok şeylerin yapılması gereken fakat bunların başından itibaren doğru ve belirli kurallara göre yapılmadığı sosyo-ekonomik koşullar çerçevesinde ortaya çıkan, somut bir sorunu ortaya koyacağım. Bu örnek hızlı ve bu nedenle kontrolsüz ve plânsız gelişen Venezuelanın kuzey-batı kıyılarıdır. Bu alanlar bazı yüksek gelir grupları için dinlenme ve eğlence amacına dönük olarak geliştirilmesi, bölge ekolojisini ve peyzaj değerlerini de olumsuz yönde etkilemesi nedeniyle geniş halk kitleleri tarafından tepki ile karşılanmıştır. Bu konuda Venezuela hükümetinin getirdiği akılcı ve etkili çözümlere de ileride değineceğim.

Plânsız ve kontrolsüz gelişme sonucu olarak ortaya çıkan deniz ve kıyı kirlenmesi, İnsan ve Doğa arasında devam edegelen çelişkinin tipik bir örneği sayılabilir. Diğer tropik ve sub-tropik kıyılara sahip ülkelerde de olduğu gibi, Venezuela'nın kıyı bataklıklarının meydana getirdiği eko-sistem, en çok etkilenen alanlardan biridir. Bu nedenle 1974 Ekim'inde Havaii'de toplanan Birinci Uluslararası Mangrove Bataklıklarının Biyolojisi ve Korunması Sempozyumu, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Sekreterliğine aşağıdaki tavsiye kararlarını göndermiştir.

«Tropik ülke hükümetlerinin Mangrove bataklıklarının yarattığı eko-sistemler hakkında araştırmaları, geliştirmeleri ve bu değerli kaynağı etkileyebilecek herhangi bir aktüvite veya gelişmenin değerlendirilmesine özel önem verilmesi tavsiye edilir.» Bu deklarasyon 32 tropik ülkenin söz konusu alan ve sistemleri üzerinde araştırmalar yapan 140 uzman tarafından imzalanmıştır. Venezuela'da, Haziran 1975 de Dr. Panier bir Millî Araştırma Programı teklif etmiş, bu geniş kapsamlı ve sağlam proje oybirliği ile kabul edilmiştir. Venezuela halkı değerli mangrove bataklıkları eko-sisteminin hassas ekolojik dengesi bozulmaksızın rasyonel kullanımı ve teknik olarak geliştirilmesi ile yakından ilgilenmektedirler. Birleş-

miş Milletlere gönderilen tavsiye kararında bahsedilen araştırma, bu tip alanların ekolojik dengesinin bozulmasını önlemek ve yeterli gelişme hızını saptamak için gereken bilgilerin toplanmasını amaçlamaktadır. Bu tip bilimsel bir araştırmanın Venezuela'da ve hatta dünyada bulunmayışı, dünyanın bu en güzel ve en zengin faunasına sahip yerlerinden biri olan Mangrove bataklıklarının — belkide geçici nitelikte — basit ekonomik kâr gayesi ile yok edilmesi sonucunu doğurabilir. Mangrove bataklıkları dünyanın tropikal kıyısız bölgelerinin toplam yüzeyinin 3/4'ünü kapsayan ve birtek müşterek karakteristiği, tuz oranının yüksek ve sık sık sık değiştiği yerlerde yetiştirme kabiliyetine haiz çeşitli türlere giren bu gibi kıyıların met ve cezre maruz yerlerinde yetişen ağaçlar ve fundalıklardan oluşan bir bitkisel komplekstir. Bunlar, oksijen noksanlığı nedeniyle bütün organik unsurların noksan ayrışımıyla, bulunduğu bölgeye kendine has kokusunu yayan ve çok miktarda humus birikimine neden olan daimi veya geçici olarak met ve cezire maruz bulunan, oksijen bakımından çok zayıf ve hidrojen sülfid H₂S bakımından zengin topraklarda yetişirler. Bütün mangrove bölgeleri orman kaynakları bakımından muazzam bir servet oluştururlar. Ancak, bunların kusursuz olan ekolojik dengesi, kereste üretimi, madencilik veya ziyaretçilerin barındırılması hatta eğlence maksadıyla yapılan her türlü inşaat, sanayileşme ve değişiklikler vasıtasıyla kentleşmenin neden olduğu her türlü değişikliklerden oluşan mantıksız kalkınmaya karşı son derece hassastır.

Mangrove'nin ekonomik yönden geliştirilmesi bakımından, insanın, kara içlerinde bulunan bir orman çevresinin kendine özgü karakteristiklerini gösteren ağaçların, yapraklı kısımlarından oluşan üst seviyeden başlayarak, en alt tabakadaki değişik derinliklerde deniz suyundan oluşan yarı-akuatik çevre koşulları ile met ve cezre maruz kara kompleksiyle birlikte, toprak seviyesine kadar büyük çapta değişen mangrove sisteminde ve mikro-iklimlerde gerçekten 1200'den fazla fauna örneğinin bulunduğunu göz önünde tutması gerekir. Mangrove'de, her çeşit kuşlar, hem karada hemde denizde yaşayan hayvanlar ve sürüngeler, kabuklu deniz hayvanları, yumurtalarını dökmeye gelen sayısız örnekteki balıklar ve bunlarında ötesinde mangrove bataklıklarının hayvanat dünyasının tipik karakteristiği olan ve sivrisinek ısırmaları veya sokmalarından kendilerini korumak suretiyle Mangrove'den daima kaçmış olan arılar,

(*) IFLA XV. Dünya Kongresi (İstanbul)'nde sunulan bildiridir.

karıncalar, yarasalar, ateş böcekleri, kırkayaklar ve binlerce diğeri.

Her türlü vahşi ormanlarda olduğu gibi, Mangrove bataklıklarında bütün dünyada kereste üretimi için istismar edilmiştir. Örneğin kırmızı mangrove ağacı (Rizophora mangrove) haşaratlara karşı iyi derecede dayanıklı bir kerestesi olup, direk imalinde, inşaatta ve diğer endüstrilerde kullanılmakta ve buna karşın kabuğu ise debbağlık endüstrisi için kıymetli bir kaynak teşkil etmektedir, bundan yapılan odun hamuru ise organik solventlerin rafine edilmesinde kullanılan kimya endüstrisinde büyük değeri olan kömür imalinde kullanılır. Ve, mangrove'nun bitkisel kaynaklarının endüstriyel kullanımına ilâveten, mangrove bataklığı keza haiz olduğu faunanın gıda üretimi bakımından sürekli olarak kullanılmasına büyük bir kaynak teşkil eder: İştiridyeler, balıklar, kabuklu deniz hayvanları, yengeçler, ki bütün bunlar halihazırda belirtilmiş olduğu gibi diğer örneklerin gıda zincirine girerler ve ekolojik sistemi tamamlarlar. Halbuki, özellikle balığa dayalı endüstrilerde olmak üzere, ülkenin diğer bölgelerindeki endüstrilerinde ham malzeme kategorisini oluştururlar. Bütün tropikal açık deniz derin su balıklarının % 40 ilâ % 70'i, mangrove bataklığında yumurtlarlar. Bunların üreme yerlerinin tahrip edilmesi balıkların üremelerindeki azalmayla sonuçlanır ve toprakların rüzgâr ve deniz ceryanlarına karşı doğal korunmasını oluşturan mangrove bataklığı ortadan kalktıkça, kıyasal topraklar gittikçe artan erozyona maruz kalırlar.

Bütün bu insan faaliyetleri genellikle, kıyasal bölgelerin ekolojik dengesinin ve manzara değerinin ve özellikle mangrove koruyucu tabakasının süratle kaybolmasına neden olmaktadır. Son bir kaç yıl esnasında, Venevüella mangrove bölgeleri, özellikle yukarıda belirtilen Morrocroy'da, sadece endüstriyel gelişmeden ötürü değil, fakat aynı zamanda eğlence yerlerinin ve mesken geliştirme bölgelerinin inşaatı dolayısıyla tedricen yok olmaya maruz kalmış bulunmaktadır. Tucacas-Chichirivichi bölgesinde, Venezüelanın Kuzey-Batı yakasında, kontrolsüz ve süratli bir geliştirme bölgesinin inşaatına girilmiş ve çok kısa bir zamanda, herhangi yasal bir inşaat ruhsatı alınmaksızın, mangrove bataklığının kenarında, 301 tanesi ya yüzer tip veya direkler üzerinde olmak üzere su üzerinde, ve 410'u da zemin üzerinde olmak üzere 701 adet daimi veya yazlık ev inşa edilmiştir. Su üzerine inşa edilen binalar 16 hektarlık bir sahayı kapsamakta olup, bundan dolayı bu saha esas doğal kaynakları ciddi bir şekilde azaltmıştır. Hafta sonlarında, mangrove bataklık sularının içine ortalama olarak 1.899 metre küplük bir lağım suyu boşalmaktadır ki bu suyun içinde, çeşitli organik maddeler deterjanlar, ve artık maddelerin yüksek düzeyde çürümesi olduğu kadar, büyük miktarlarda inorganik, biyolojik olarak çürümeyen veya bozulmayan artık maddeler görülebilir. Bundan başka, burada söz konusu olan konu, bu bölgede, geliştirme programı binalarının temellerini hazırlamak amacıyla, deniz dibini taramak ve kıyasal

sulak yerlere dolgu yapmak, sed çekmek ve kanal açmak ve aynı zamanda mercan kayalıklarını da tahrip etmek suretiyle, 32 hektarlık mangrove bataklığının daha yok edilmiş olmasıdır. Süratle büyüyen bu rekreasyon bölgesi geliştirme programına ilâveten, 340 motorlu araçla ve 12 saatle ortalama 44.900 Hp. lik bir çıkışı olan önemli derecede bir gürültü polüsyonu (kirlenmesi) ile sonuçlanan, mangrove bataklığına bir hücum başlamıştır. Yukarıda verilen bilgiler bu pilot bölgede bir Venezüelalı teknisyenler ekibi tarafından yapılan kapsamlı etüdün sadece bir özeti olup, mangrove bataklığından rasyonel bir şekilde istifade edilmesi ve korunması probleminin diğer birçok yönleri bu kısa raporda özetlenemez. Ben burada sadece yukarıda belirtilen etütle ilgili olarak Venezüela hükümetinin bu bölgeyi bir Ulusal Park'a dönüştürmesi hususunda vereceği kararının yukarıdaki etüde dayandığını belirtmek istiyorum. Toplam yüz ölçümü 46.000 hektar olan Morrocroy adıyla bilinen bu bölgenin bütünü böylece Ulusal Park Statüsü altında korunmaya alınmış olup, şunlardan oluşmaktadır:

A) Restore edilemeyecek derecede tahrip edilmiş olmasından dolayı, halen, Mangrove bataklığının yok olduğu bölgelerde otel inşaatına olduğu kadar, turizm bakımından gerekli tesislerin ve ziyaretçilere mahsus binaların da, inşasına müsaade edilmesi plânlı bir rekreasyon geliştirme programı,

B) Halkın plajlara girişine sadece gündüzleri müsaade edilecek olan ve gerekli kamu tesisleri bulunan rekreasyon faaliyetlerinin sıkı bir kontrol altında bulundurulacağı bir bölge,

C) Bir «Restorasyon» bölgesi ki, buraya giriş kesinlikle yasaklanacak,

D) Tam bir korunma altında dokunulmaz bir mabetler bölgesi.

Hükümet, Ulusal Park hizmetlerine faydalı olacağı düşüncesiyle bir kaç tanesi müstesna, ister karada olsun, isterse su üzerinde, kanunsuz yapılan bütün evlerin, herhangi bir tazminat bahis konusu olmaksızın, derhal yıkılmasını emretmiş, ve böylece, bu ülkenin, söz konusu tecavüzlerin mevcut yazlık evlerin sütunları kadar ıslak kâğıt üzerine yazılmış mukavelelere dayansalar bile, kamu arazisinin hiçbir suretle gaspedilemeyeceğinin, vasi arazisi ve az nüfusu - bir milyon km. kare yüzölçümü ve 12 milyon nüfus - olan bir ülke olduğu hususunda kamunun onayını sağlamıştır.

Bereket versin, Venezüela, birçok diğer kalkınmakta olan ülkeler gibi, insanın ait olduğu ve tamamen bütünleşmiş bulunduğu insanla doğa kuvvetleri arasında kendiliğinden var olan dengeye «teslimiyet» asli durumunu, dünyanın geri kalan ülkeleriyle birlikte tecrübe ettikten sonra - ve doğanın, akıllıca yönetilmesi gereken bir sermayeden ziyade ,yok edilecek veya yağma edilecek bir kurban gözüyle bakılmış olduğu çok uzun süren bir «ayrılıktan» sonra - ancak şimdi, insanla doğa arasındaki başlangıç «uzlaşma» safhasına girmektedir.

Caracas, Haziran 1976

Eduardo ROBLES PIQUER

KIRSAL ALANLARDA ÇEVRE PLANLAMASI SORUNLARI (*)

Prof. Dr. D. SOUGAREV
Bulgaristan

— Betonlaşma Yoluyla Kirlenme, Bozulma

Kıyusal bölgelerin en belirgin özelliği, geniş bir alanda çok değişik hizmetlerde, çok yönlü kullanılmalarıdır. Güçlü ve karşıt kuvvetler 20 - 25 Km.'lik dar bir kıyı bendi üzerinde, sürekli büyüyüp gelişecek endüstri ve patlamasına, nakliye ve ulaştırma ağına, yoğun alt yapı tesislerine sahip her an daha mükemmel () leşecek büyük kıyusal metropolün yaratılacağını savunarak savaşlarını sürdürürler.

Diğer yönden spor, oyun ve dinlendirici uğraşların yapılacağı alanlara sahip, mahtar gibi büyüyüp ortaya çıkacak turistik merkezlerin oluşturulacağıda bunların iddialarıdır. Her iki faaliyet aynı zamanda gelişme gösterir ve tesislerini; açık alanları zorla, adeta kopararak ele geçirip çevreyi her iki yönden sıkıştırırcasına kurarlar. Doğaldır ki, doğa kademeli olarak yok olur. Ormanlar seyrekleşir. Artık insan oğlu her yerde kayalar, kumsal, su ve hatta kısa süre sonra suyun altında inşaat yapacaktır. Ne olacaktır? Şairlerin hayal kurmak için geldikleri kıyı bendi; denizi karadan ayıran bir beton duvara, asfalt engele dönüşmüştür. Deniz ve karayı birbirinden ayırıp bütünlüğün bozulmasına neden olan bu tür bir engel, bitki ve hayvan evrenindeki ekolojik dengede değişikliğin başlangıcına da neden olmaktadır.

Bu sorun büyük önem taşımaktadır, çünkü bu tür bir bozulma, dikkate değer bir şekilde büyümek ve Dünya'nın yoğun nüfuslu bölgelerinde yüksek bir düzeye çıkmaktadır (İstatistiklere göre Dünya nüfusunun 1/3'i; insanların çalışma, yerleşme ve hatta dinlenme için daha fazla gereksinme duyduğu kıyusal alanlarda yaşamaktadır).

Kıyusal alanlar üç ana öğeden oluşur. Deniz, kum veya çakıl ve kara. Estetik, biyolojik ve göze

sunu yönünden deniz öncelik taşır. Deniz; çevreye, kıyıda yaşayanlara karakterini verir, kıyı şeridini düzenler, kum çakıl ve plâjları yaratır (deniz bilinen en kırıcı öğütücü, merdanedir).

Dünya'nın başlangıç tarihinden itibaren evrende bir birine en bağlı toplumu oluşturan insanlara ve denize teşekkür borçluyuz.

Günümüzde kıyusal alanların eşsiz ve romantik duygusal görüntüsü iki sorunla karşı karşıyadır.

1. Deniz suyunun, çevreyi tahrip ve tehdit edici sonuçlar doğuracak ölçüde kirlenmesi.

2. Karada, kıyı kentlerinde her yeri kaplayan beton yapılar, turistik tesisler ve merkezleri, limanlar, endüstri ve benzeri gibi kuruluşlar.

Tüm bu gelişmeler son bir kaç yılda korkunç bir ilerleme gösterdi.

Eskiden, tuğla ve taş çevreyi gerek görünüş, gerekse boyut yönünden çok yavaş ve düşük ölçüde etkiliyordu. İnşaatla görülen endüstriyel gelişme, kentlerin büyümesi nüfuslarının artması ve denizin büyük turist kitlelerini etkilemesi nedeniyle, kıyusal bölgeler kontrol edilemez bir hızla değişime uğradılar. Gerçek dinlenme yerleri kentler haline geldiler ve yakın bir gelecekte, bunların yığılma yerleri haline geleceği muhakkaktır.

Dikkatli bir çevre plânlaması geri kalan alanın (Doğanın) korunması için gereklidir. Çünkü; ilk başta birbirine karşı görülen çıkarlar, aslında kıyusal alanlarda aynı amaçlara hizmet ederler.

(*) IFLA XV. Dünya Kongresi (İstanbul)'nde sunulan bildiri.

— Çünkü; kıyusal yörelerde çevre; deniz ve havanın kirlenmesine karşı son derece duyarlıdır.

— Çünkü; deniz ve plâin; buraların tadını çıkartmağa gelenlere hizmet edememe olasılığı, bindikleri dalı kesmek gibi birşeydir.

Sorun ulusal sınırlar içinde kalamaz. Kirli hava ve su sınırlar içinde tutulamaz. Kıyusal alanların korunması ile ilgili sorunlar, komşu ülkelerle yapılacak işbirliği ile çözümlenebilir.

20. yüzyıl insanı dayanışmanın, koşulları geliştirilecek uluslararası bir gereksinme olduğunu artık bilmelidir. Kentleşme nedeniyle kıyusal alanların kirlenmesi gerçek anlamda uluslararası bir sorun mudur ?

Tedrici olarak yayılan beton engel, görüntünün bozulmasına yol açmaktadır. Bu nedenle sorunun cevabı olumludur. Sonucun değişebileceğini ümit etmek için fazla iyi niyetli olmaya gerek bulunmamaktadır.

Artık ormanlarda kesim yapmak için balta kullanılmıyor. Kesimde mekanik araçlar kullanılıyor. Terkedilmesi düşünülmeyen bu mekanik araçlar geliştirilmekte ve ıslâh olunmaktadır. Bu nedenle; doğanın nasıl kurtarılabilirliğinin gerçekçi bir şekilde tartışılması yapılmalıdır. Doğa ne kadar korunabilir kurtarılabilirse, bizim için avantajdır. Bunu; bize sunulan yapay çevreyi, plâstik ağaçları ve çimenleri reddederek, doğal olanların yerini alan gerek çeşit, gerekse estetik yönden büyük ölçüde geliştiğini kabul etmemiz gereken madensel kaynaklara, daha az önem vererek sağlayabiliriz.

Bize, zamanla bu tür bir çevreye alışacağımız ve çevremizde sürekli büyüyen yapay manzara da, doğalından daha fazla mutlu olacağımız söylenmektedir.

Hayatımıza konut, yollar, şehir meydanları, parklar ve bahçeler gibi her yönden etki yapan endüstriyel üretim ve avantajlarını kabul ettirmeye çalışmaktadırlar.

Bu güne dek otomobil gerçekten şehirleri zaptetti. Fakat gerçekçi bir karşılaştırma yapılırsa, insanların etkisi yanında endüstriyel üretim ve hatta mevcut taşıtlar daha büyük bir avantaja sahiptir.

Montaj anından fabrika çıkışına dek, otomobil model ve biçim yönünden devamlı yenilenir. Eskimiş veya modası geçmiş bir arabanın yerini yeni bir model alır. Öte yandan bir yapı aksine, hiçbir zaman değişmez. Büyük araziler üzerinde kurulduğu ve yerleştiği yerde, yapısı esaslı bir değişikliğe uğramadan kalmak zorundadır, çünkü arazinin topoğrafik yapısına ve alt yapılarla sıkı bir şekilde bağıntılıdır.

Turizm için kurulan kentler ve merkezler birkaç nesili barındırabilmeli, ekonomik değişmelere, hayat standartlarındaki belirli gelişmelere, sosyal ve aile hayatındaki değişmelere ayak uydurabilmelidir. Bu nedenle; bunların hiçbir zaman modası geçmez veya terkedilmezler.

Bu tesisler bütün devreler, çağlar hatta tüm zaman içindir. Bunlar her tür insanın, her tür davranış, çalışma ve dinlenmesine olanak sağlayacak niteliktedir.

İnsanların rahatını, dinlenmesini sağlayacak unsurların kurtarılması esas amaçtır. Kentlerde yaşayan nüfusun çoğunlukla kentin dışında ikinci bir yuvaya sahip olma isteğine yönelmesi bunun bir belirtisidir.

Konunun diğer bir belirtisi kıyusal alanlarda yaşayanların sayısının yaz aylarında iki misline çıkmasıdır. Milyonlarca insan, yaz aylarında (tatil sırasında) denizlere akın ederler. Fakat bunlar ne ile karşılaşırlar? Bu kişiler sadece, her biri diğerinden daha kalabalık, gürültülü, kirli ve sıkışık trafiğe sahip bir kentten diğer bir kente giderek vakit geçirirler.

Son yıllarda gözlemciler gerçeğe uygun bir kenti hayal etmekte, mimarlar ve şehir plânlamacıları insanların konut ve kent imar problemlerine uzun süreli çözümler bulmağa çaba sarfetmektedirler. Buna rağmen, bunların önerilerini benimsemek güçtür. İnsan oğlunun yaratılan yaşam çerçevesine uyum sağlayabileceği veya bunun ona zorla kabul ettirilebileceği varsayımı ilmi olarak ispatlanmamıştır. İnsanların topraktan kopmuş, beton çanaklar veya megakaktüs biçiminde yapılmış olağan üstü yapılar da yaşayacağını hayal etmek güçtür.

Bu tür projelerin yaratıcıları ne kadar iyi niyetli olurlarsa olsunlar, bunlar becerilerini hiçbir zaman insanların gelecekteki yaşama mekanlarına en iyi çözümü getirecek şekilde kullanamayacaklardır.

Betonlaşma olarak adlandırdığım problemlerin bu çok kısa özetini bitirirken bu konuyla ilgili tüm kişileri, peyzaj mimarlarını, sosyoloğ ve inşaatçıları konu üzerinde düşünmeğe çağırmayı isterim.

Yaşayan tüm canlı türleri arasında sadece insanoğlu, geleceği yaşar. Geleceği umutla bekler, plânlar yapar ve kendimizi aşan görevlere hazırlanırız. Sık sık 2000 yılının ve hatta bu sınırında aşılacağı hesaplarını yaparız.

Kıyusal bölgelerde yığılma büyük boyutlarda büyümekte ve diğer yerlere oranla daha geniş bir alana yayılmaktadır. Bir çok durumlarda doğal manzara tümüyle küçümsenmesede ihmale uğramaktadır.

Sorunu kontrol etmek için ortaya konabilecek olanakları araştırmak gerekli olmuştur.

Bu acınacak durumu kontrol etmek için gelecek içinde geçerli ne tür metod ve yollara sahip olunmalıdır ?

1. Bahçe Mimari Otoritelerine (çevre düzenleme mimarlarına) açık alanlarla imar edilmiş alanlar arasında dengeyi sağlayacak plânlamanın tüm yetkisi verilmelidir.
2. Kıyısız yörelerin sürekliliğinin ve kişiliğinin korunması, yaşamak için doğa süreklilik ister. Doğa ne kadar uzun yaşarsa her yönden daha zenginleşir, dayanma ve gelişme gücü artar.
3. Kıyısız sitelerde kaliteli çevrenin değerini yükseltecek ve çevreyle uyum sağlayacak şekilde plânlama yapılmalıdır.
4. Kıyı bandı ile kara arasında bir engel meydana getirecek herşeyle mücadele etmek ve karşı çıkmak, Yerleşim, dinlenme ve hatta endüstri merkezlerini yeşil alanlar etrafında bütünleştirmek.
5. İnsanca bir trafik düzeni kurmak, halk taşımacılığına ve yayaların hareket yeteneğine öncelik vermek. Bu yolla taşıt sıklığı, trafik yoğunluğu hiç değilse belli ana yollarda önlenbilir.
6. Kıyı bandının görünümüne önem vermek, bu arazinin doğal görüntüsü ve inşa edilmiş kısımlar arasında uyum sağlayarak elde edilebilir. Kıyısız gökyüzü şeridi ülkenin Dünya'ya açılan cephesidir.
7. Özellikle kıyısız alanlarda, çok zengin olan tarihi geleneklerde herhangi bir projenin yaratılması için ilham aramak ve bunu çağdaş iş şekillerine ekolojik denge içinde uygulamak.
8. Çevreyi, çirkinlik ve tekdüzelğe karşı mücadelede kullanmak.

Her ne kadar şu anda şehirlerden çıkan kirlenici maddelerin miktarını sayısal yönden biliyorsak da, çevremizdeki biyolojik bozulma ile aynı hızda artan çirkinliğin ölçüsünü anlamamız olanaksızdır.

Bütün bunlar, çözülmesi gerekli sorunların bir şeması, önerilen prensiplerin bir özeti.

Arzumuz elbette tekniğin gelişmesini önlemek değildir. Çünkü bugün doğayı kurtarmakda sadece teknikten yararlanılabilir.

Kıyısız bölgeleri tehdit eden kriz gerçekte ekolojik problem değil, aynı zamanda ruhsal krizdir. Yasa ve yönetmelikler çevreyi korumaya yöneldiğinde, insanda da doğa ve insana saygı ve ilgiden oluşan yeni bir vicdan doğuracak; gereksinmelerine, kapasitesine, gelişmesine daha uyan bir yeni maneviyat gerekecektir.

Sofya - Bulgaristan - Nisan 1976

Prof. Dr. D. SOUGAREV
Ceviri : Dr. Selami SÖZER

Kalifornia'daki 1.100 Millik Kıyı Şeridi Hakkında 1976'da Alınan Karar:

Kıyı - Ekonomik Gelişmenin Etkileri

Kalifornia Kıyısı Meksika sınırından Oregon Eyaletinin güney - batı sınırına kadar 1100 mil (1770 km.) uzanır, aşağı yukarı 48 kıtasal eyaletin Pasifik kıyısına olan cephelerinin üçte ikisi. Bu kıyı güneyde palmye ağaçlı kumsallardan, kuzeyde çam ve sahil sekoyası ormanlarının kapladığı dik yarılar, kayalıklara değin büyük değişiklik gösterir. Yerleşimde rüzgârlara açık ve oldukça tenha vahşi kumsallardan seyrek çiftlik ve küçük köylerin bulunduğu yaylalara ve kıyının belli başlı korunmuş limanları çevresinde büyüyen dev kentlere dek benzer bir çeşitliliktedir. İkinci Dünya Savaşına kadar bu kıyı şeridinde gelişme baskılarla büyük limanlara doğru bir yayılım gösterdi; fakat son 30 yılda cesur, gelişmeye kararlı ve zengin bir toplum ortaya çıkınca kentler kuzeye ve güneye doğru yayılmaya başladılar. Güneyde Los Angeles ve San Diego, ortada Kalifornia da San Francisco ve kuzeyde Eureka gibi nüfuslu kalabalık limanların kıyı kesimleri gelişen yerleşim, ticaret ve endüstri bölgeleri olarak sınırları saptamak çok zaman aldı. Bu limanlar arasındaki kıyının büyük bir bölümü yer yer düzensiz çiftlikler, seyrek kulübeler ve gelip yerleşecek olanların öncül belirtileri: Enerji üretim merkezleri denizdeki petrol çıkarma kuleleri, ikincil yerleşim yerleri için parsellemeler, ana karayolları, ucuz ticaret yerleri ile noktalanmış gibidir. Ama bunlar gelecekte ki büyük bir tehlikenin işaretleridir; olağanüstü bir doğal kaynaktan geri kalanı tehdit eden düzensiz ve hızlı bir büyüme.

Bölgede ki kentler ve 15 ilçe plânları yapıldı ve hazırlanan projeleri denetlediler, ama hiçbir geniş kapsamlı politikaya başegmeden, hiçbir genel plâna ve de uzman bir kuruma bağlanmadan. Yerel örgütler istenmeyen gelişmeyi ya engellemede güçsüz kaldılar ya da tersine vergileri ve büyümeyi arttırmak için kıyıda yerleşim projelerini çıkarları yararına kabul ettiler. Plânlama politikası ve denetimde ki bu kopukluk, kıyıda yapılmış yanlışlıkların çoğunluğunun nedenidir. Amerika'lıların, her zaman yeterinden fazla arazi bulunacağı kanısıyla birleşen özel

PLANLI KORUMA VE GELİŞME Mİ ? YOKSA ÖNÜNE GEÇİLMEZ KÖTÜ SON MU ?

Theodore Osmundson, FASLA
San Francisco, California, U.S.A.

mülkiyetin kendi görüşleri doğrultusunda her hakkı verdiği kanısı sonuç olarak birinci sınıf tarım alanlarında konut yapımı, üreme için sığ sulara göç eden balıkların yataklarının tahribi, okyanus sularının kirlenmesi, gel-git olayında su altında kalan alanların doldurulması, halkın okyanus ve deniz kenarlarına ulaşabilirliğin engellenmesini ortaya çıkarıyor. Kumsal ile kıyı karayolu arasında ki dar şerit sık sık özel mülk sahipleri tarafından gasbedilmiştir. Bu alanlarda ki konutlar deniz manzarasını kapatır ve halkın denize ulaşımını engeller. Denizlerdeki canlıların besin zincirinin önemli halkaları deniz kıyısındaki alçak alanların doldurulması ile tahrip oldu. Eyalet ve Federal Hükümetler tarafından elde edilen parklar ve halka açık plâjlar sayıca çok olmalarına karşın, kıyının ancak az bir bölümünü oluşturuyorlar.

1967'de kıyının gelişimi için yapılan baskılar çok kritik bir noktaya ulaştı. İlgililere göre Pasifik Okyanusundaki Kalifornia geniş kıyı şeridinin gelişimini denetleyecek etkili bir yol bulunamazsa kurtarılması umutsuz, geniş ve özel mülkiyete ait gecekondular bölgesi olacağı açıkça belirmiştir.

Yasal Yönlere

Kalifornia da bir yasanın çıkması için iki siyasal yol vardır. Birincisinde yasa tasarısı meclisin ve senatonun çoğunluğunu alır ve Eyalet Valisi tarafından imzalanırsa yasa olur. Bu yöntem başarısızlığa uğradığında, kanun tasarısı, ilgili partilerin bir dilekçesi ile 500.000 kadar imza toplanabilirse oylanabilir duruma gelir ve bu aşamadan sonra bütün Eyalet halkının oylarına başvurulur. Bu da ikinci yoldur. Halkın oylarının çoğunluğu yeni bir yasayı kabul ettirebilir.

Kalifornia kıyılarını düzenleme konusundaki ilk tasarısı 1967'de yasama organlarına sunuldu, fakat çok çabuk reddedildi. Tasarılar 1968, 60, 70 ve 72'de yeniden sunuldu, sonuç iş sendikaları ve kıyının gelişmesinde yüksek çıkarları olan güçlü sermaye ku-

ruluşlarının karşı çıkmasıyla gene aynıydı. Bundan sonra doğanın korunması lehinde ki hareket oylama için bir kamu oyu oluşturdu. Tasarıyı hazırlayanlarınkinden on kat daha zengin bir fon ile yapılan muhalefete karşın, tasarısı 800.000 oy ile çoğunluğu olarak kabul edildi.

1972 Kıyı Tasarısı Nedir, Yararları Nelerdir ?

Tasarısı yoluyla Kalifornia halkı şu bildiriye yaptı: «Kıyının doğal ve manzara güzelliği kaynaklarının sürekli korunması bugünkü ve gelecekteki Eyalet halkı ve ulusumuz için son derece önemlidir» ve «bugünkü ve gelecekteki kuşakların yararına kıyı bölgesinin kaynaklarını olduğu gibi saklamak, korumak ve olanaklar elverdiği ölçüde yenilemek Eyalet politikasıdır». Tasarısı sürekli bir program getirmiyor fakat 31 Aralık 1976'da sona ermek üzere, 4 yıllık bir süre için okyanusa kıyısı olan 15 ilçenin gelişme projelerini denetleyip, kabul edecek veya yasaklayacak ve gerekli izin belgeleri vermeye yetkili kıldığı 1 Eyalet Kurulu, 6 Bölgesel Kurul oluşturuyor. Aynı zamanda Kurullar uzun süreli, dengeli bir gelişme için kıyı bölgesinin tamamını içine alacak bütün bir plânı hazırlamakla da görevlendirildiler.

Koy Koruma ve Geliştirme Kurulunun Başarılı Bir Örneği

Tasarısı tarafından öngörülen proje aynı, şekilde 4 yıllık geçiş süresinde bir plân hazırlamak ve San Fransisko Koyunu düzenlemek için seçilen kurul oldukça başarılı çalışmaları üzerine şekillendi. Plân tamamlandığında bir taslak şeklinde Eyalet Yasama Kuruluna sunuldu. Kabul edildi ve plânı uygulamak üzere bölgesel kurul oluşturulmasına karar verildi. Koyda ki 276 millik kıyı şeridini denetleyen 26 kurul üyesi gelişmenin denetimi ve Koy kıyılarının doldurulmasının önlenmesinde çok başarılı oldular.

Koy koruma ve geliştirme kurulunun üç ana amacı Koyun doldurulmasını azaltmak, halkın denize ulaşılabilirliğini arttırmak ve kıyı şeridinin niteliğini yükseltmekti. Kurul bu amaçların gerçekleştirilmesinde rekor kırdı. Yapılacak dolgular için izin koşulunun çıkartılmasından önce set yapımı ve dolgular yılda

(*) IFLA XV. Dünya Kongresi (İstanbul)'nde sunulan bildiri.

1000 - 2300 akr (405 - 931,5 Ha)ı buluyordu. Geçiş döneminde ki ilk 4 yıl içinde bu alanlar 94 akr (38 Ha) a indi. Kurulun sürekli bir örgüte dönüştüğü 1969 - 1972 yılları arasında ise bu alanlar yılda 24 akr (9.72 Ha) a ve 1972'de yalnızca 5 akr (2.025 Ha) izin belgesi dolgu yapıldı; bunun 4 akr (1.62 Ha)ı kıyıyı güzelleştirme ve halkın denize ulaşımını arttırmak amacıyla!

Sürekli kurulun ilk beş yılı olan 1969 ve 1974 arasında 54'ü halkın doğrudan kıyıya ulaşması için geçit, diğerleri de kıyının görülebilmesi veya Koy'la estetik bir ilişki kurulabilmesi için olanak sağlamak üzere toplam 71 önemli yapı izni verildi. Kıyının niteliği, bir şehirçi-mimar, bir mühendis ve bir peyzaj mimarından oluşan Plân İnceleme Konseyi tarafından yükseltildi. Bu konsey önemli izin dilekçelerinin % 52'sini tekrar gözden geçirdi ve ilk kurul genellikle gerekli düzeltmeler yapılmadan izin belgelerini vermedi. Kurul, Konseyin uygun bulmadığı izin isteklerini geri çevirerek, Konseyi destekledi. Bu arada İnşaat Mühendisliği Koşulları İnceleme Konseyi'de projeleri depremlere dayanıklılık yönünden inceliyor. Bütün önemli projeler de bu Konseyin onayından geçtiler.

Kıyı Gelişmesi İçin Geçici Plânlama ve Denetim

Kıyıların düzenlenmesinde yüksek başarı sağlayan bu örgütü örnek olarak alan 6 Bölgesel Kurul ve Eyalet Kurulu son 4 yılda yapı izni belgesi isteklerini incelediler, bu projeler konusunda kamu oyunun düşüncelerini aldılar ve aynı zamanda Eyalet Yasama Kurulunun onayından geçecek plânlara ve genel bir politika hazırladılar. Çalışmaları 31 Aralık 1975'e tamamlandı ve kıyı plânları ve politikası yasalaştırılmak üzere yasama organlarının onayına sunuldu. Yasa, yerel yönetim aracılığı ile plânın yürütülmesini denetlemek ve projelerin yürütülmesini denetlemek ve projelerin sit olarak kabul ettiği yerlerin yakın çevresine ait kararlara yapılan olağan başvuruları dinlemek için sürekli bir Eyalet Komisyonu kurulmasını öngörüyor. Yerel kıyı kurullarının, dört yıllık süre içinde giderek yetkilerini genel politikayı seçip kendi ilçelerine has yönetmeliklerinin uygulandığı alanlara ait plânlarını kabul edecek yerel yargı kurullarına bırakmaları uygun görüldü.

Önerilen Kıyı Plâni

Plân, kıyıyı tek, eşi bulunmaz değerinde kabul ediyor ve bireysel faaliyetlerle bu değer biçilmez doğal çevrenin korunması arasında gerekli dengeyi kurmaya çalışıyor. Plân, kıyı şeridinin gelecekteki gelişme ve korunmasını yönetmek için Eyalet Kurulu ve yerel yetkililere temel olacak 162 öneri ortaya koyuyor. Bu öneriler uygulamada var olan doğal kaynaklarla ilgili bütün alanlarla buralarda yapılan veya yapılabilecek bireysel faaliyetleri kapsıyor. Bunlar, kıyı suları, toprak, estetik yönler ve «design», gelişme, enerji, ulaşım, halkın girişi eğlenceler, bilimsel ve kültürel kaynaklar ve onarımdır.

Su

Eyaletin kıyı suları dünya'daki en iyi doğal deniz çevrelerinden biri sayılmasına karşın geçen 50 yılda besin maddesi olarak balık üretiminde de önemli bir düşüş gösteriyor. Önemli nedenlerden biri balık, kabuklu hayvanlar ve memelilerin aşırı avlanması, diğerleri ise insanların kıyılardaki faaliyetlerinden ileri gelen zararlı artıkların denizlere dökülmesi ve denizlerde yaşamın ve besin zincirinin önemli bir halkası olan kıyadaki alçak alanların taranması ve doldurulması ile yok edilmesidir. Plân, suların verimliliğini düzenlemek ve korumak için ticari ve sportif balık avcılığını daha mantıklı sınırlar içine almayı gerektiriyor. İnsanın kullanımına ayrılan deniz canlılarının denetimi; artımının gelişmesine olduğu kadar, besin maddelerinin verim artımında özel bir ilgi gösterilecektir.

Kıyı sularının niteliğini korumak için Okyanusa dökülen bütün sular zararlı kirleticilerden arındırılacak şekilde işlenecektir. Koy ve haliçlere dökülen kullanılmış sular deniz faunasının üreme yerlerini tehlikeye sokarlarsa giderek arıtılacaklardır. Kıyıda kurulan enerji merkezlerinin soğutma için denizden su alırken balıklarında beraber almaları engellenecek ve denize geri akıtılan sıcak suyun kıyadaki ekolojik dengeyi bozmaması için su soğutulacaktır. Olağan petrol sızıntılarından doğacak zararları hemen karşılamak ve çabuk bir temizliği kolaylaştırmak için 100 milyon dolarlık bir fon kurulacaktır. Bu fon Kaliforniya'ya getirilen her petrol varilinden alınacak 2 sent vergi ile toplanacaktır.

Topraklar (Araziler)

Kıyadaki arazilerin kullanımlarının denetimi en önemli noktalardan biridir ve plân kıyı akıntılarında çamur ve kirletici maddelerin birikmesinin önüne geçilmesi ve kıyılardaki bitki örtüsünün korunması için ayrıntılı plânlara yapılması, tuzlu ve tatlı sular arasındaki dengenin korunması, kıyıda alçak alanları kaplayan suyun niteliğinin korunması; kum ocaklarının denetimi; som balığı ve alabalıkların yumurtlama yerleri olan akarsuların korunması için ayrıntılı plânlara yapılmasını öneriyor. Kıyıda yaşam ortamlarında bitkiler, kuşlar, hayvanlar ve deniz canlıları, insanların bu ortama da zorla girmesinden korunmazlarsa bu çok özel çevre yok olacaktır. Plân, onların yaşam ortamlarının korunmasını öngörüyor.

Kıyıda ova ve vadiler yalnızca serin bir hava ve derin bir toprağa uyan tarımsal besin üretimi yönünden özellikle verimlidirler. Plân bu tür alanlarda tarıma devam edilmesine, gelişmenin giderek buraları ele geçirmesine engel olacak yüksek emlak ve kamu hizmetleri vergilerinin azaltılmasına ve kırsal alanların istilâ edilmesine yetki vermektense, gelecekteki gelişim önceden kentleşmiş kesimlerde teşvik edilmesine çalışıyor.

Odun üretimi, en iyi verim yöntemlerinin uygulanması, ağaç kesimlerinin akarsuları erozyona kar-

şı koruyacak ve manzara güzelliğini bozmayacak şekilde denetimi ile teşvik edilecek. Toprağın mineral ve doğal kaynaklarının korunması için plân yapı izinlerini denetleyen yerel yönetmeliklerden toprağı erozyona karşı korumaları ve çok duyarlı bölgeler veya manzara güzelliğinin bozulabileceği yerlerde ki kum ve taş ocaklarının işletilmesinin yasaklanmasını isteyecektir. İzin verilen ocakları işletenler, işletme bitiminde bölgeyi düzenlemeye zorunlu tutulacaktır.

Havanın niteliğini korumak için plân rafinerileri, ısı enerji merkezlerini, karayollarını, v.b.'ni uygun bir yere taşıma olanağı bulunmazsa bölgeden çıkarmayı öngörmektedir. Hava niteliği toprak kullanımı ve ulaşım plânlamasında önemli bir etken olacaktır.

Dış Görünüm ve «Design»

Gelişmede dizaynın amacı, onu doğal çevresi ile alabildiğince uyuşmuş ve göze batmayacak şekilde yerleştirmektir. Alışveriş ve endüstri merkezleri gibi geniş yapı alanları kıyıda içeride olmalıdır. Reklam ve levhaları yasaklanmalıdır. Plân, yerel yönetim dizayn inceleme kurullarının dizayn kalitesini denetlemesini öneriyor. Peyzaj mimarları bu kurullarda çok yararlı olacak yetkidedirler. Plân manzaranın çok güzel olduğu bölgelerde, değişik tiplerde gelişme için özel yönergeler öneriyor.

Gelişme

Plân, gelişmenin uygun bölgelerde gerekli olduğunu kabul ediyor ve yeni gelişmelerin yol, kamu ulaşımı, gibi gereksinimleri yerine getirilmiş bölgelerde gerçekleşmesini öneriyor. Öncelik liman, su sporları, v.b. gibi kıyının kaynaklarına bağlı gelişme tasarılarına verilecek. Tarım yapılmayan ve manzara güzelliğinin eşsiz olmadığı alanlarda öncelik kıyıyı gezmeye gelenlere ayrılacak bölgelere verilecek ve plânlar açık olan korunmasını bütünü bir parçası olarak öngöreceklere. Yerleşim alanları daha sonra gelecekler. Nükleer enerji merkezleri gibi izole olmayı gerektiren gelişmelere izin verilecek, fakat büyümeyi engellemek için benzerleri ile beraber bir grup oluşturacak şekilde kurulmalıdırlar. La Yolla ve Mendocino gibi gelişmiş bölgeler bulunmaz güzellikte bir bütündürler ve plân korunmaları için özel yönetmelikler öneriyor.

Plân, su baskın tehlikesi olan vadilerdeki projeleri sınırlayacak ve tehlike olasılığının yüksek olduğu yerlerde gelişmeyi önlemek için, satışta yerleşim yerini tanıtıcı bilgiler arasında, olası jeolojik tehlikelerle ilgili bilgilerinde bulunmasını isteyerek; önemli tehlike olasılığı bulunan yerler için yapılan projelere para yardımı yapmayarak, erozyon tehlikesi olan yerlerde ki yapı projelerine yapılar yeteri kadar geri çekildikten sonra izin vererek, gelişmeyi doğal tehlikelere karşı koruyacak yönetmelikler öneriyor.

Enerji

Eyalet Enerji Kurulunun 1 Temmuz 1977'de çıkardığı ülke ölçeğindeki enerji tasarısında başarısız olsa bile, Plan kıyı şeridinde bir enerji tasarrufu politikası izlenmesini öneriyor. Enerji tasarrufu, kıyı şeridinde petrole, gaz ve enerji merkezlerine olan gereksinmeyi azaltma gibi büyük bir yarar sağlıyor. Enerji tasarrufu sağlayan yapı projelerinin ve güneş, rüzgâr, doğal sıcak su, çöplerin yakılması ve metandan enerji elde edilmesini sağlayacak projelerin teşviki için vergi indirimleri Planda öngörülmüştür.

Plâna göre Eyalet Enerji Kurulu ve Kıyı Kurulu endüstriyel tesislerin kıyıda tamamen uzaklaştırılmaları için yer seçimi konusundaki yetkilerini beraberce kullanacaklar. Kıyı'daki ve iç kısımlardaki yerleştirmeler tüm Eyaletin yararı gözönüne alınarak yapılacaktır.

Kıyı boyunca denizde petrol tesisleri kurulması, çevre koruma koşullarının çok sıkı bir şekilde denetimine ve genel enerji tasarrufu ve geliştirilmesi programına gerekli görülürse izin verilecektir.

Petrol tankerleri için yeni liman tesisleri yapımına eldekiler en yüksek kapasiteye ulaştıktan sonra izin verilecek ve Alaska'dan gelen ve sudaki derinliği 65 ft (20 m) yi geçmeyen tankerler eldeki tesisleri kullanacaklar. Büyük tonajlı tankerler açık denizde kalacak ve duyarlı çevreden uzaktaki tesisleri kullanacaklar.

Sıvılaştırılmış doğal gaz tesisleri, limanlarda yeteri kadar zararsız, tehlikesiz bir üretimi garantileyen çok sıkı standartlara uygun olarak yapılmış ve arzu edilen bütün güvenlik önlemleri alınmış olduğu kabul edilip başkalarının yapımına izin verilmeye kadar tek bir pilot tesisten yararlanılacaktır.

Ulaşım

Kıyı şeridi büyük karayollarının yapımından çok fazla etkilenir ve şimdi kullanılan yollar zamanında, yıllar sonrasının ulaşım hacmi gözönüne alınarak yapılmıştır ki, bu kapasiteye henüz ulaşamamıştır. Çevreyi yoğun yollar ve park yerleri yapımı ile ağır tahribata uğratmadan kıyıyı daha çok ziyaretçiye açabilmek için rekreasyon ulaşımının kamu taşımacılığı ile yapılmasını öneren projeleri destekliyor.

Kuruluşları için bent yapımları ve dolgular gerektirecek yeni katların yapımına izin verilmesi için bugünkü deniz ve hava ulaşımı en yüksek kapasitesine kadar kullanılmalıdır. Plan bataklık ve alçak alanların doldurulmasını gerektirecek yerlerde, kıyıda ki hava limanlarının genişletilmesinin engellenmesini öneriyor.

Toplumun Kıyıya Girişi

Kalifornia Eyaleti Yönetmeliği halkın kıyıya girebilme hakkını garantilemektedir, fakat çok yerde bu hakka saygı gösterilmemiş ve kıyının bazı bölümleri bugün özel mülk sahiplerince başkalarının faydalanmasına olanak vermeyecek şekilde çevrilmiştir. Plan

bu giriş hakkına kesinlikle saygı gösterilmesini ve yeni gelişmelerin halkın kıyıya yeterli girişini garantilemesini öneriyor. Plan bunun polis gözetimini gerektirdiğini ve çöp sorununun denetimini zorunlu kıldığını kabul ediyor. Yeni giriş yolları, bir kamu kuruluşu buraların bakım ve sorumluluğunu yükleninceye kadar topluma kapalı tutabilir. Yeni bir gelişme, mülkiyet sınırlarının içinden bir geçit veremiyeyse gelişmenin sahipleri bu sınırların dışında fakat uzağında olmayan bir yer satın alıp bunu toplumun kıyıya ulaşabileceği bir geçit olarak geliştirme için bir ödeme yapabilirler. Gelişme çok değerli arazilerden az ve orta gelirliyerlerinde yararlanabilmesi için değişik gelir düzeyindeki kişilerin de faydalanabileceği yerleşimler yapılmasını teşvik etmelidir. Geçenlerde, Deniz Kuvvetlerine ait Camp Pendleton'un rekreatif faaliyetler için Eyalet Park ve Rekreatyon Şubesine kapılarını açması örneğinde olduğu gibi plân kıyı boyunca alanların çok yönlü kullanımlarını da teşvik ediyor.

Rekreatyon

Kıyı şeridi şimdi her yıl milyonlarca ziyaretçiye rekreatyon olanacağı sağlıyor. Eyaletten, ülkenin başka yerlerinden ve bütün Dünya'dan insanlar plajların, su sporlarının, manzara güzelliklerinin ve kıyının sayısız eğlencelerinin tadını çıkarmaya geliyorlar. Bir çok yerde kapasite zorlanıyor ve her geçen yıl rekreatyon istekleri daha da artacaktır. Bu büyük ve eşsiz kaynağın aşırı kalabalık ve aşırı kullanımla bozulmaması için plan, kamu yetkilerinin hem kıyıda hem de iç kısımlarda arazi satın alınmasını ve ziyaretçilerin iç kısımlarda yapılacak konaklama tesislerinden kıyıya sürekli kamu ulaşım servisleri tarafından yapılmasını öneriyor. Metropol bölgelerine bu iş için arazi alımında öncelik tanınacak ve kıyı belediyelerine, toplum rekreatyonu için çok yüksek harcamalar yapmaları gerektiğinde Eyalet Kuruluşu tarafından yardım edilecektir.

Toplum için gerekli tesislerin yapılamıyacağı durumlarda, plan her gelir düzeyinden kişilere açık olacak özel rekreatyon alanı girişimlerine öncelik verilmesini öneriyor.

Kıyıda bazı bölgeler aynı anda çok sayıda kişiyi sıkı bir yönetmelik olmadan barındırmaya çok duyarlıdır. Plan bu bölgelerde kullanımı sınırlayacak koruma önlemleri öngörüyor.

Plan tarım alanlarında hasarı önleyecek yeterli sayıda bekçi kadrosu ile denetlenecek bir kıyı boyu yaya yolları ağı kurulmasını öneriyor. Çok sıkı çevre koruma yönetmeliklerinin uygulanacağı deniz kenarındaki bazı sınırlı bölgeler dışında arabaların yoldan çıkması (ayrılması) yasaklanacaktır.

Küçük tekneler yat limanlarına yanaşmaya devam edecekler, ve yeni tesislerin yapımı bataklık alanların bozulmasını önlemek amacıyla çok sıkı bir denetimden geçirilecektir. Doğal limanlar, derin suda ve kuru alanların kazılmasıyla yapılacaklar yeğ tutulacaktır.

Bilimsel ve Eğitsel Kaynaklar

Tarihi, arkeolojik veya bilimsel değerdeki bölgeler sıkı bir şekilde korunacak ve plana göre değiştirilecektir.

Onarım

Kıyının pek çok yeri bozulmuş, kötü parsellenmiş ve parseller kamu hizmetlerinin çok pahalı olduğu uzak yerlerde seçilmiştir. Bu tür alanların yetkililerce satın alınması ve özel parsel sahiplerine yapı izni verilmesi veya planların elde etmeği öngördüğü yerlerde tüm piyasa değeri üzerinden satın alınması önerilir.

1100 mil (1770 km) uzunlukta ve kıyıyı doğrudan etkileyen 5 mil (8 km) lik genişliğin dışında, genellikle 1000 yarda (914 m) genişlikte bir alanı, geniş kapsamlı olarak planlamaya çalıştığı için bu büyük bir girişimdir. Bu kıyı şeridi, bugünden derin deniz limanlarını ve yoğun denize bağlı veya olmayan endüstrileri, enerji üretim tesislerinin bulunduğu büyük kentleri içine alır. Bu bölgede hiç bir genel planlama ve denetim yapılmadığından, planın uygulanmasında yasal, ekonomik ve sosyal fikir ayrılıkları fazla, önerilen programları yürütmenin maliyeti oldukça yüksektir. Demokratik bir yol tutmak, fikir ayrılıklarını fazla ciddi ve keyfi olmayan bir yaklaşımla çözebilmek, sorunların en büyüğüdür.

Plan politikasının olası keyfi zorlamasını önlemek için, Bölgesel Kurul, yerel idarenin Planı uygun kabul ettiğine dair sürekli Eyalet Kuruluna garanti verinceye kadar, yerinde kalacaktır. O zaman Bölgesel Kurullar dağıtılacak ve Planın yürütülmesi yerel ilçe idarelerine bırakılacak; bu arada Eyalet Kurulu önerilenlerin uygulanması için yerel idarelere yardım etmek amacıyla Planı güncel tutmak için gerekli plan ve araştırmaların yapılmasını üstlenecektir. Eyalet Kurulu kıyının korunması ve gelişmesi konusunda alınan kararları temyiz yolu ile sürekli olarak denetleyecektir.

Kalifornia Kıyı Bölgesi Koruma Kurullarının yasal olup olmadığı konusunda sorular belirdi. Mahkemeler de bu konuda bir yargıya vardılar. Kalifornia Kıyı Planı Özeti de (Summary California Coastal Plan) bütün yasal dayanak ortaya konuldu :

«Kalifornia Eyaletinin, arazi kullanımını denetleyecek ve düzenleyecek yasal gücü vardır. Özellikle zonların yerleştirilmesi şeklinde olan bu yönetmelikler genel olarak yürütme yetkisi —toplumun sağlığı, güvenliği ve rahatını korumak için toplumsal ve kişisel faaliyetleri düzenleme yetkisi— diye adlandırılan ve bütün eyaletlerin vazgeçilmez yetkilerinden biridir.

«Kalifornia'nın yönetmelikleri ve diğer yasaları yerel veya belediyelere ait sorunların çözümü için arazi kullanımını düzenleme ve denetleme yetkisi de dahil olmak üzere kent ve ilçelere yürütme yetkisi uygulamak için bazı haklar tanımıştır. Bununla birlikte Eyalet planları hazırlamayı, kaynakları korumayı ve

hatta yerel kuruluşların ilgileri dışında kalan daha büyük alan ve durumlarda arazi kullanımını düzenlenmesini kendinde saklar.

«Kıyı Kurulları ile ilgili bir davada mahkemenin verdiği kararda olduğu gibi, «Arazi kullanımının çevresel ve ekolojik sonuçları tüm Eyalet halkını etkilediği, sorunlar yalnızca yerel olmaktan çıkarlar». Mahkeme şunu da ekliyor : «Önceden yalnızca yerel önemi olan böyle bir faaliyetin sonuçları, değişik koşulların etkisiyle, belediye sınırlarını aşabilir... Kamusal veya özel olsun bu faaliyet kent sınırları dışında oturanları da etkileyecek türden ise, Eyaletin bunu yasaklama veya düzenleme yetkisi vardır». (CEED v. California Coastal Zone Conservation Commission, 118 Cal, Rptr. 315 (1975))

Giderler

Böyle bir planın kısa devrede olduğu kadar uzun devrede de giderleri olması doğaldır. Yerel düzeyde olduğu kadar Eyalet düzeyinde de yönetim, arazi satın alımı, gelişme, bakım ve koruma giderleri olacaktır. Bu giderler, arazi alımları, park ve plaj olarak halka yeni açılan alanların yapımı ve bakım giderleri için 180 - 200 milyon dolar; yönetim, izin belgesi, bilirkişi ve temyiz ve Eyalet Kurullarının giderleri için 1 - 1,5 milyon dolar; Eyalet Kuruluşlarının yaptıkları görevler için 1 - 1,5 milyon dolar; yetkilerin yerel kuruluşlara devri sırasında yerel yönetimlerin yaptıkları harcamalar 600 - 800 bin dolar, olarak tahmin edilmiştir. Bu giderleri 1976 Kasımında Eyaletten alınacak borç, arazi alımı ve planlama için yapılan Federal bağışlar, kıyı şeridinde ve sularında yapılan petrol üretimi ve taşımacılığında alınacak vergiler; gezi gemileri ve kıyıda kurulacak turistik tesislerden alınacak vergilerle kurulacak bir fondan karşılanacaktır.

Kıyı Planı, yasalaşması için Vali tarafından imzalanmasından önce, bu yaz onaylanmak üzere Eyalet Yasama Kurullarına sunulmuştur.

Bu Planın Birleşik Devletler kıyılarının gelecekteki koruma ve gelişmesi açısından önemi çok büyüktür. Birleşik Devletler Kongresi, kıyıların düzenlenmesi konusunda federal politikayı saptamak için «1972 Kıyı Düzenleme Kanunu (Coastal Management Act of 1972) nu resmen yayınladı. Kalifornia Kıyı Planı bu politikaya uyarak geliştirilen ilk genel plandır, ve aynı planı izleyecek diğer Eyaletler için iyi veya kötü bir örnek olacaktır. Bu gerçekleşmesi yıllar sürece ve bir çok kuruluş ve kişinin sıkı çalışmasını gerektirecek uzun süreli bir politikanın saptanmasıdır.

Planın başarıyla gerçekleşmesi için peyzaj mimarının payına düşen nedir ve katkısı ne olmalıdır?

Önce Plan halka duyuruldu ve Eyaletteki kişi ve kuruluşların plan hakkındaki eleştirilerinin yazılı ola-

rak veya kamu oyu yoklaması şeklinde yapılması istendi. ASLA (Amerikan Peyzaj Mimarları Derneği) nin Kuzey ve Güney Kalifornia Şubeleri Planı destekleyeceklerini bildirdiler. Bugün olduğu kadar gelecekte de, yetkililer Planın gerçekleşmesi için bu uzun ve güç göreve başladıklarında Peyzaj Mimarları kişisel olarak veya mesleki örgütleri aracılığı ile görüşlerini resmen duyurmak zorunlularındadırlar. Peyzaj ve insan gereksinimlerinin peyzaj içinde uygun şekilde yerleştirilmesi konularındaki özel yetki ve bilgileri karar verme sürecinde oldukça yararlı olacaktır. Yerel yönetim gruplarında ve Eyalet Kurulları düzeyinde, peyzaj politikası ve planlaması konularıyla ilgilenen peyzaj mimarları, verilen izin belgelerinin gözden geçirilmesi ve plana uygunluklarını saptanması gibi sorunların günü gününe çözülmesi ile yükümlü, meslekten olmayan kurullara önerilerde bulunacak mesleki ekiplerde önemli bir rol oynayacak ve değerli hizmetlerde bulunacaklardır. Yerel düzeyde ve San Francisco Koyu Geliştirme ve Koruma Kurulu örneğinde olduğu gibi, onaylarına sunulan projeler hakkında karar vermekle yükümlü yerel yetkililere önerileriyle yardım etmek üzere Planların Gözden Geçirilmesi için sürekli Komiteler kurulacaktır.

Önerme görevi dışında, planlama ve projelendirme mesleki yeteneğindeki peyzaj mimarı kıyı şeridinde özel ve kamusal müşterilere hizmet edecektir. Yüksek düzeyde planlama ve dizayn gereksinimi plandaki isteklere yanıt verebilmek için en iyi ve en titiz plandaki isteklere yanıt verebilmek için en iyi ve en titiz yetenekleri ve tecrübeyi gerektirecektir. Özel konut, rekreasyon, endüstri ve ticari tesis projelerinde geçici ve ucuz çözüm giderek olanaksızlaşacak ve hem ekonomik bakımdan başarıya ulaşacak, hem de kıyı için bir değer artışı sağlayacak projelerin hazırlanmasında peyzaj mimarı önemli rol oynayacaktır. Kent, ilçe ve Eyalet yönetimleri park ve plajlar satın alacak ve bunları geliştireceklerdir. Park ve rekreasyon alanları ve diğer açık alanların plan ve projelerini hazırlamak için özel ve resmi dairelerde çalışan gelenekle doğrulanmış yeteneklerini ortaya koyacak peyzaj mimarlarına baş vurulacaktır.

Kabul edilen Kıyı Planı ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın, bütün koruma ve gelişme sorunlarını hemen çözemez. Yıllar boyu çok para, emek, sabır, bilgi ve yetenek gerekecektir, bu iş için. Fakat bu büyük kıyısız kaynağın en önemli yönleri, sularının, plajlarının, vadi ve dağlarının, ovalarının, doğal bitki örtüsünün göz kamaştırıcılığı ve çeşitliliği, havasının berraklığı ve saflığıdır. Tek kelime ile peyzajı. Artık Kalifornia'nın Dünya'nın en güzel yerlerinden biri olan bu olağanüstü peyzaj parçasını koruyacak ve geliştirecek planı ve yetkisi var.

San Francisco, Mayıs 1976

Theodore OSMUNDSON
Ceviren : **Yalçın ÖZGEN**

IFLA 1976 İSTANBUL KONFERANSI HAKKINDA DÜŞÜNCELER (*)

Yazanlar : Klaus Holzhausen,
Willi Neukom
Albert Zulauf
İsviçre Peyzaj Mimarları
Derneği Üyeleri
Çeviri : Dr. Hayran Çelem

Peyzaj Mimarları Dünya Kongresi, Peyzaj Mimarları arasında sosyal ilişkilere ve yeni dostlukların kurulmasına, eskilerin ise tazalenmesine olasılık sağladığı gibi, geniş bir kamuoyu oluşturma ve mesleki sorunların kabaca ele alınışı bakımından önemli ve gereklidir.

Bu Kongrelerin diğer bir önemli yönü, Türkiye'de açıkça görüldüğü gibi, ev sahibi ülkelerde Peyzaj Mimarlarının bir meslek grubu olarak kabul edilip edilmemeleri sorununun ortaya çıkmasıdır. Bu tür kongreler, Peyzaj Mimarlığı mesleği hemen hemen bilinmeyen veya bu konuda az gelişmiş ülkelerde, oradaki meslektaşlarımızın uğraşlarında önemli adımlar atmalarına, gerekli gelişmelerin başlamasına yardımcı olurlar.

Türk Turizm ve Tanıtma Bakanlığının bir açıklaması ve Prof. Dr. Günel Akdoğan'ın bildirisi nedeniyle kendiliğinden ortaya çıkan ve Türk meslektaşlarımızla, Bakanlık temsilcisi ve toplantıda bulunan Marmara Belediye Başkanı arasında hararetli bir münazarda oluşan tartışma, gerçekten İstanbul'daki Kongrenin en heyecanlı anlarından biri olmuştur. Salonunda bulunanların hepsi, perde arkasında ve bu Kongre yardımıyla Türk Peyzaj Mimarlarının mesleklerinin tanınması konusunda önemli anların yaşandığını hissettiler. Bu konunun Türkiye'de olumlu olarak gelişmesini ümid ederiz.

Kongrenin akışı tüm olarak Türk Peyzaj Mimarları Derneği ve IFLA sekreteryası tarafından çok iyi organize edildiği gibi, sosyal faaliyetlerde büyük bir başarı kazandı. Türk meslektaşlarımız bu büyük girişimleri için teşekkürü ve takdiri hak ettiler.

Kongrenin konusu, bütün yorgunlukları mazur gösterecek kadar günceldi ve düzenleyicilerin, tebliğcilerin büyük gayretleri, en az 300 iştirakçinin kongreye katılmalarını haklı çıkartacak değerdeydi. Ancak, oturumlar ve bildiriler, bazı arzuları yerine getiremedi ve bu yönden boşluklar bıraktı.

Kendi kendimize soruyoruz; acaba IFLA'nın, böyle bir bilgi, tecrübe ve uygulama gücü potansiyelini, bu tür bir temada, açık seçik programlanmış, esaslı olarak hazırlanmış bir çalışmayı sonuca bağlaması, neticelendirmesi mümkün olamaz mı ve sadece pasif olarak dinleme yerine tek tek her iştirakçinin aktif olarak çalışması istenseydi, acaba o kişiler daha büyük memnurluk ve tatmin olmuş biçimde ülkelerine dönmezler miydi?

Bize tartışma konusu olabilir gibi görülen bazı kongre görüşmelerini aşağıda açıklamak istiyoruz :

1. Tek tek içerikleri bakımından çoğunlukla mükemmel olan tebliğlerin sıraları hatalı olarak koordine edilmişti. Bir temadan diğerine çok fazla ge-

çişler vardı. Konuşmacılar ya ayrı konuları işliyorlardı, ya da temel ilkeleri giriş kısımlarında devamlı olarak tekrarlıyorlardı. Temel ilkeler ve yöntemler, bölgesel bildirilerde ve dünyanın değişik yörelerindeki incelemelere göre değişiyordu. Neden bildirilerin temalarına göre gruplandırılmaları denenmedi, yoksa buna olasılık yok mu idi? Veya benzer temalar bir oturumda özetlenemez mi idi? Böylece, çok geniş olan Kongre konusu daha açıklık kazanacak ve değişik görüşler daha iyi ayrıntı kazanacaktı.

2. Kongre konusunun çok yönlü ve kompleks olmasına rağmen, ne yazık ki, bazı bildiriler bu temanın kenarında ve etrafında dolaştılar. En uygun olmayan husus ise, iki bildiri arasına sıkıştırılan turistik reklam filmleriydi. İçerde zamanın gerçekten kıymetli olduğu toplantıda, dışarıda canlı, gerçek İstanbul dururken, klima cihazlarıyla donatılmış bir salonda oturuluyor ve İstanbul'a alt film seyrediliyor.

3. Öte yandan turizmin önemli toplumsal - politik görünümünden hiç bir şekilde bahsedilmedi. Gelişmelerin ortaya çıkarılmasında batıdan doğuya, çok lâf, çok plânlama vardı, fakat sorunlar için gerçekçi bir çözüm tartışılabilirse, isabetli, netice çıkarıcı, uygulanabilir bir plânlama oluşur. Örneğin : Her sene tüm ülkelerin sahillerini tatil aylarında dolduran ve zorlayan iç kısımlarda yaşayan milyonlarca insanın sahillere kaçışı.

— Türkiye'de dahil hemen hemen tüm sahil ülkelerinin bütün olasılıklarıyla turizmi teşvik arzuları, yüzlerce turizm bürosu tarafından idare edilen ve dünyadaki tüm eski kültür şehirlerini kötü bir şekilde doldurup taşırان ve çok fazla rahatsız eden turizm akımı.

Anthos 1977/1, S. 40-43

— Turizm akımını halihazır da yağma edilmiş, zarar verilmiş sahillere, bozulmamış doğaya götürme eylemi, kirletilmiş, terk edilmiş yeni plâjları ortaya çıkarır, bunun yanısıra politik koşullar, fiyatlar, döviz ve toplumsal gelenekler de (plâjların) kirlenmesinde rol oynarlar.

— Sahil ülkelerinin büyük bir bölümünün az gelişmiş ülkelerden oluştuğu bir gerçektir. Bu ülkeler kendi kişisel çabaları ile sorunların üstesinden gelecek düşünce ve durumdadır.

Büyük endüstri ülkeleri ise, ülkelerindeki yaşam koşullarını ve refahı daha iyileştirerek denize hücumu kontrolde daha etkin olurlar.

4. Kongre konusunun ilginç olan görüşlerini derinleştirebilmek açısından son gün kongre kurulunda yapılan tartışmalar yukarıdaki forma göre oldukça yavaş, verimsiz ve belirli ölçüde uygunluk içindeydi. Böylece pasif bir dinleyici olmaktan oluşan tatmin olmamış duygular ortaya çıktı.

5. Bizim görüşlerimize göre, Peyzaj Mimarisi Dünya Kongresinin başarısı için ölçü :

— Ulaşılan, formüle edilmiş istekleri yayma açısı,

— Sadece ev sahibi ülkede değil, tüm dünyada Peyzaj Mimarlığı ile yakından ilgili meslek dalları ve kuruluşlar ile politik akımlara ve geniş halk kitlelerine kadar dışa dönük olmak ve dış görünüşe önem vermek.

Bu yönleri ile İstanbul Kongresi başarılı mı idi?

Dünya ölçüsünde tehlike arzeden sahil peyzajı ile ilgili, büyük bir güncellik arzeden IFLA'nın 1976 Kongre kararları, tüm sahil ülkelerinde gerekli uyarıyı yapabildi mi? Sadece bir kaç uzman değil, kitle ha-

berleşmesi yoluyla bütün kararları toplumlar duydu mu?

Ülkesel Peyzaj Mimarları dernekleri, kongre kararlarını yaymada üzerlerine düşen görevi kendi ülkelerinde yerine getirdiler mi? Bize öyle geliyor ki, gelecekteki bu tür kongreler için biraz daha değişik çalışma şekli aranmalıdır. Bu ise, iştirakçilerin tamamının konunun derinlerine inmelerine olanak tanıyan ve sonuçların işlenmesinde aktif olarak katılmayı getiren, belirli yöntem ve mantık üzerinde kurulmuş bir bildiri programı ile olur. Bu suretle ve dışa karşı kuvvetli bir görünüş verildiği takdirde, katılma oranı büyük bir olasılıkla önemli ölçüde artacaktır.

Şayet bunlar yapılmazsa, IFLA Dünya Kongresi mali durumu iyi, gezmeyi seven meslekdaşlar için sevindirici, turistik sosyal bir organizasyon olur, yararlı bildiriler yüksek sesle okunur, fakat kongre haricinde hiçbir etki bırakmaz ve mesleki hiçbir potansiyeli olmaz.

Gelecekteki kongrelerin hazırlığı için fikir verme bakımından bazı düşünceleri sıralamak istiyoruz :

Kongre konusu açık olarak formüle edilmeli, sınırlandırılmalı, üzerinde titizlikle çalışılmalı : Giriş, temel esaslar ve değişik yan görünüşler isabetli olarak birbiri arkasından getirilmelidir. Her çalışma grubunda konunun bir ayrı görünüşü dikkatli olarak inceden inceye ele alınır ve derinliğine işlenir. Grubun hazırlanabilmesi için her çalışma grubu kongrenin başlamasından çok önce oluşturulmalıdır. Bu çalışma grubu, belirli bir görünüşten sorumludur ve gerekli raportörleri kendiliğinden organize eder.

— IFLA Sekreteryası bu hazırlık çalışma gruplarını oluşturur, görevlerini belirler ve programın tümünü koordine eder.

— Bütün bu iştirakçilerden oluşan küçük tartışma grupları lisanslarına göre ayrılmalı, bunlar birbirlerinden bağımsız olarak ve belirli bir sorunu derinliğine işleyerek elde ettikleri sonuçları sonuçta tekrar kurula getirmelidirler. Bunun için gerekli olan şey bir kaç malzeme ile sekreterlik personeli ve küçük çalışma odalarıdır.

— Gerekli hazırlıklar bütün olanaklar seferber edilerek yapıldığında, kongre sadece ev sahibi ülkede, lokal bir kamu oyu ve ilgi uyandırmayacak, aynı zamanda tüm dünyada yankı uyandıracaktır. Bunun dışında ülkelerdeki dernekler, ülkelerinde yankının tam olması için gerekli girişimlerde bulunacaklardır.

— Peyzaj mimarlarının rolleri sosyal gelişmelerden ayrı düşünülürse, doğa ve peyzaj da açılan yaralar ve bunların tedavi ve önleyici plânlamaları sadece saptanmakla kalırsa, yalnızca duruma ve gelişmelere göre harekete geçilirse, gelecekte bütün bunlar hiç de yeterli olmayacaktır.

Son olarak İsviçreli iştirakçiler olarak, Türkiye'de Kongre sonrası yapılan gezi üzerine bir kaç söz :

Gezide bir çok heybetli, insanı büyüleyen yerler vardı, fakat aynı zamanda çok yoğundu. Her gün katedilen uzun mesafeler, iklim farklılıkları, iştirakçileri akşamları kendi başlarına ve arzularına göre girişimlerde bulunamayacak kadar yorğun düşürdü. Yerli halk ile temas için ne zaman ne de fırsat vardı. Botanik ve doğal bilimler konusunda fazla bir şey yapılmadı, daha çok sanat ve arkeolojik yönden bir gezi oldu.

Arzumuz, gelecekteki inceleme gezilerinde belki daha az yol giderek, yoğun olmayan bir programla, hoşça giden, etkileyici görünüşler ve olaylar için daha fazla boş vakit ayırma yoluna gidilmesidir.

İzmir körfezinin kuzey-doğu uç noktasında, İzmir - Karşıyaka karayolunun ortasında yer alan Turan'daki akaryakıt depolama tesislerinin kent dışına taşınması kararı üzerine, bu değerli alan için yeni bir kullanım kararının alınması gerekmektedir.

E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesine yapılan başvuru üzerine bu görev Asistan Orcan Gündüz ile Asistan Cemal Arkon'a verilmiştir. İzmir Belediyesi için hazırlanan raporun amacı, Turan'ın rekreasyon ve turizm potansiyelini saptamak ve bu potansiyele işlerlik kazandıracak ana ilkeleri ortaya koymaktır. Kısıtlı bir sürede tamamlanan raporda, sözkonusu potansiyelin sıhhatli olarak saptanması ve harekete geçirilmesi için, İzmir Metropolitan Nazım Plân Bürosu ve İzmir Belediyesi ile koordineli olarak, İzmir kenti düzeyinde detaylı araştırmaların yapılmasının gerekliliği belirtilmiştir.

Tamamı dört bölümden oluşan raporda, İzmir halkının maksimum sosyal ve ekonomik faydası ile İzmir körfezinin görsel bütünlüğü ön plânda tutulmuştur. Bu özet raporda, ilk üç bölüm özet halinde, son bölüm ise daha ayrıntılı olarak aktarılmaktadır. Ancak, son bölümde yer alan çizimler ön rapordan alınmış olup, prensipte ana rapordakilerle aynı olmakla beraber grafik ifadeleri farklıdır.

I. İZMİR ve TURAN'ın SOSYO - EKONOMİK YAPISI

İzmir körfezi etrafında lineer olarak yayılmış 13 belediyeden oluşan İzmir Büyük Şehir Bütünü, 1975 yılı değerleri ile 985,169 nüfusa sahiptir. Yılda, ortalama % 24 büyüme gösteren bu nüfusun 1985 yılında 1,500,000 olması beklenmektedir. Kent nüfusunun % 25'i endüstri sektöründe çalışmaktadır. Nüfusun % 65'i ticaret, mesleki ve idari servis işlerinde ça-

TURAN'IN REKREASYON VE TURİZM POTANSİYELİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (ÖZET RAPOR)

E.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi Adına
Y. Mimar P. Mimarı Orcan GÜNDÜZ
Y. Şehir Plâncısı Cemal ARKON

lışmakta ve gezici tüccarlar ile vasıfsız işçilerden oluşmaktadır. Geri kalan % 10 nüfus ise tarım ve balıkçılıkla uğraşmaktadır.

Sosyal sınıfların kent mekanına yansımaları ise üç ayrı grupta görülmektedir. 1973 yılı değerleri ile bunlar;

Gecekondu Alanları	311,523 kişi
Orta Tabaka Yerleşme Alanları	281,671 kişi
Yüksek Tabaka Yerleşme Alanları	158,410 kişi

Yüksek tabaka yerleşme alanları körfez çevresindeki sahil bandında bulunmaktadır. Daha içerilere doğru orta tabaka, iyice gerilerde, sırtlarda ve tepelerde ise gecekondu alanları yer almaktadır.

Bu genel çerçeve içerisinde Turan, Naldöken ve Bayraklı gecekondu yerleşme alanları arasında yer almaktadır. Muhtarlık sınırları içerisinde 980 kişi ikamet etmekte olup bu sayı gündüzleri 4000'e ulaşmaktadır.

II. TURAN ve ÇEVRESİNİN MEVCUT DURUM ANALİZİ

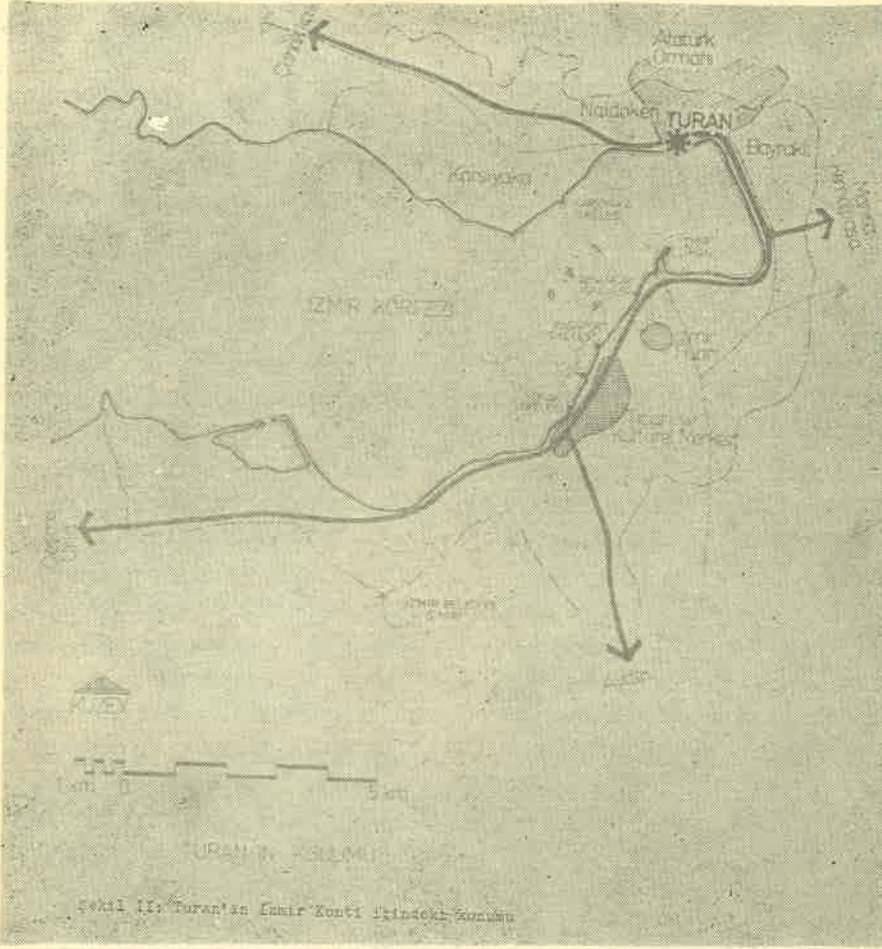
Turan, İzmir körfezinin kuzeyindeki Yamanlar dağı silsilesinin (Karatepe 1075 m.) kademeli olarak denize ulaştığı noktada, allüviyal bir vadide yer almaktadır. Alüvyon vadinin toprak yapısı, 14 metre derinliğe

kadar deniz dolgusu yumuşak kil olup taşıma gücü düşüktür. 14 metreden sonraki sarı/kahve çakıllı sert kil zemin büyük taşıma gücüne sahiptir.

Vadinin yüzey suları, Tahtacı köyünden doğan ve Karayolları Asfalt Tesislerinin yanından denize ulaşan Tahtacı Deresinde toplanmaktadır. Denizden yüksekliği 0 ile 2 metre arasında değişen sahil kesiminde zemin suyu 0.5 ile 1.5 metre derinliktedir. Bölgedeki mevcut artezyenlerin derinliği ise 65 metreden fazladır.

Atatürk ormanı sınırları içinde olan, bodur çalılarla örtülmüş dik yamaçlarda, Orman Müdürlüğü teraslama ve ağaçlandırma çalışmalarına devam etmektedir. Yamaçların eteğindeki düzlükte yoğun olarak, sahil boyunca binalar arasında adacıklar halinde, başlıca şu ağaçlara rastlanmaktadır: akasya, çam, çınar, dut, iğde, incir, kazuarin, kavak, okaliptus, palmiye ve selvi.

Akdeniz iklimi özelliklerine sahip olan İzmir'de bütün yıl boyunca açık alanlardan yoğun olarak faydalanmak mümkündür. İzmir'de güneşli günlerin ortalaması 146.4 gündür (Ağustos 27.6 gün, Ocak 3.7 gün). Kapalı günlerin yıllık ortalaması ise 56.8 gündür (Temmuz-Ağustos 0.1 gün, Ocak 10.8 gün). Deniz kıyısında, yeşil bitki örtüsüyle kaplı, korunaklı bir vadide

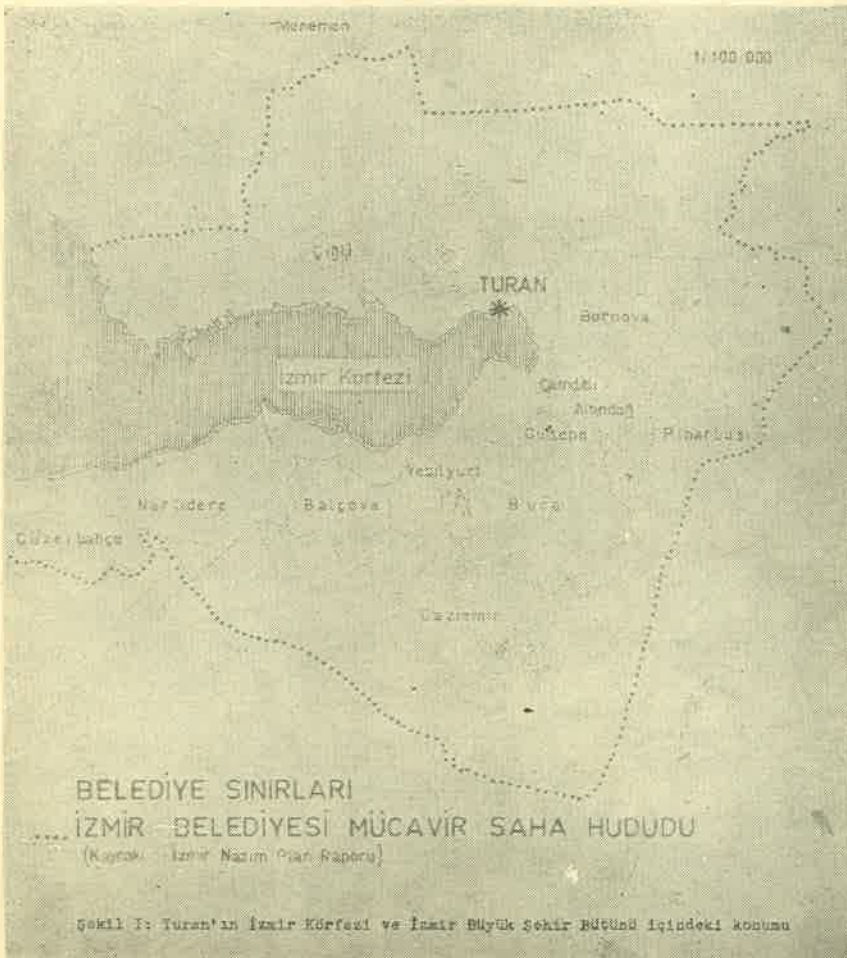

yer alan Turan, yazın serinletici imbat rüzgârlarından faydalanırken kış rüzgârlarına karşı korunmaktadır. Ayrıca, güneye yönelik olan vadi her mevsimde güneşten azami faydalanmayı sağlamaktadır. Orman sahasındaki ağaçların büyümesiyle, bitki örtüsünün, çalışma sahasındaki mikroklimatik etkinliği daha da artacaktır.

Çalışma alanı, Naldöken ve Bayraklı gecekondu sahaları arasındaki vadi ile bu vadinin denize uzantısından ibarettir. İzmir - Çanakkale karayolu ile İzmir - Menemen demiryolu, çalışma alanını doğu - batı istikametinde ortadan ikiye ayırmaktadır. Karayolunun kuzeyinde, vadide, Atatürk orman sahası içinde Deniz Kuvvetlerine ait askeri saha bulunmaktadır. Askeri sahanın batısında, eskiden taş ocağı olan ve daha sonraları akaryakıt depolarının yer aldığı, yarıntılar bulunmaktadır. (Depoların sökülerek taşınmasıyla boşalan bu saha, çalışmaya sonradan dahil edildiğinden çizimlerde gösterilmemiştir).

Karayolu ile deniz arasında kalan sahada BP, Shell, Mobil, Türk Petrol, ve Petrol Ofisine ait akaryakıt depolama tesisleri yer almaktadır. Bu depoların bir kısmı boş durumdadır, bazıları ise madeni yağ ve zeytinyağı depolanmaktadır. Yalnız Petrol Ofisi akaryakıt depolamaya devam etmekte olup, 1980 yılına kadar Aliğa'ya taşınmayı plânlamaktadırlar. Bu firmalar taşıma hizmetlerini kara, deniz ve demiryolu ile sürdürmektedirler. Sahildeki iskelelerin ucunda su derinliği 5 ile 10 metre arasında olup büyük teknelerin yanaşmamasına olanak vermektedir.

Akaryakıt tesislerinin dışındaki kuruluşlar arasında, Turyağ Fabrikası, Karayolları Asfalt Şantiyesi, Ege Jandarma Deniz Komutanlığı, küçük imalâthaneler ve az sayıda konut bulunmaktadır. Turyağ Fabrika-

si, bölgedeki en büyük tesis olarak, yağ (margarin) ve yıkama maddeleri (deterjan) üretmektedir. 1926'da kurulan tesis, 1975 yılı itibarıyla Türkiye'nin yıllık cirosu en yüksek 30 kuruluşu arasında yer almaktadır. Bu tesiste, yaklaşık olarak 1000 kişi çalışmaktadır.

Turan, kent içindeki konumu itibarıyla ulaşım açısından büyük avantajlara sahiptir. Demiryolu ve karayolunun çalışma sahasının ortasından geçmesi, bu sahaya, İzmir ve Çiğli istikametlerinden doğrudan ulaşım olanak vermektedir. Gelecekte, Basmane - Çiğli demiryolunun çift hatta çıkarılması ve elektrifikasyonu plânlanmaktadır. Bu projenin gerçekleştirilmesiyle İzmir'in her noktasından bu bölgeye, ucuz, hızlı ve etkin bir akım olacaktır.

Turan'daki çevre kirliliği etmenlerini üç grupta toplayabiliriz. İlki doğal kirlenme olup körfezin kendi kendini kirletmesi, başka bir deyişle Ege Denizinden gelen artık ve tortuların yığılması sonucu oluşan kirliliktir. Açık denizlerde ve körfezde seyreden teknelerden sıran akaryakıtın neden olduğu kirlenmeyi de bu gruba dahil edebiliriz. İkinci grupta sanayi artıklarının neden olduğu su ve hava kirlenmesi, üçüncü grupta ise domestik artıkların, kanalizasyonun neden olduğu kirlenme yer almaktadır.

Kirlenme sonucu, İzmir körfezinde yaşam kritik safhaya ulaşmış, denize girmek ve balık tutmak yasaklanmıştır. Turan'ın yer aldığı İç Körfez ise kirlenmenin en yüksek olduğu sahadır.

İzmir Körfezini kurtarmak amacıyla hazırlanmış, İzmir Kanalizasyon Projesinin «Proje» safhası içinde bulunduğumuz günlerde ihale edilmek üzere. Bu projenin uygulanmasıyla deniz kirlenmesinin önüne büyük ölçüde geçilecektir.

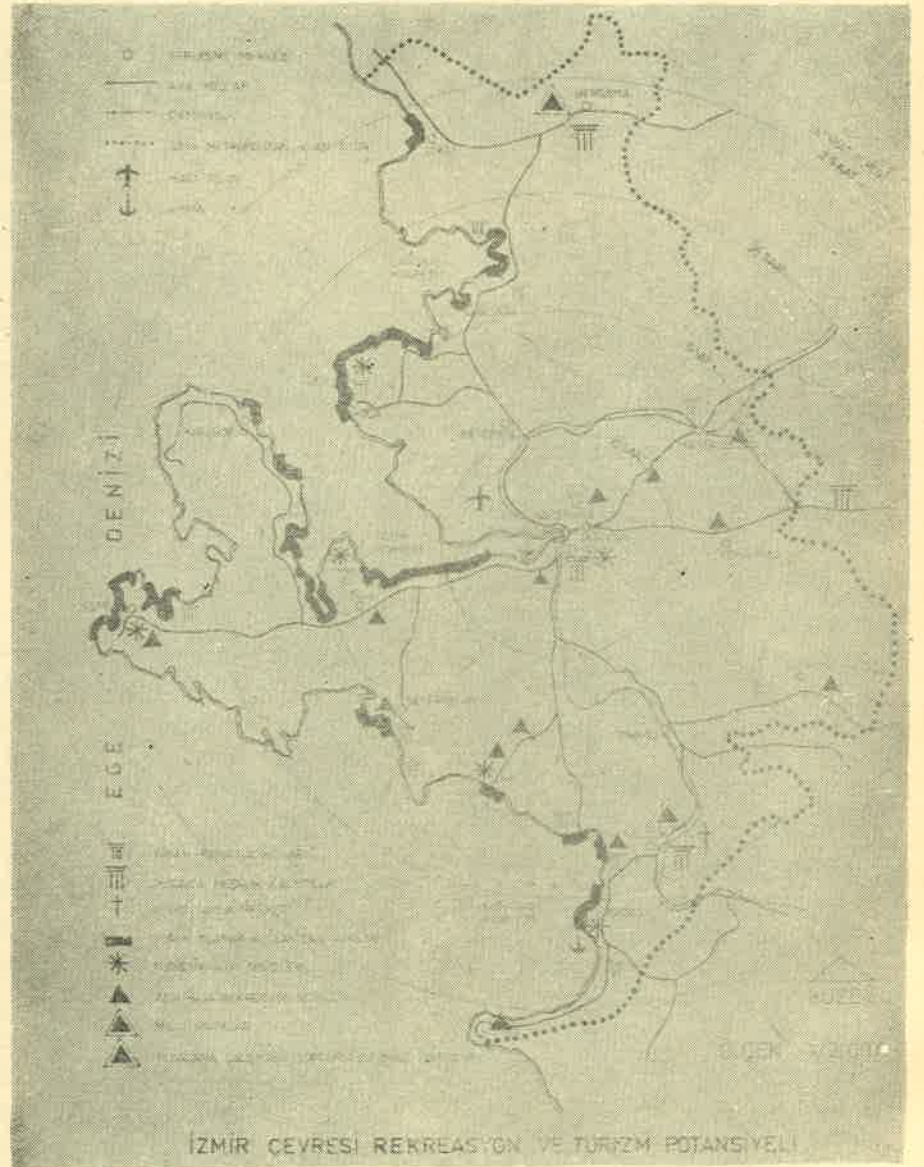
Turan'daki kuruluşların çevre kirlenmesine neden olan faaliyetleri, akaryakıt depolarının yıkanmasından sonra denize atılan pis sular, Turyağ'ın ve hafif sanayi kuruluşlarının denize attığı artıklar ile Turyağ'ın ham yağ kısmında ayçiçeği tohumlarının kavrulması sırasında uçuşan kabuklar ve detrijan tozlarıdır.

III. TURAN'IN REKREASYON VE TURİZM POTANSİYELİ

Raporun bu bölümünde, rekreasyonun genel tanımı, önemi, türleri ve de kişiye katkıları kısaca belirtildikten sonra İzmir'deki rekreasyon faaliyetleri dört grupta incelenmektedir. Bunlar, açık hava rekreasyonu, spor faaliyetleri, eğitim ve kül-

tür faaliyetleri ile eğlence faaliyetleri başlıkları altında değerlendirilmekte, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısıyla her türlü rekreasyon faaliyetine yapısında yer veren TURİZM olayı ise ayrıca incelenmektedir.

Bu değerlendirmelerin sonucunu şu şekilde özetleyebiliriz; İzmir'deki zengin doğal güzellikler gerektiğince değerlendirilememekte, İzmir ve çevresi halkı ile yerli ve yabancı turistlerin kullanımına açılmamaktadır. Mevcut tesisler ise, nitelik ve nicelikleri bakımından yetersizdir. İzmir'in popüler ve nitelikli tek rekreasyon alanı olan Fuar ise çok çelişkili kullanımlar ve de hızla artan yapılar sonucu yetersiz kaldığı gibi bu ni-

teliğinden hergün biraz daha kaybetmektedir.

Spor tesisleri yönünden kentimiz diğer kentlere nazaran biraz daha şanslı olmakla beraber çok hızlı büyüme sonucu bu tesisler de yetersiz kalmaktadır. Eğitim, kültür ve sanat faaliyetleri konusunda ise İzmir'deki tesisler çok yetersiz kalmaktadır. İzmir'de gelişim halinde olan, bu dallarda eğitim yapacak kuruluşlarla birlikte kentte sosyal, kültürel ve sanat faaliyetlerinin artacağı da bir gerçektir. Eğlence faaliyetleri de, memleketimizin ve bölgenin çok zengin geleneksel eğlenceleri ve folklorüne nazaran çok cılızdır.

Sonuç olarak, İzmir'deki tüm rekreasyon faaliyetleri yetersiz olduğu gibi mevcut olanlarda esas amaçlarına cevap vermekten uzaktır. Ayrıca mevcut tesisler belli bir alanda yoğunlaştığı için bütün kent halkının ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Gene bu tesislerin gerçek anlamda verimli kullanılabilmesi için birbirleri arasında olması gereken ilişkiler zayıftır. (Günümüzde rekreasyon faaliyetleri artık kuru kuru tek bir amaca hitap etmeyip halka ilginç gelecek tüm faaliyetlere yer vermektedir ve ilginçliği oranında da başarılı olmaktadır).

Son kısımda ise, tüm rekreasyon faaliyetlerine ekonomik gücüyle işlerlik kazandıran Turizm sektörünün genel tanımı, gelişimi ve ülke ekonomisine olan katkısı anlatılmaktadır. Türkiye'nin turizm politikası ve bu sahadaki yatırımlar incelenerek Ege bölgesinin Türkiye turizmindeki yeri belirtilmektedir. İzmir'in turistik önemi ve sorunları ise şu şekilde özetlenmektedir: İzmir; doğal, kültürel ve tarihi değerlerce çok zengin olan Ege bölgesinin merkezi noktasında yer almakta olup, bölgenin turistik merkez fonksiyonlarını yüklenmiştir. Şu anda bölgenin en büyük eksiğini karşılayacak Kaklıç ve Dalaman

sivil hava limanları ve de inşa halindeki tatil köylerinin tamamlanmasıyla bölge turizmi büyük bir aşama geçirecektir. Bu arada İzmir, «Turistik Merkez» olarak daha da önem kazanacaktır.

Ancak bütün bu gelişmelere karşılık, kent içerisindeki doğal, tarihi ve kültürel değerlerin hızla yok olmaları veya özelliklerini yitirmeleri sonucu, İzmir gelecekte turistik merkez özelliği korusa bile bir ara istasyon - basmak - olma durumuna düşecektir. İzmir Körfezinin kirlenmesi, kordonboyunun yoğun trafiğe açılarak halkın denizle ilişkisinin yok olması, tarihi hükümet konağının yanması, Asansör, Kadifekale, Agora, Bayraklı'daki ören yeri, ilginç faaliyetlere sahne olan Kemeraltındaki doku değişikliği ve de hızla yok olan sivil mimari örnekleri kaybolan ve bozulmakta olan değerlerden bir kısmıdır.

İzmir'i bir ara istasyonu olmaktan kurtarmak için kentin tüm doğal, tarihi ve kültürel değerleri titizlikle korunmalı, ayrıca turistleri çekecek yeni tesislere yer verilmelidir.

IV. TURAN'DA REKREASYON VE TURİZM PÖTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖNERİ KULLANIMLAR

Yapılan çalışmanın analitik sonuçlarına göre, rekreasyon faaliyetleri ve bunların tümünü kapsayan turizm sektörünün Turan'da yer almasının olumlu ve olumsuz sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

A. OLUMLU OLAN YÖNLER

1. Körfez bütünü içindeki olumlu rolü

Nazım plân çalışmalarında İzmir Körfezi boyunca yer alan sahil bandının, kentin denize açılmasına olanak verecek türde, denizle ilişkiyi kesmeyen yeşil alanlar ve rekreasyonel kullanımlarla değerlendirilmesi öngörülmüştür. Birçok kıyı kentle-

rinde, sahil bandının liman depoları ve demiryolları ile işgal edilmiş olmasına karşılık İzmir, denizle iyi ilişki kurabilmiş nadir kıyı kentlerinden bir tanesidir. Gerçekten körfez, İzmir'in nüfusça büyümesinde ve fiziksel konumunda etkin ve yönlendirici bir unsur olmuş, Kordonboyunun güzelliği ile İzmir büyük nam yapmıştır.

Kentin denizle olan bağlantısını kaybetmesine, sahil boyunun değerlerinin git gide azalmasına karşılık, Alaybey - Bostanlı arasında büyük ölçüde gerçekleştirilen ve Konak - Dalıyan arasında da yapılmakta olan sahil düzenlemesi büyük bir eksiği giderecektir.

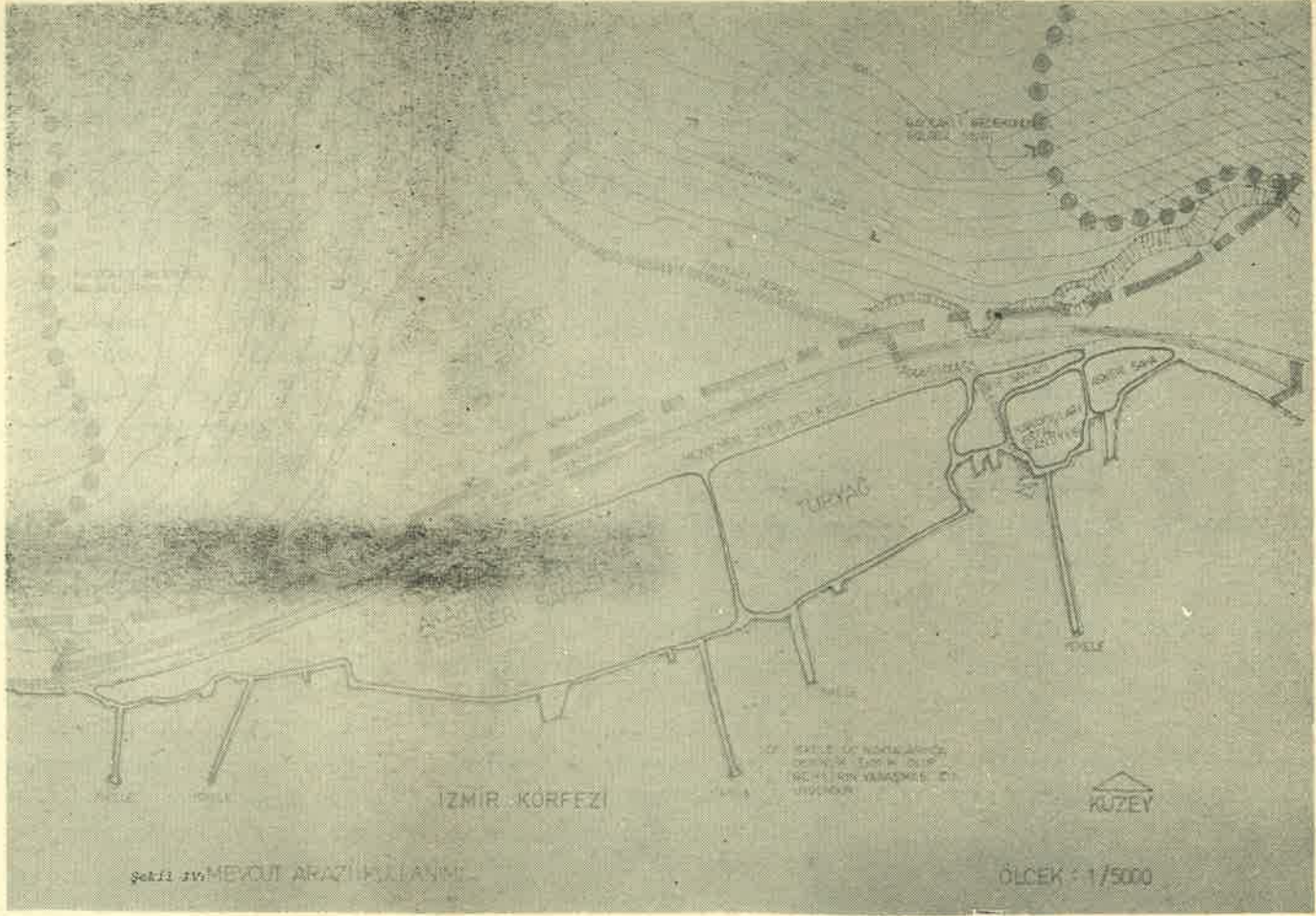
Ayrıca, Turan ve çevresi, mevcut kent dokusu içerisinde gerideki doğal alanların denize doğrudan açıldığı tek alandır ve kent için son fırsattır.

2. Kentin rekreasyon ve turizm ihtiyaçlarına cevap vermesi

İzmir kenti, yüksek turizm potansiyeli olan Ege'de, turistlerin toplandığı ve dağıldığı bir merkez konumundadır. Her yıl tekrarlanan enternasyonal fuar ve festivaller süresince kente büyük bir akın olmaktadır. Ancak mevcut rekreasyon ve turizm tesisleri bugün için ihtiyacı karşılayamadığı gibi gelecekte daha da yetersiz kalacaktır. Diğer yandan, rekreasyon ve turizm kullanımına uygun yerlerin kent dokusu içerisinde giderek azalması ve istimlak bedellerinin aşırı derecede yükselmesi bakımından mevcut fırsatların iyi kullanılması gerekir ve Turan bu açıdan büyük bir fırsattır.

3. Kentin gelişim plânına uygun, merkezi bir konuma sahip olması

Turan, kentin mevcut ve müstakbel gelişme alanlarının (Nazım Plân Bürosu tarafından önerilen 3 makro form alternatif) geometrik merkezi konumundadır. Dolayısıyla burada

önerilen kullanımlar, halkın demiryolu, karayolu ve denizyoluyla kolaylıkla ulaşımı bakımından tüm kent halkına yöneliktir.

4. Çevresine olumlu katkısı

Naldöken ve Bayraklı gecekondu sahalarının uzantısı, Turan'daki askeri sahaların sınırlarda kesin hatlarla kesilmektedir. Düşük gelir seviyesindeki gecekondu halkı, her türlü kültürel ve rekreasyonel olanaklardan yoksundur. Önerilen kullanımlar bu eksikliği bir ölçüde karşılayabileceği gibi toplumun bu kesiminin sosyal ve ekonomik kalkınmasına da katkıda bulunacaktır.

5. Mülkiyet yapısının özelliği

Arazinin büyük bir kısmının askeriyenin elinde olması, sahildeki özel mülkiyete ait arsalarında birkaç kuruluşa ait olması, bu alanın topyekûn ele alınıp plânlanması için büyük bir avantajdır.

6. Mevcut tesislerden faydalanma olanağı

Mevcut iskeleler ile bazı yapılardan (bazı yeni yapılar ile korunmağa değer bazı eski yapılar) sözkonusu kullanımlarda faydalanmak olanağı vardır.

B. OLUMSUZ YÖNLER

1. Körfez kirliliği

İzmir Körfezinin aşırı derecede kirli olması bu alanda düşünülecek denize yönelik kullanımlar için büyük kısıtlamalar getirmektedir. Körfezi temizleme projesinin gerçekleştirildiği kabul edilse bile bu sahada denizden ancak ulaşım ve dolaylı kullanım amacıyla faydalanabileceğini kabul etmek gerekir.

2. Turyağ tesisleri

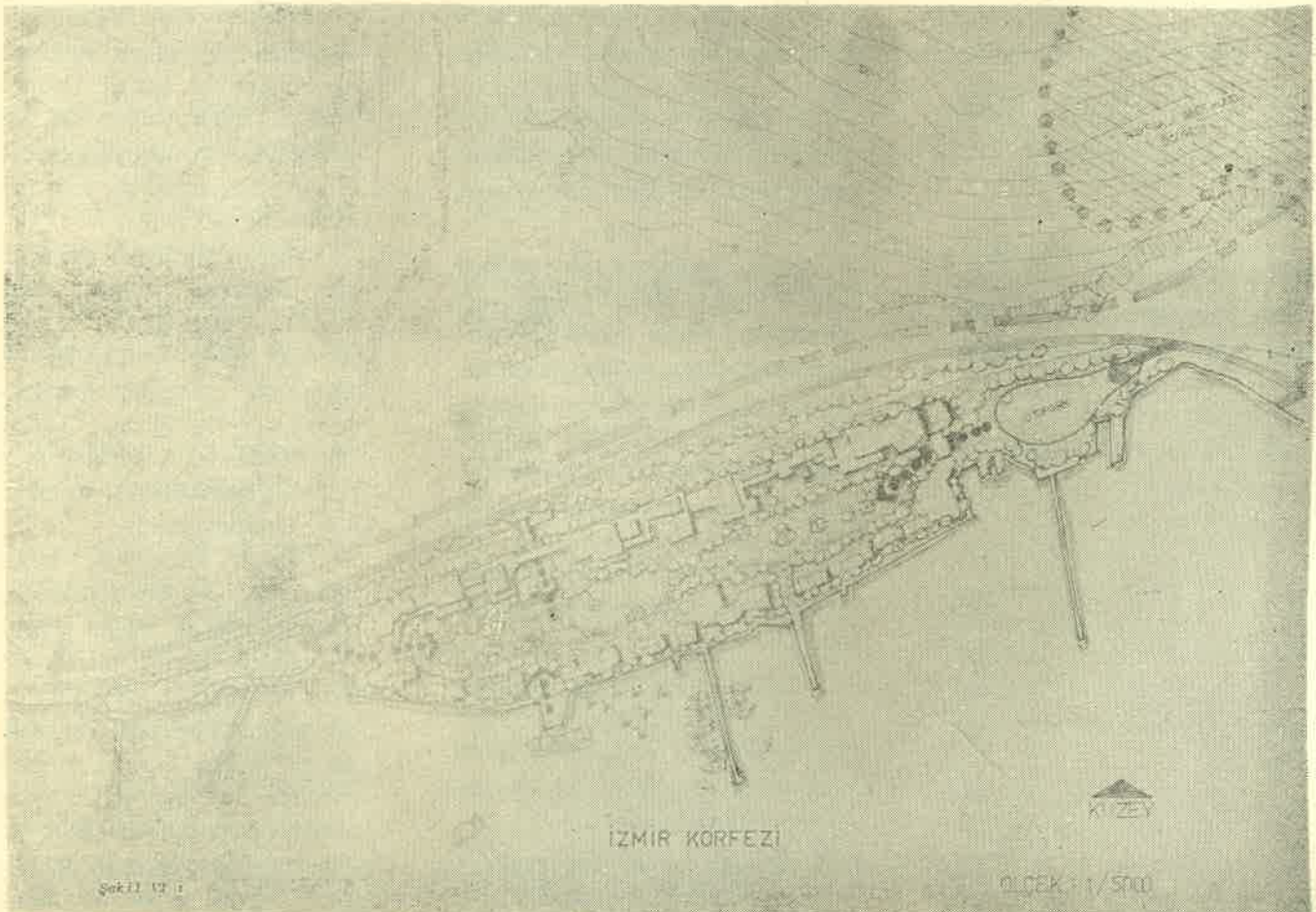
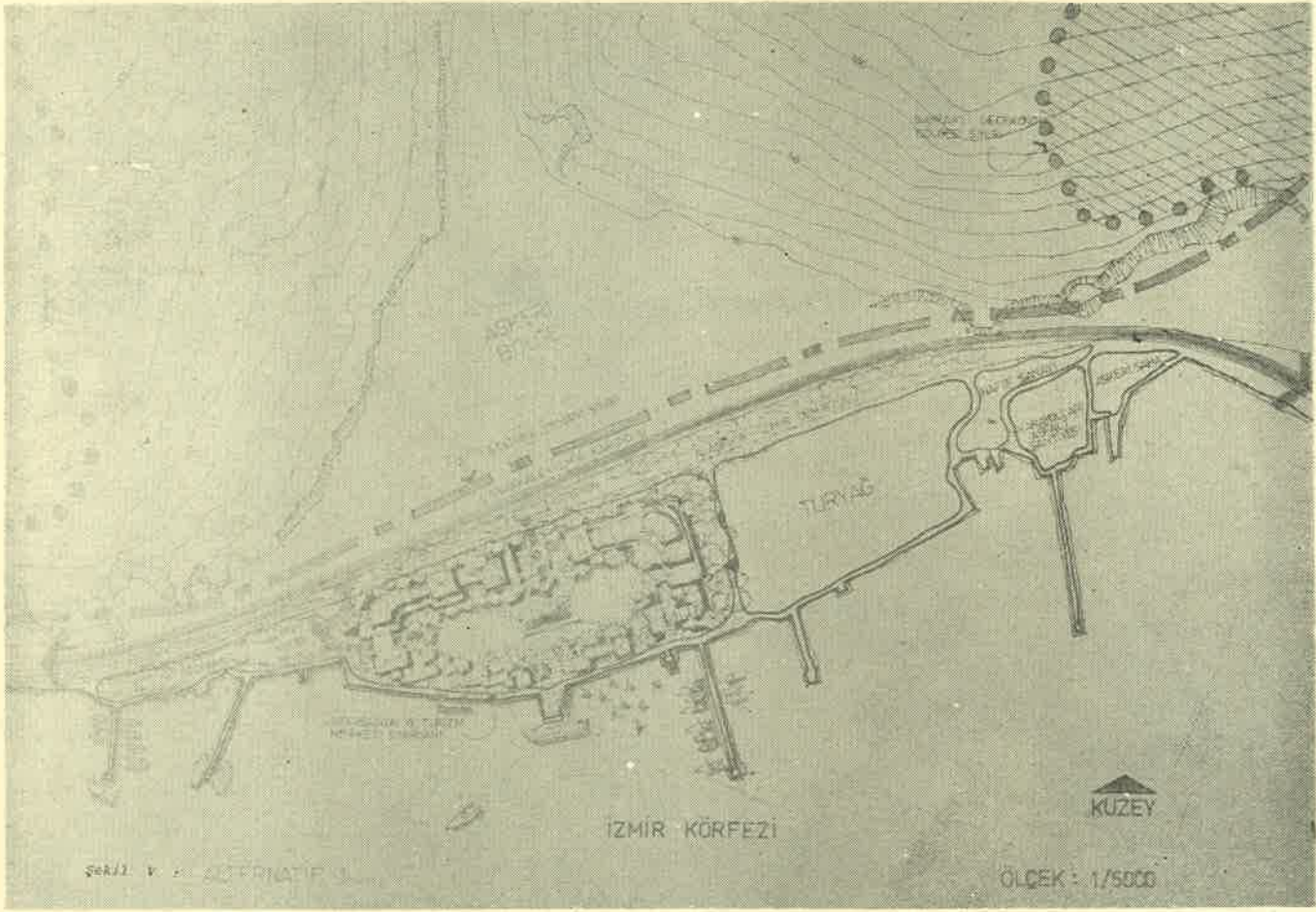
Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşları arasında yer alan Turyağ'ın bu sahada bulunması, sözkonusu kullanımlar açısından olumsuz bir etkidir. Ayrı-

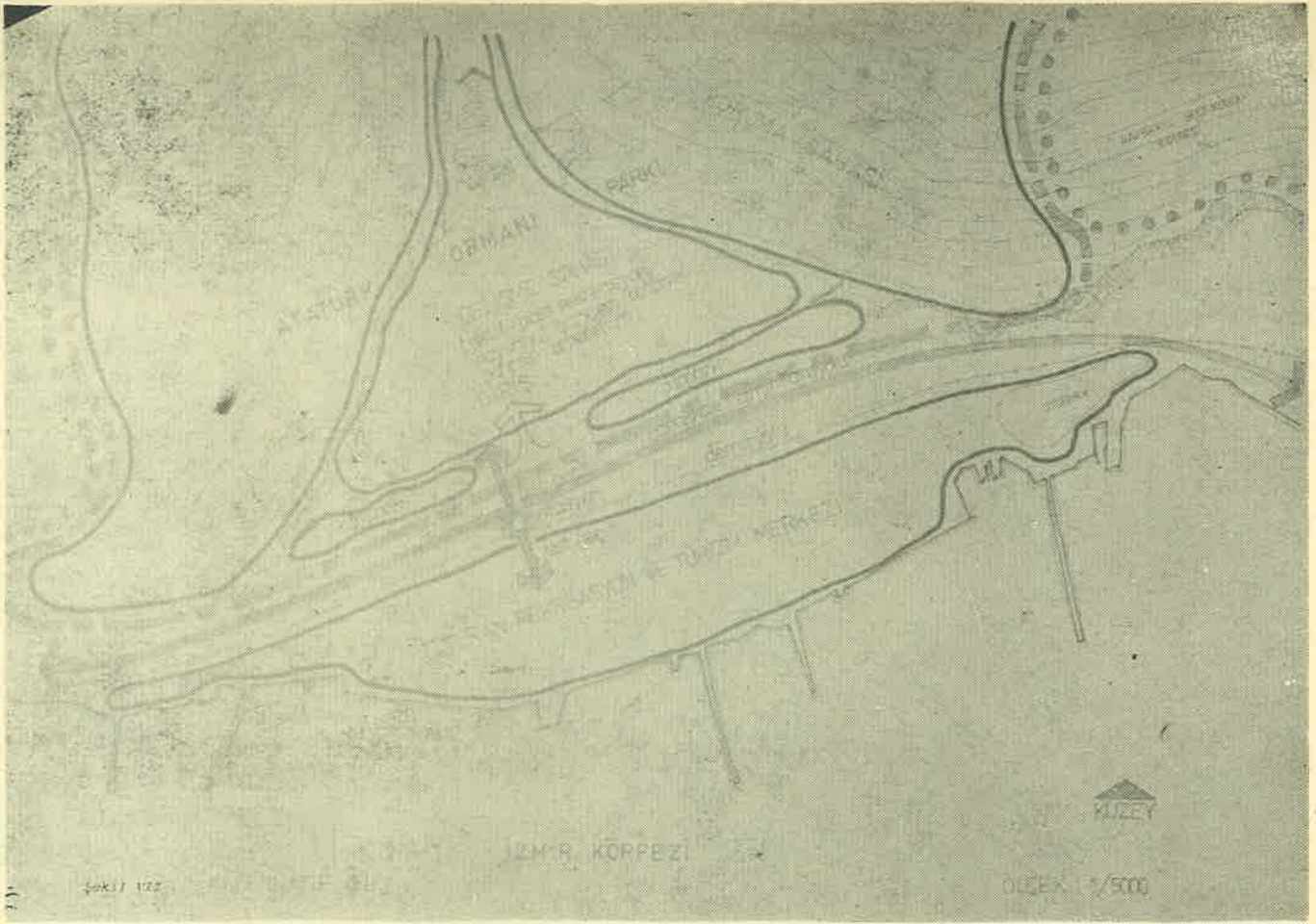
ca bu kadar büyük bir kuruluşun buradan kaldırılmasının pek kolay olmayacağını da kabul etmek gerekir. Ancak, bu sahanın imar plânında rekreasyon alanı olarak belirlenmesi halinde, bu tesis gelecekte (belki 10 veya 20 sene sonra) genişleyebilmek ve de günün teknolojiye uymak için başka bir yere taşınma gereğini duyabilecektir. Yeni kullanım kararı arazi değerlerinin artmasına neden olacağından bu taşınma ekonomik yönden de kârlı olacaktır.

Bu tesisin yerinde kaldığı sürede ise çevreye olan olumsuz etkilerinin (suyu ve havayı kirlilemesi) giderilmesi gerekir.

ALTERNATİF ÇÖZÜMLER

Yapılan çalışmaların sonunda 3 alternatif çözüm getirilmektedir. Bunlardan birincisinde, yolun her iki yanında yer alan akaryakıt tesisleri sahası geliştirilmekte, Turyağ ile batısındaki alan aynen bırakılmak-

tadır. Üçüncü alternatifte ise askeriyenin de yer aldığı, yolun kuzeyindeki sahanın tümü değerlendirilmektedir. Bu çözümler ayrı ayrı değerlendirilip uygulanabileceği gibi etaplar halinde de değerlendirilebilecektir.

SONUÇ

Olumlu ve olumsuz yönleriyle incelediğimiz Turan'da, önerilen rekreasyon ve turizm kullanımlarının başarıya ulaşabilmesi için, tüm faaliyetlerin bir bütün içerisinde değerlendirilmesi şarttır. Bu sahada yer alacak faaliyetlerin bir listesinin ve bunların birbirleriyle ilişkili olarak ağırlıklarının saptanması için ayrıntılı araştırma gereklidir. Buna rağmen, bir fikir vermesi amacıyla, burada yer alabilecek faaliyetler konusunda bazı öneriler getirmek mümkündür.

Ana ulaşım aksları ile deniz arasında, çevreden bağımsız bir konuma sahip olan çalışma sahası, bu özelliği ile çeşitli rekreasyon ve turizm faali-

yetlerine yer verecek bir «Rekreasyon ve Turizm Merkezi»ni dikte etmektedir. Tüm kent halkına, yerli ve yabancı turistlere yönelik bu alan, kişilerin yorucu ve bunaltıcı günlük yaşantılarından sıyrılarak, **yaya olarak** gezecekleri bir eğlence merkezi olacaktır.

Sahil boyunca bir **gezinti alanı** olarak bırakılacağı bu merkezde, liman kahveleri, balıkçı lokantaları, yüzen lokantalar yer alacaktır. Mevcut iskelelerin arasındaki saha gerekli düzenlemelerle, vapur iskelesi, yat limanı, optimis teknelerle gezinti parkuru olabileceği gibi, bölgeler arası yat yarışlarının başlangıç ve bitiş noktası olabilecektir.

Denizle ilişkili diğer tesisler arasında, kentin ihtiyacı olan bir deniz müzesi, akvaryum, deniz araştırma enstitüsü gibi kuruluşlar bulunabilecektir.

Nitelikli konaklama tesisleri kentin yatak kapasitesi de arttırılabileceği gibi, bu tesisler-

le bağlantılı olarak düşünülecek toplantı salonları, yüzme havuzları ve Türk hamamları gibi tesisler de halkın kullanımına açılabilir. Bu tür ticari faaliyetler, diğer kültür ve sanat faaliyetlerinin buraya gelebilmesi ve yaşayabilmesi için çekici bir unsur olacaktır.

Halkın biraraya gelip, konser dinleyip, folklor, tiyatro, mehter takımı gösterilerini izleyeceği geniş meydanlar aynı zamanda, ressam, heykeltıraş, seramikçi, fotoğrafçı, karikatürist ve şairlerin yapıtlarını üretip, sergileyebileceği sanat ortamını oluşturacaktır.

Yolun kuzeyinde bulunan saha ise, açık hava rekreasyon alanları olarak doğal yapısıyla korunacak, kentin büyük eksiği olan hayvanat bahçesi ve botanik bahçesi burada yer alabilecektir. Yolun her iki yanındaki alanlar, üst geçitlerle birbirine bağlanacak, ayrıca geniş doğal alanların gezilebilmesi için teleferik tesislerinden faydalanılacaktır.

PEYZAJ ÖRNEKLEMESİ

YAZAN :

COLIN MITCHEL
Reading Üniversitesi

ÇEVİRENLER :

Doç. Dr. Nuri GÜZEL
Ç.Ü. Ziraat Fakültesi
Toprak Bilimi Bölümü
Öğretim Üyesi

Dr. Selim KAPUR
Ç.Ü. Ziraat Fakültesi
Toprak Bilimi Bölümü
Öğretim Yardımcısı

Toprak, yer yüzeyinin sonsuza uzanan bir görünümü olup bunun özelliklerinin incelenmesi ve araştırılması, özellikle toprağın kendisinin ve yüzey altında bulunan kayanın araştırılması alınan örneklere dayanmaktadır. Toprak yüzeyi (Peyzajı) son derece değişgendir. Peyzaj sınıflamaları, bu konuda yapılacak çalışmaları kolaylaştırıcı olmakla birlikte, oluşturulan sınıflar arası hataları ortadan tamamen kaldırmak olanak dışıdır. Bu nedenle örnekler kendi aralarında farklılıklar göstermektedirler. Bu farklılıkları azaltabilmek için çok sayıda örnekleme alanlarının incelenmesi gerekmektedir. Yapılan çalışmaların tekrarı güvenilir bilgi alabilmek için yeterli değildir.

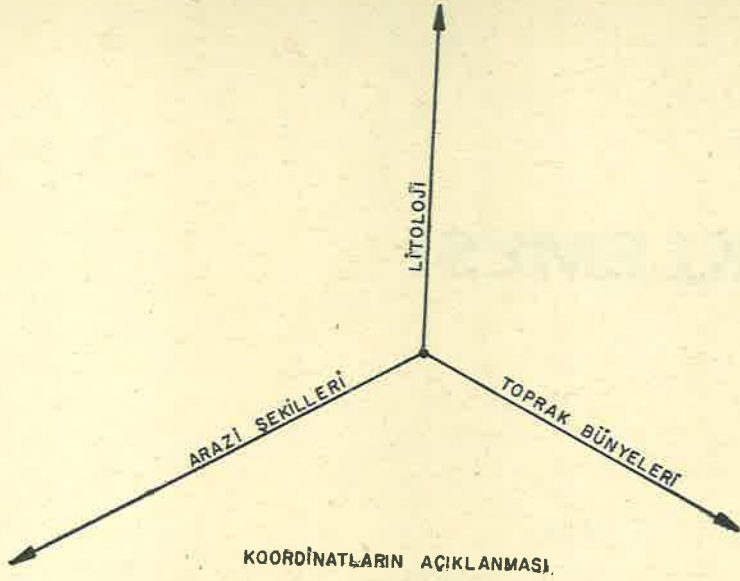
Peyzaj örneklemesi doğal bitki örneklemesinden daha fazla bölgesel ve öznel ölçülere da-

yanmaktadır. Bunun nedeni peyzajın doğal bitki örtüsüne göre daha az değiştirilebilir durumda olmasıdır.

İnceleme alanlarının sıklığı ve derinliği

Amerika Birleşik Devletleri İç İşleri Bakanlığı Reklamasyon Bürosu (1951) gibi kuruluşlar peyzaj alanlarının incelenmesi için bir takım sayısal standartlar geliştirmişlerdir. Bu ölçüler özellikle gelişmekte olan ülkelerde kullanılmak üzere hazırlanmış olduğundan yeryüzünün hemen her tarafında kullanılabilir. Konu ile ilgili ön çalışmalar (istikşafi çalışmalar) yapabilmek için en az her 1250 hektara bir inceleme alanı gerekmektedir. Oysa bir inceleme alanına normal olarak 250 hektar düşmektedir. Sulama ve diğer yetiştirme projelerinin fizibilitelerini ilgilendi-

ren bazı ayrıntılı etüdler, her inceleme alanı için 25 hektara ve bazen de 10 hektara gerek göstermektedirler. İnceleme alanındaki bu değişkenlik peyzajın komplekslik derecesine ve projede yapılan yatırıma bağlı olmaktadır. Toprakla ilgili incelemeler, profilde bulunan bütün horizonları kapsayarak C horizonuna kadar inebilir. Profilin incelenme derinliğinin, tarımsal amaçlarla yapılan çalışmalar için özellikle sulama sözkonusu ise 1,5 m. ye kadar inmesi yeterli olabilir. Kök derinliğini ve her toprakta devamlı olarak potansiyel durumda olan taban suyunun üzerinde bulunan ve yüzeye kadar ulaşan kapılar bir katmanı kapsamaktadır. Buna karşılık gelişim problemi olarak proje çalışmacılarının karşısına her an çıkabilecek yer altı kayaları veya çakıl, kil ve jips katmanla-

rının varlığını saptayabilmek için 5 metrelik bir derinlik yeterli olabilmektedir. Bu tip problemleri çözebilmek üzere her çeşit etüde en azından her 1250 - 2500 hektar için en az bir derin sonda yapılmaktadır. Arazinin jeolojik yapısından, toprak altı durumunun anlaşılması için aluviyal ovalarda bu çeşit inceleme yapılabilir.

Dağılım

Etüd'ün yapılacağı herhangi bir alanın üzerinde travers çizgilerinin geçirilmesi veya örneklem yerlerinin seçilmesinde gözönüne alınacak iki temel prensip vardır. İncelenen peyzajın karmaşık veya az bilinen durumda olması halinde, yapılacak her çeşit ilk yaklaşım sağlıklı olamaz; bu nedenle travers veya örneklem yerlerinin tüm alan boyunca rasgele olması gerekmektedir. Bu yaklaşım, matematiksel yöntemlerin yardımıyla arazi verilerinin elde edilmesinde en geniş geçerliliğe sahiptir. Çalışmalarda, araştırmacılar elde bulunan peyzaj verilerini tümüyle kullanarak bunları iklimsel, jeomorfolojik ve genel bilimsel konulara ayırmak

isterler ve sadece bu kaynaklar tükenince rasgele çalışma yoluna giderler. Bu durum kullanılacak matematiksel yöntemlerin sınırını azaltarak sonuçların kapsamını daraltacak ve buna karşılık arazi çalışmaları ile tecrübenin güçlenmesini sağlayacaktır.

Seçim bu iki ekstrem ucun arasında olup belli sayıda yaklaşımlar için saptanmalıdır. Bu yaklaşımların en önemlileri; Yapılan etüdün kapsamı, peyzajın karmaşıklığı, araştırılan alan hakkında başlangıçta elde bulunan veriler ve yapılacak etüd için istenen doğruluk derecesi değil, faktörlerdir. Tüm olarak geniş etüd alanlarında ve oransal olarak detaylı haritalar ve hava fotoğrafları yardımıyla etraflıca bilinen ana fizyografik ayrımlar daha belirgin olacak ve daha iyi anlaşılacaktır.

Örnekleme de bunlara bağlı olarak sırayla yapılmış olacaktır. Bu koşulların gerçekleştirilmediği yerlerde, basit raslantı örnekleme yapılabilir.

Gelişigüzel koşullarda, söz konusu olan fizyografik ünitele-

re göre ayrılabilir ve elde bulunan gereç ve bilgiye dayanılarak her bir fizyografik ünite yapılacak tüm örneklemeler için en küçük alanlara bölünür. Daha sonra örnekleme alanları, önceden ayrılmış olan fizyografik üniteler içinde bulunan küçük alanlar arasında dağıtılırlar. Bu işlem, en büyük ekonomik potansiyele veya doğal karmaşıklığa iyi olan küçük alanlara en büyük önem verilerek ve aynı zamanda bütün küçük alanlar temsil edilebilecek şekilde gerçekleştirilir.

Bazı koşullarda, özellikle araştırma amacı ile yapılan çalışmalarda yer yüzeyini inceleyebilmek için geniş alanları kapsayan bir örneklemenin yapılması gerekir. Bu işlem sırasıyla şu prensipleri gözönüne alarak yapılabilir, a) Elde bulunan bilgiye göre bölgenin ünitelere ayrılması, b) Bu ünitelerin fizyografik tiplere sınıflandırılmaları, c) Her tip için örnek seçimi ve her tipin içinde bulunması gereken örnekleme alanlarının rasgele seçilmesi. Bu işlem pratik yönden kolaylık sağlayacağı gibi, örnekleme alanlarının seçiminde arazinin kendisiyle ilgili konularda araştırmacının çelişkiye düşmesini önler.

Her iki küçük alanın içerisinde incelenen sahanın basamaklandırıldığı gerçek örnekleme yerlerinin dağılımı raslantı örneklemesine, grid sistemine veya seçmeli yöntemlere göre olabilir. Raslantı yöntemi rasgele olarak saptanan travers çizgileri boyunca, rasgele aralıklarla örnekleme yerleri seçer veya alanı bloklara ayırarak bunlardan hangilerinde örnekleme yapılacağını saptar. Kullanılacak bu yöntemin sağlayacağı fayda istatistiksel işlemlerin gerçekleştirilmesinde geniş oranda kullanılabilme olanağını saptamaktadır. Bir alan boyunca örnekleme yerlerini eşit

aralıklarla dağıtarak, bunların rasgele seçilme olanaklarını azaltır. Bu yöntemin avantajı, incelenen alanın her yanının yaklaşık olarak en az tek bir örnekleme yeriyle gösterilmesini sağlamasıdır. Bu yöntem, istatistiksel işlemlerin kullanılması yönünden ve aynı zamanda, arazinin özelliklerinin kolayca anlaşılmasını bakımından rasgele örnekleme yöntemine benzerlik göstermektedir. Buna karşılık grid noktalarında yapılacak sondalar gereksiz sayıda olabilir ve arazinin önemsiz

yerlerini de temsil edebilir. Seçmeli yöntem, orijinal düzenlemeyi sürdürerek örnekleme üniteleri içerisinde kullanılacak jeomorfolojik ölçülere göre, örnekleme yerlerinin dağılımını sağlamaya çalışmaktadır.

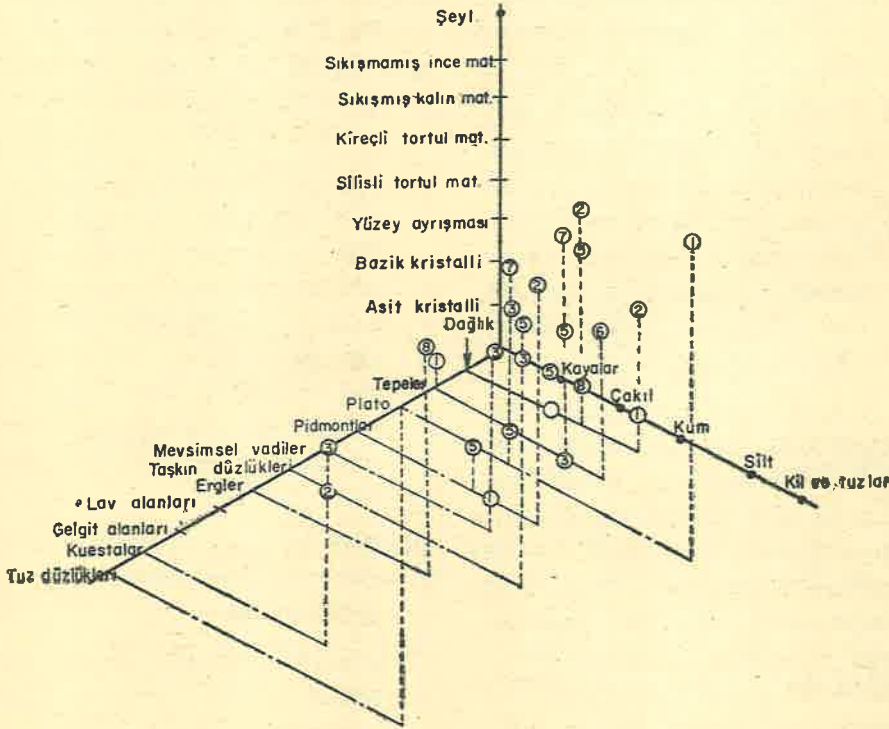
Buna karşılık pratikte böylesine düzenli bir matematiksel çözümün arazi koşullarında elde edilmesi son derece zordur. Küçük alanlar içerisinde genel özelliklerini kullanmak suretiyle örnekleme yerlerinin seçimi, arazi durumunun etkisinin minimuma indirilmesi koşulu ile bir çok

araştırmacı tarafından kabul edilmektedir. Böyle bir çalışma sonucunda yeterli oranda rasgele çalışma yapılmış olmaktadır. Daha sonra her ünite ve küçük alan ölçülen özelliklerin farklılıklarını belirtecek sayıda örnek yerleri seçilerek örnekleme yapılır.

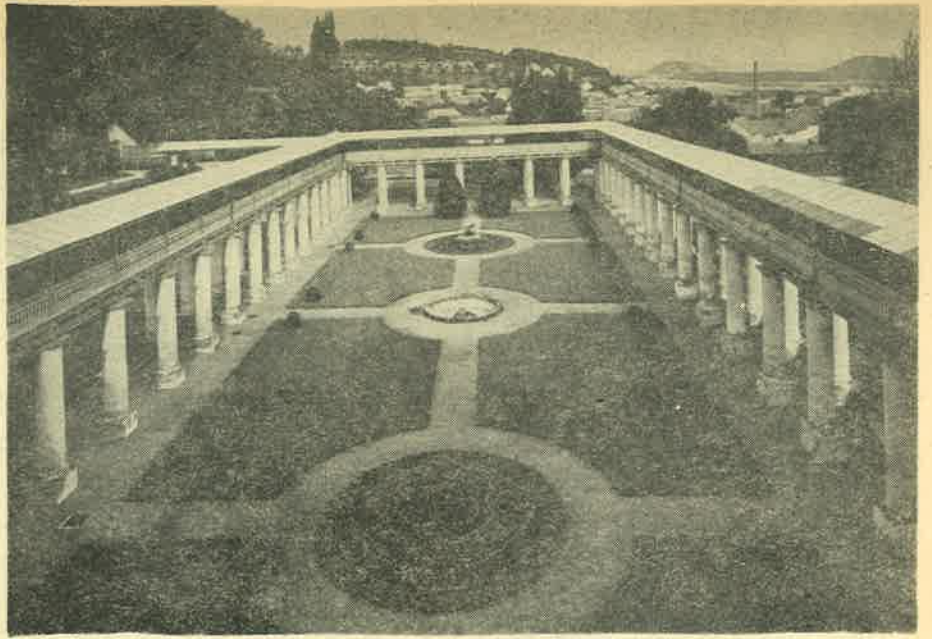
Genel olarak bu çeşit çalışmalarda her farklı görünümde üç veya dört örneğin alınması şeklinde olmaktadır. Çalışmalarda kullanılan örnekleme biriminin mümkün olduğu kadar yeterli araziye kapsayıp, kapsamadığını anlayabilmek amacıyla bir kontrol yapılabilir. Söz konusu kontrol şekil 1 de gösterildiği gibi yapılabilir. Kısaca, şekilde yapılacak işlem, şekildeki üç boyutlu bir koordinat sisteminin çizilmesiyle başlar.

— Koordinat eksenleri, araştırılması istenen ana tiplerin doğal yüzey materyallerinin örneğin litoloji, tekstür ve dünyadaki çöl alanlarının jeomorfolojik şekilleri gibi bulunan örnekler şekil üzerine geçirilir. Verilerin fazla sayıda olduğu yerlerde şekil üzerinde kümeler oluşacak ve boşlukların daha detaylı incelenmesi gerekecektir. Şekil 1 kristalin asit ve sıkışmış tortul kayaların üzerinde yer alan dağ ve platoların fazlalığını, başat yüzey materyallerinin kaba tekstürlülüğünü ve lav sahaları ile gelgit alanları konusundaki örneklerin yokluğunu göstermektedir.

Şekil 1. Gözlenen örneklere göre yüzey materyali litolojisi ve jeomorfolojik form gibi değişkenlerin kombinasyonlarının sayısını gösteren üç boyutlu grafik.

ICOMOS / IFLA'NIN DÜZENLEDİĞİ TARİHİ BAHÇELER SEMPOZYUMUNDAN NOTLAR

Konu : ÇAĞIMIZDA TARİHİ
BAHÇELER

Yer : KROMERİZ VE PRAG,

Tarih : 16-20 Eylül 1977
ÇEKOSLOVAKYA

● İğinc galerisiyle
Çekoslovakya'da
bir bahçe örneği
formel

Gönül Aslanoğlu Evyapan
Y. Prof. O.D.T.Ü., Mimarlık Fak.
IFLA TARİHİ BAHÇELER
KOMİTESİ YAZIŞMA ÜYESİ

Sempozyumun 16-17 Eylül günleri çoğunlukla Çekoslovak uzmanların deneyimlerini tanıtmalarına ayrılmıştı.

18-19 Eylül günleri Kromeriz, Buchovice, Lednice, Milotice, Bucovice, Lysice, Chlumeč/Cid. deki rönesans/barok bahçelerin gözlenmesine ayrılmıştı.

20 Eylül günü Prag'daki toplantıda, aşağıda belirtilen kararlar alındı :

«Tarihî Bahçeler Komitesi, tarihî bahçelerin yitirilmesini önlemek amacıyla şu önlemlerin alınmasını ısrarla istemektedir»:

- «Kent plânlarında tarihî bahçelerin yerlerinin belirlenerek yakın çevrelerin inşaat ve hava kirlenmesini denetleyici kararlar alınmasını sağlamak;»
- «Bu tür bahçelerde yalnızca yaya trafiğine izin verilerek sessiz ve sakin niteliklerini yitirmelerinin önüne geçmek;»
- «Suyun önemli bir bahçe ögesi olduğu gözönüne alınarak, bu çevrelere sürekli ve yeterli su verilmesini sağlamak.»

«Tarihî bahçelerin kültürel yapıt olduğu kadar ruhsal ve fiz-

yolojik dinlenme yeri olarak ikili bir işlevi bulunması gerçeğinin üzerine basılması gerekmektedir» :

- «Tarihî bahçelerin korunması ancak bir çağdaş kullanım atandığı takdirde olanak kazanacaktır. Dolayısıyla, mimarî kompozisyonu ile uyuşmayan her türlü kullanışın, tarihî bahçelerin bünyesinden çıkarılması istenmelidir.»

«Gene Komite, ikili işlevi nedeniyle tarihî bahçelerin bir kısmının aşırı kullanımıyla harabolma tehlikesiyle karşılaşabildiğine dikkati çekmektedir. Henüz restore edilememiş, ancak eşit değerde ve halkın kullanımı için aynı derecede ilgi çekici olabilecek diğer tarihî bahçelerin de mevcudiyetini hatırlatarak yükün dengeli dağılımı için onların da restorasyonunu önerir.»

- «Sürekli olarak tarihî bahçelerin eğitici, kültürel ve biyolojik değerlerini tanıtmaya çalışmalıdır. Örneğin;
— sürekli tanıtıcı sergiler,
— plânlarla resimlendirilmiş anlatıcı broşürler,
— rehberli turlar,
— çocuklara tanıtım yollarına başvurulabilir.»

«Tarihî bahçeler, bitki ve insan varlıklarıyla yaşayan çevrelerdir. Bakıcıları, kullanıcıları, yeni kuşaklara bu sanatı devredenler de bu yaşayan çevrenin öğeleridirler.»

«Tarihî bahçelerin bu özelliği bitki öğelerine de gereken önem ve saygının gösterilmesini beraberinde getirir. Sempozyum üyeleri Fontainebleau'de (ilk sempozyum yeri) alınan şu kararı yineler : bitkiler zamanında yenilenecek bahçenin orijinal yapısının yitilmesi önlenmelidir.»

«Dendrolojik malzeme ve nadir bitkilerin ülkelerarası alış-verişi sağlanmalıdır.»

«Tarihî bahçelerin analizi bitki türlerinin envanteriyle tamamlanmalıdır.»

«Sempozyum üyeleri aşağıdaki dilekleri belirtirler» :

- Bahçe sanatı için her ülkede, Paristeki UNESCO - ICOMOS dökümantasyon merkeziyle ilişki kurabilecek bir dökümantasyon merkezi kurmak;
- UNESCO'ya «Tarihî Bahçeler Yılı» ilanı için başvurmak;
- Bu iki önerinin ülkelerin ilgili kuruluşlarına iletilmesini sağlamak.»

DERNEK HABERLERİ

Derneğimiz IFLA (International Federation of Landscape Architects — Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu)'ya üye olmak için gerekli olan Bakanlar Kurulu izinini almış bulunmaktadır.

Bugünlerde IFLA'ya yapacağımız başvuru, 1978 yılında Brezilya veya Arjantin'de toplanacak IFLA Büyük Konseyi'nde görüşülerek karara bağlanacaktır.

Aşağıda T. C. Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararını yayınlıyoruz :

Karar Sayısı : 7/14172, Tarih : 5 Aralık 1977

Merkezi Ankara'da bulunan «Peyzaj Mimarisi Derneği» nin, Portekiz (Tapada da Aju da - Lizbon) deki «Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu — IFLA» adlı teşekküle katılmasına izin verilmesi; İçişleri Bakanlığınının 25.3.1977, 12.8.1977 tarihli ve 071688, 193304 sayılı yazıları üzerine, 1630 sayılı Dernekler Kanununun 10 ncu maddesinin (c) bendine göre, Bakanlar Kurulunca 23.9.1977 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI
FAHRİ S. KORUTÜRK

Başbakan S. DEMİREL	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı Prof. Dr. N. ERBAKAN	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı A. TÜRKES	
Devlet Bakanı S. ÖZTÜRK	Devlet Bakanı S. A. EMRE	Devlet Bakanı S. SOMUNCUOĞLU	Devlet Bakanı A. Ş. EREK
Adalet Bakanı N. CEVHERİ	Milli Savunma Bakanı Dr. S. BİLGİÇ	İçişleri Bakanı Prof. K. ÖZAL	Dışişleri Bakanı İ. S. ÇAĞLAYANGİL
Maliye Bakanı V. N. MENTEŞE	Milli Eğitim Bakanı N. MENTEŞE	Bayındırlık Bakanı S. KILIÇ	Ticaret Bakanı Dr. A. O. GÜNER
Sağ. ve Sos. Yar. Bakanı C. GÖKÇEK	Güm. ve Tekel Bakanı G. SAZAK	Gıda-Tar.ve Hay. Bakanı F. ADAK	
Ulaştırma Bakanı Doç. Dr. Y. ERGENEKON	Çalışma Bakanı Dr. İ. F. CUMALIOĞLU	Sanayi ve Tek. Bakanı O. ASILTÜRK	En. ve Tabii Kay. Bakanı K. İNAN
Turizm ve Tan. Bakanı İ. C. EGE	İmar ve İskan Bakanı M. R. KUTAN	Köyşleri ve Koop. Bakanı T. YÜCEL	
Orman Bakanı S. SAVCI	Gençlik ve Spor Bakanı Ö. ŞAKAR	Kültür Bakanı A. AKYOL	Sosyal ve Güv. Bakanı T. KAPANLI

Bu sütunlarımızda,
Derneğimiz

ve

A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Bölümü'nün
Ankara Kenti'nin 42 Km. Güneydoğusunda
bulunan «BEYNAM ORMANI» için
ilgililere yapmış olduğu uyarıyı
yayınlıyoruz :

29 Ağustos 1977 / ANKARA

İ V E D İ

Sayın İskender Cenap EGE
Turizm ve Tanıtma Bakanı
ANKARA

KONU : Beynam Ormanı'nın dinlenme
ve piknik alanı durumuna ge-
tirilmesinin yaratacağı sakın-
ca hk.

1. 18 Temmuz 1977 Pazartesi tarihli Hürriyet Gazetesi ve ilgililerden öğrendiğimize göre, Bakanlığımıza bağlı Turizm Bankası Fiziksel Plânlama Grubu tarafından kısa, orta ve uzun süreli olmak üzere ele alınan «ANKARA REKREASYON PLÂNLAMASI» çalışmaları tamamlanmış olup, uygulama hazırlıklarına başlanılmak üzere.

Aşırı nüfus artışı ve buna paralel olarak gerekli önlemlerin alınmaması nedeniyle günlük ve hafta sonu dinlenme olanakları yönünden yetersiz bir durum gösteren Ankara Kenti için «ANKARA REKREASYON PLÂNLAMASI»nın fevkalâde önemli bir hizmet olduğu bir gerçektir. Ülkemizde makro düzeyde ve geniş kapsamlı nitelikte, ilk kez uygulanmak istenilen böyle bir çalışma için yetkilileri kutlamak bizler için mutlu bir görev olmaktadır.

2. Ancak, bu çalışmaların içeriğine giren «BEYNAM ORMANI»nın halka açık bir dinlenme ve piknik yeri olarak düzenlenmesi konusunda gerek A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Bölümü ve gerekse Peyzaj Mimarisi Derneği olarak haklı kuşularımız olduğundan, görüşlerimizi TRT ve Basın yoluyla kamu oyuna açıklamadan önce, Bakanlığınızı uyarmayı yararlı görmekte ve bunu bir görev saymaktayız.

3. Adı geçen gazete ve ilgililerden öğrendiğimize göre, Ankara'ya 42 Km. uzaklıkta bulunan Beynam Ormanı'nda «et ve yemek pişirmek için tesisler, ocaklar, tuvaletler ile çevreye hakim yerlerde de gazino gibi olanaklara yer verilecektir.»

4. Beynam Ormanı'nın Ankara ve hatta Ülkemiz açısından çok önemli bir doğa varlığı olduğu ve özellikle bilimsel yönden emsalsiz bir değer taşıdığı kuşkusuzdur.

Ancak, Beynam Ormanı'nın bu niteliğini bir piknik ve dinlenme alanı olarak değerlendirmek gerçekten çok hatalı bir plânlama kararı olacaktır. Çünkü :

A) Beynam Ormanı'nın Orta Anadolu Bölgesi'nin gerçek step iklim koşullarına sahip yöreleri arasında, özellikle doğal bitki örtüsü her nasılsa ayakta kalabilmiş ve bir dereceye kadar korunabilmiş tek örnek olduğunu söyleyebiliriz.

Ayrıca, bu yörenin fevkalâde zengin sayılabilecek florasi (doğal bitki örtüsü 66 familya'ya ilişkin 241 bitki cinsi ve 419 bitki türü - bk. ek liste) ve faunası çok ilginç kolleksiyon niteliğindedir.

Nitekim, Derneğimizin geçen yıl Bakanlığınızın değerli destekleriyle gerçekleştirildiği XV. IFLA (Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu) Dünya Kongresi'nden sonra düzenlenen yurtiçi bilimsel gezisine katılan yabancı ülke peyzaj mimarları, botanikçiler ve doğa koruyucuları Beynam Ormanı'nın step iklim koşulları içindeki bu emsalsiz varlığıyla ilgilenmişler, koruma ile ilgili önlemleri öğrenmek istemişlerdir.

B) Doğal karakterli öneminden başka, Timurlenk'in Yıldırım Beyazıt'la olan savaşında fellerini gizlediği bir yer olduğu söylenen Beynam Ormanı tarihsel yönden de bir değer taşımaktadır.

C) Bu özellikleri nedeniyle, adı geçen orman zamanın Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü tarafından 1.7.1966 tarihinde 4785 sayılı Yasa uyarınca «Koruma Ormanı» olarak kabul edilmiş; bu amaca yönelik bazı önlemler alınmıştır (1601 hektarlık orman alanı koruma çiti içine alınmıştır).

SONUÇ :

1. Yukarda özet olarak nitelikleri belirtilen «BEYNAM ORMANI»nın – yalnızca mevcut bitki örtüsü varlığını ve peyzaj kalitesini bir plânlama verisi olarak ele alarak – halka açık bir piknik alanı olarak tefriki; bu gibi bir kullanım için ocak, otopark, gazino ve benzeri olanaklara yer verilmesi ve gelecekte bu gibi gelişmeler için teşvik edici bir ortamın yaratılması, bilimsel yönden titizlikle korunması gereken bu değerli yörenin bir süre sonra tahribini ve belki de bir yangınla tamamen elden çıkmasını sonuçlandıracaktır. Çünkü, halen piknik olanaklarının bulunmadığı Beynam Ormanı bugün bile çok sayıda bir ziyaretçi kitlesini çekmekte iken, yer verilmesi düşünülen olanaklar ziyaretçi sayısını giderek arttıracak, bu durum halkın ateş yakması, oto ve yaya trafiği ve diğer fiilleriyle mevcut ve doğal yönden yenilenmekte olan flora ve faunasının tahribine neden olacaktır.

2. Ankara gibi başkent karakterinde olan ve her yönüyle Ülkemize örnek olmak zorunda bulunan bir kentin rekreasyon plânlamasında, bilimsel yönden değerli ve önem taşıyan bu gibi yörelerin korunması ve ancak özel koşullarla ziyaretine olanak sağlanması, rekreasyon plâncıları tarafından titizlikle düşünülmesi gereken çok önemli bir plânlama ögesidir.

Bu gibi plânlama ve uygulama kararlarından doğacak olumlu sonuçlar diğer kentlerimize sözünü sık sık ettiğimiz «DOĞAYI KORUMA» için somut bir örnek vermiş olacaktır.

3. Bu nedenlerle, **BEYNAM ORMANI**'nin kamu kuruluşlarımız ile üniversitelerimizin bilimsel araştırma alanı; gerçek doğa severler ve koruyucularının kontrollü ziyaret yeri ve nihayet, doğanın bir açık hava müzesi olarak «**MUTLAK KORUMA ALANI**» niteliğinde değerlendirilmesi (ziyaretçiler için ancak giriş çevresinde gerekli olanaklara yer verilmesi) suretiyle «**ANKARA KENTİ REKREASYON SİSTEMİ**»nin bir halkasını oluşturması gerekmektedir.

Piknik alanı niteliğinde halka açık rekreasyonel olanakların, uygun yerlerde hızlı gelişen ağaç türlerinin dikimi ve gerekli tesislerin sağlanması suretiyle plânlaması her zaman için kolaylıkla mümkündür.

Ancak, Beynam Ormanı gibi bir yörenin çeşitli nedenlerle tahribinden sonra yeniden kazanılması ve plâncılar tarafından düzenlenmesi hiçbir zaman mümkün değildir.

Saygılarımla arz ederim.

A.Ü. Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarisi Bölümü
ve
Peyzaj Mimarisi Derneği
Başkanı
Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN

DAĞITIM :

- gereği için
- Turizm ve Tanıtma Bakanlığı
 - Kültür Bakanlığı
 - Orman Bakanlığı
 - Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü
- bilgi için
- A.Ü. Fen Fakültesi Botanik Enstitüsü Başkanlığı
 - Türkiye Tabiatını Koruma Derneği

«MUTLAK KORUMA ALANI» olması gereken
«BEYNAM ORMANI»nın nitelikleri :

1. YERİ :

Ankara Kenti'nin 42 Km. güneydoğusunda Ankara - Balâ Karayolu üzerindeki Beynam Köyü güneyinde yer alan Kuyrukcu Dağı

2. MÜLKİYETİ :

Orman Bakanlığı

3. ÖLÇÜSÜ :

1601 hektar İyi evsafli orman : 245 Ha
Bozuk orman : 546 Ha
Çıplak saha : 810 Ha

4. BUGÜNE KADAR YAPILAN ÇALIŞMALAR :

Sahip olduğu ilginç nitelikleri nedeniyle, 1.7.1966 tarihli 4785 sayılı Yasa ile «KORUMA ORMANI» olarak kabul edilen «BEYNAM ORMANI»nda, oniki yıl önce Tarım Bakanlığına bağlı Orman Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen bir plân uyarınca yol ve piknik tesisleri yapımına başlanmış, daha sonra Ankara Toprak Muhafaza Grup Müdürlüğü tarafından da Erozyon Kontrol ve Ağaçlandırma amacıyla 1356 hektarlık alanın 403 hektarlık kesiminde 1967 - 68 yıllarında çalışmalar yapılmıştır.

5. BİTKİSEL ÖZELLİKLERİ :

A. Flora ve Vejetasyon Özellikleri,

a) Dominant Türler :

Pinus nigra Arnold. subsp. pallasiana (Karaçam)
Quercus pubescens Willd (Tüylü Meşe)

b) Vejetasyon Grupları ve Dominat Türler :

— Orman Vejetasyonu : Pinus nigra Quercus pubescens
— Dere Vejetasyonu : Salix alba
— Step Vejetasyonu : Astragalus microcephalus

6. BEYNAM ORMANI'NIN AĞAÇ, ÇALI VE OTSU BİTKİLERİNİN SAYISAL DURUMU :

«Prof. Dr. Yıldırım AKMAN - A.Ü. Fen Fakültesi - tarafından saptanan»
66 familya, 241 cins, 419 tür.

7. MEVCUT AĞAÇLARIN YAŞI :

Değişik yaşta (5 - 150 arasında)

8. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜNÜN AĞAÇ VE ÇALI TÜRLERİ :

PINACEAE fam.

— Pinus nigra Arnold. Subsp. pallasiana

CUPRESSACEAE fam.

— Juniperus oxycedrus L. Subsp. oxycedrus

EPHEDRACEAE fam.

— Ephedro major

SALICACEAE fam.

- *Populus tremula*
- *Salix alba*
- *Salix caprea*
- *Salix pedicillata*
- *Salix viminalis*

FAGACEAE fam.

- *Quercus pubescens*

ULMACEAE fam.

- *Ulmus campestris*

BERBERIDACEAE fam.

- *Berberis crataegina*

TAMARICACEAE fam.

- *Tamarix tetrandra*

CISTACEAE fam.

- *Cistus laurifolius*

ANACARDIACEAE fam.

- *Rhus coriaria*

CELASTRACEAE fam.

- *Evonymus europaeus*

RHAMNACEAE fam.

- *Rhamnus rhodoparus*

VITACEAE fam.

- *Vitis vinifera*

LEGUMINOSAE fam.

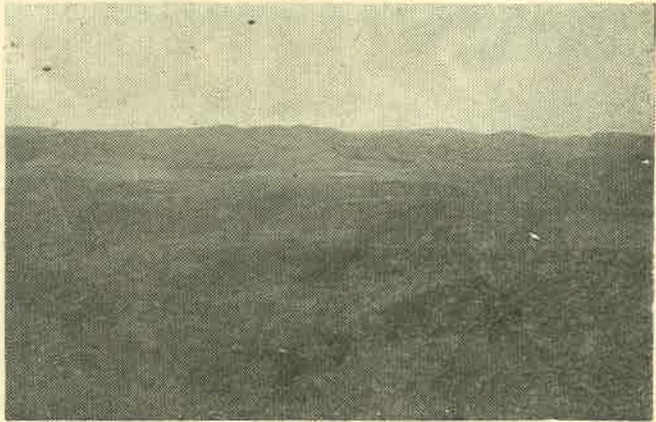
- *Astragalus türleri*
- *Colutea cilicica*

ROSACEAE fam.

- *Amelanchier rotundifolia*
- *Cotoneaster nummularia*
- *Crataegus monogyna* subsp. *monogyna*
- *Crataegus orientalis* var. *orientalis*
- *Crataegus tanacetifolia*
- *Prunus avium*
- *Prunus domestica* subsp. *institia*
- *Prunus spinosa* subsp. *dasyphylla*
- *Pyracantha coccinea*
- *Pyrus amygdaliformis* var. *amygdaliformis*
- *Pyrus elaeagnifolia* subsp. *elaegnifolia*
- *Rosa canina*
- *Rosa hemisphaerica*
- *Rubus tereticaulis*
- *Sorbus umbellata* var. *umbellata*
- *Sorbus torminalis* var. *torminalis*

● Beynam Ormanı

● Beynam Ormanı'nı çevreleyen stepten bir görünüm

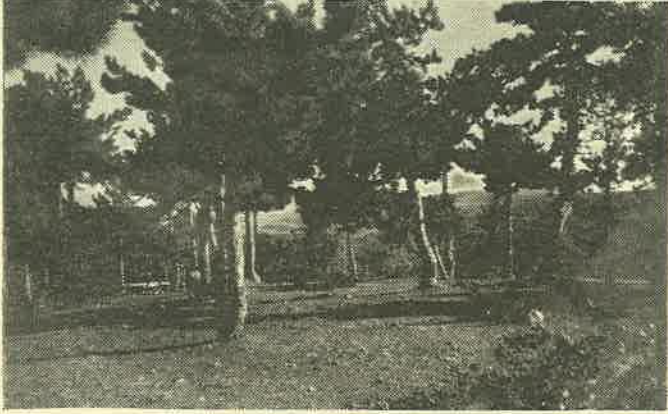
● *Pinus Nigra* Arnold
Subsp. *Pallasiana*
(Kara çam)

OLEACEAE fam.

- Jasminium fruticans
- Ligustrum vulgare

CAPRIFOLIACEAE fam.

- Lonicera etrusca var. etrusca
- Viburnum Lantana

8. FAUNA :

1944 - 1954 yılları arasında yapılan araştırmalara göre-
kuşlar Atmaca, Kınalı Keklik, Kartal, Puhu, Karakarga, Alakarga, Dağ Bülbülü, Doğan, Çil
Keklik, Akbaba, Karatavuk, Çavuş Kuşu, Serçe

Yabani

Hayvanlar Kurt, Tilki, Tavşan, Porsuk, Ağaç Sansarı, Domuz, Tarla Sincabı, Kör Fare, Köstebek

9. BEYNAM ORMANI PEYZAJININ GÖRSEL KARAKTERİSTİĞİ :

Stebin tipik çıplak fizyonomisi ile Kuyrukçu Dağını örten Beynam Ormanının koyu yeşilliği arasında çok etkin ve ilginç, sürpriz yaratan kontrast görünümü vardır.

10. BEYNAM ORMANININ SORUNLARI :

- Usulsüz kesimler
- Sürekli hayvan otlatması
- Zararlı bitkiler (Ökse Otu)
- Piknik alanı olarak kullanmanın bitki örtüsünde yarattığı tahribat ile
- Erozyon

YARARLANILAN KAYNAKLAR :

- Prof. Dr. Yıldırım AKMAN, 1972 «The Vegetation of Beynam Forest», COMMUNICATIONS — A.Ü. Fen Fakültesi yayını
- Prof. Dr. Yıldırım AKMAN, 1972 «Flora of the Beynam Forest», COMMUNICATIONS — A.Ü. Fen Fakültesi yayını
- Prof. Dr. Sadri ARAN, 1948, «Orta Anadolu Süs Bahçeciliği İçin Ziyet Ağaçları Temini», Doçentlik Tezi, A.Ü. Ziraat Fakültesi yayınları, sayı 2
- Dr. Baki KASAPLIGİL, 1961, «Ankara Yöresinde Beynam Ormanının Tabii Durumu ve Florası», Ege Üniversitesi Botanik Enst. İlmî Raporlar Serisi, N. 1
- Dr. Kurt KRAUSE, 1937, «Ankaranın Floru», T.C. Ziraat Enstitüsü Çalışmalarından.
- Orman Genel Müdürlüğü, 1964, «Beynam Serisi Ormaniçi Ağaçlandırma Serisi», Rapor.
- Prof. Dr. Yüksel ÖZTAN, 1968, «Ankara Şehri ve Çevresi Yeşil Saha Sisteminin Peyzaj Mimarisi Prensipleri Yönünden Etüd ve Tâyini», Doçentlik Tezi, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, 344.
- Dr. Nur SÖZEN, 1977, «Ankara Şehri İçin Şehir Dışı Rekreasyon Alanlarının Plânlama İlkelerinin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma», Doktora Tezi Basılmamış, A.Ü. Ziraat Fakültesi - Peyzaj Mimarisi Bölümü.
- Doç. Dr. Salih VURAL, 1974, «Ankara Yöresi Göl ve Barajları Çevresi Doğal Dengesi Sorunları ile Peyzaj Plânlama İlkelerinin Saptanması», Doçentlik Tezi - Basılmamış, A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Bölümü.

ONUR GÜL FİDANLIĞI

Fakir topraklara ve sağlıklı iklim mntıkalarına en iyi intibak eden, tohumdan yetiştirilen yabancı gül fidelerine aşılama suretiyle elde edilen ÜSTÜN KALİTELİ MUHTELİF BAHÇE GÜLLERİ FİDANLARI satışı başlamıştır.

Fiatlarımız naylon torbaya topraklı olarak dikilmiş olup, yılın her zamanında emniyetle dikilebilir.

SATIŞ YERİMİZ : Eskişehir yolu üzerinde Balgat köprüsüne 500 m. mesafede ve Balgat Deresi kenarı (Shell benzin bayi bitişiği - ANKARA)

Muhittin Aydın'ın, (Orman Ağaçları ve Tohumları Islah Enstitüsü)
GAZİ-ANKARA

G A R D E N I A

ÇİÇEKÇİLİK ve FİDANCILIK İŞLT.

R. DİSPERAŞI

İmar Sok. 4 Yalova - Tel : 13 74 - 13 28 Tlg. : Gardenia
Fidanlık : Yalova - İzmit yolu, km. 18. Tel : Altınova No. 85

TÜRKİYE'DE İLK DEFA SİSLEME İLE ZEYTİN VE SÜS BİTKİLERİ ÜRETİMİ

A. O. Ç.

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ

- Çeşitli süs bitkileri ve yetkili teknik elemanları ile bahçe ve peyzaj mimarlığı uygulamalarında hizmetinizdedir.
- Pastörize süt ve mamülleri
- Besli tavuk ve koyunları
- Günlük yumurta
- Nefis yıllanmış kalite şarapları

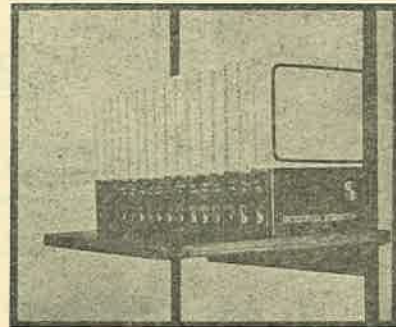
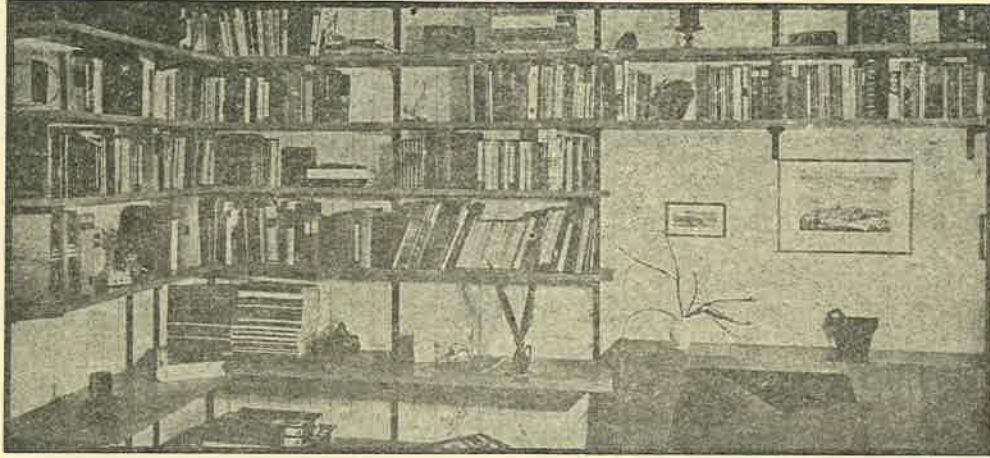
için A.O. ÇİFTLİĞİ'ni tercih ediniz.

Telefon : 13 14 40

TEKNOGON

PORTATİF RAF SİSTEMİ

ŞİMDİ
TÜRK
PİYASASINDA

KİLER VE MUTFAĞINIZDA

ATÖLYENİZDE

İŞERİNİZDE

KÜTÜPHANENİZDE

BÜRONUZDA

HOBİ ODANIZDA

Ankara ve Çevresi

YETKİLİ SATICISI:

TELEFON:

11 42 97

**KEMAL KURDOĞLU VE ORTAĞI
OĞULLARI KOMANDİT ŞİRKETİ**

Rüzgârlı Sokak Çatalhan No. 1/4 - Ankara